

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 12/2'2015

(видається з 1994 року)

ISSN 2409-1944

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 21 грудня 2015 р. №1328. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Академією муніципального управління та Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішнє і зовнішнє рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол №20 від 29 жовтня 2015 року) та Вченою Радою Академії Муніципального Управління (Протокол №35 від 18 грудня 2015 року). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність

за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 25.12.2015

Формат 60/84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Суб'єкт
видавничої
справи

© "Аналітик", 2015

© "Економіка. Фінанси. Право", 2015

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління Аудиторської фірми "Аналітик", Заслужений юрист України

Керівник редакційної колегії з економічних наук:

Даций Олександр Іванович, д.е.н., професор, в.о. ректора Академії муніципального управління, Заслужений працівник освіти України

Заступник керівника редакційної колегії з економічних наук:

Невелєв Олександр Михайлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та адміністративного менеджменту Академії муніципального управління

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету

Іванюта Василь Фалімонович, д.е.н., доцент, професор кафедри бізнес-адміністрування та зовнішньоекономічної діяльності Полтавського університету економіки і торгівлі

Клименюк Микола Миколайович, д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри державних та місцевих фінансів Академії муніципального управління

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент
Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства

Присяжнюк Володимир Костянтинович, д.т.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Національного університету біоресурсів і природо-користування України

Царенко Оксана В'ячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Керівник редакційної колегії з правових наук:

Константінов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, учений секретар Вченої ради Національної академії внутрішніх справ

Заступник редакційної колегії з правових наук:

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, декан юридичного факультету Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Випусковий редактор:

Куцяк Олександр Анатолійович

Члени редакційної колегії з правових наук:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету, заслужений діяч науки і техніки України

Бичкова Світлана Сергіївна, д.ю.н., професор, заступник начальника кафедри цивільного права і процесу Національної академії внутрішніх справ

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри спеціальної техніки та оперативно-розшукового документування Національної академії внутрішніх справ

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор, завідувач спеціальною кафедрою № 1 Національної академії Служби безпеки України, заслужений юрист України

Джужа Олександр Миколайович, д.ю.н., професор, головний науковий співробітник відділу організації науково-дослідної роботи Національної академії внутрішніх справ

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., доцент, громадський діяч, заслужений юрист України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент, доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Кононенко Леонід Минович, к.ю.н., професор, професор кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, професор кафедри публічно-правових дисциплін Університету сучасних знань

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., доцент, професор кафедри кримінального права та правосуддя Запорізького національного університету, академік міжнародної кадрової академії, відмінник освіти України, радник юстиції

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., професор, доцент кафедри муніципального, цивільного та адміністративного права Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

ЗМІСТ

Н.А. ЛИСКО. Консолідована фінансова звітність за новими нормами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі	4
Д.О. ПАВЛИЩИЙ, Е.А.О. БАЙРАМОВ. Практичні аспекти покращення інноваційного підприємницького середовища в Україні	9
Г.В. БУЛКОТ, В.С. МАРЧУК. Особливості документації контролю на підприємствах у рамках системи внутрішньогосподарського контролю	13
Л.А. ФЕНЯК. Сучасні тенденції розвитку галузі садівництва у Вінницькій області	18
Ю.О. КОВАЛЕНКО. Інформаційний капітал як умова розвитку регіонального інформаційного менеджменту	24
К.В. КОВТУНЕНКО, Д.В. СКОМОРОХІН. Основні підходи до визначення логістики: сучасний та ретроспективний аналіз	30
О.А. КРАМАРЕНКО. Роль бюджетної політики в забезпеченні місцевого економічного розвитку	34
І.Р. НЕДБАЛЮК. Бюджетний контроль: сутність поняття та етимологія	38
І.І. НЕСКОРОДЄВА. Підхід до оцінки ефективності реальних проектів суб'єктів підприємництва з урахуванням інтегрованого фактору інвестиційних ризиків	42
М.М. ОСТАФІЙ-ТИЖАЙ, Б.П. ЯРЕМА. Теоретичні основи елементів фінансового механізму державної підтримки підприємництва	48
О.М. ПОТИШНЯК. Формування розподільчого центру як умова вдосконалення логістичного ланцюга суднобудівного підприємства	52
М.С.УДОВИК, М.В. МАЗУРЕНКО. Теоретико-правовий аналіз проблем у сфері державного боргу України та їх вплив на економічну безпеку держави	55
С.А. ТКАЧЕНКО. Процес інформаційної ув'язки задач функції моніторингу із задачами інших підсистем у системі стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери	61
В.С. ШВАГІРЕВА. Етапи впровадження та реалізації заходів щодо енергозбереження на промислових підприємствах	64
Т.А. СУХАРЕНКО, Н.Г. СЕЙСЕБАЄВА. Стратегічне управління персоналом підприємства	67
Є.О.ТИТОВА, Н.Г. СЕЙСЕБАЄВА. Формування стратегії інвестиційної діяльності підприємства	70
Г.І. СВИДЛО, І.Г. НАУМОВ. Фінансування вищої освіти як складова становлення автономності університетів	74
С.О. КУШНІР, Є.О. ТИТОВА. Аналіз сучасного стану банківської системи України та можливості її розвитку	79
С.В. ФІЛИППОВА, С.О. НЕЙКОВ. Податковий інвестиційний кредит як стимул інноваційної діяльності вітчизняних підприємств	85
Ю.В. ГУТАРЕВА, Б.С. АННАЄВ. Особливості комерціалізації інноваційних розробок на умовах аутсорсингу	88

ЛИСКО

УДК 657

Надія Анатоліївна
nlysko@yandex.ua

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА НОВИМИ НОРМАМИ
НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛОЖЕНЬ (СТАНДАРТІВ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

CONSOLIDATION FINANCIAL STATEMENTS ACCORDING TO THE NEW
RULES OF NATIONAL REGULATIONS (STANDARDS) OF ACCOUNTING IN
THE STATE SECTOR

здобувач кафедри обліку та аудиту економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, асистент аудитора ТОВ "Міжнародна аудиторська група"

Стаття присвячена визначенню економічного змісту та порядку складання і подання консолідованої фінансової звітності бюджетних установ в умовах реформування системи управління державними фінансами України на основі використання наукового підходу. Автором обґрунтована необхідність видозміни змісту Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована фінансова звітність» у вигляді додавання інформації щодо базових методів консолідації та специфіки застосування повної або пропорційної консолідації фінансової звітності в державному секторі.

Статья нацелена на отображение экономического содержания и порядка составления и предоставления консолидированной финансовой отчетности в бюджетных учреждениях в условиях реформирования системы управления государственными финансами в Украине при использовании научного подхода. Автором обосновано необходимость изменений содержания Национального положения (стандарта) бухгалтерского учета в государственном секторе 102 «Консолидированная финансовая отчетность» на основе внесения дополнительной информации касательно базовых методов консолидации и специфики использования полной или пропорциональной консолидации финансовой отчетности в государственном секторе.

The article is devoted to definition of the economic content and procedure of preparation and presentation the consolidated of financial statements in budget institutions according to the reformation of governance state finance system in Ukraine under it's in the conditions of use of the scientific approach. The need for coordination of modifying the content of the national regulation (standards) of accounting in state sector 102 «Consolidated financial statements» which based on addition information the basic methods of consolidation and the specific application of full or proportionate consolidation of financial reporting in the state sector were substantiated by the author.

Ключові слова: консолідація, методи, реформування, фінансова звітність

Ключевые слова: консолидация, методы, реформирование, финансовая отчетность

Key words: consolidation, methods, reformation, financial statement

ВСТУП

Важливим питанням щодо складання фінансової звітності в бюджетній сфері України є питання її консолідації. Для цієї сфери характерною є подвійна консолідація фінансової звітності, оскільки, спостерігається одночасне поєднання числових показників зі фінансовою звітністю головних розпорядників бюджетних коштів та органів Державної казначейської служби України. Це пояснюється тим, що Державна казначейська служба та бюджетні установи застосовують різний підхід та методику щодо ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Органи Державної казначейської служби України використовують

касовий метод і утворюють звітність за касовими операціями, тоді як розпорядники бюджетних коштів – метод нарахування і складають звітність, щодо яких не здійснюється казначейське обслуговування.

Вирішення цих проблем на сучасному етапі розвитку економіки у вигляді вироблення стратегічних напрямів переходу та алгоритму повної консолідації фінансової звітності дозволяє спростити процес такого переходу для всіх суб'єктів господарювання в державному секторі. Одержані результати на основі використаних сучасних методів консолідації фінансової звітності (методу придбання, методу участі в капіталі, методу пропорційної консолідації) дали змогу сформувати чіткий алгоритм

використання методу повної консолідації звітності в державному секторі України.

Необхідно зазначити, що з 01 січня 2016 року заплановано набрання чинності решти 10 НП(С)БОДС, в тому числі, які пов'язані із складанням і поданням фінансової звітності з забезпечення повноти відображення, відкритості та прозорості, автоматизації облікової інформації. Нагадаємо, що 9 НП(С)БОДС щодо обліку основних об'єктів вже діють з 01 січня 2015 року. На підставі яких було сформовано Методичні рекомендації щодо обліку активів, запасів та облікової політики для суб'єктів господарювання в державному секторі (наказ Міністерства фінансів України №11 від 23 січня 2015 року). Загальнодержавна цінність обраної теми наукової статті зумовили вибір мети та результати наукового дослідження.

МЕТА РОБОТИ спрямована на визначення економічного змісту та значення консолідації фінансової звітності за новими нормами НП(С)БОДС

в умовах реформування системи управління державними фінансами України за умов застосування наукового підходу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час застосування наукового підходу при дослідженні економічного змісту процесу консолідації фінансової звітності за НП(С)БОДС в умовах його реформування було застосовано методи порівняння і узагальнення вимог чинного законодавства України, сучасних реалій та рекомендацій громадськості.

В ході своєї роботи були опрацьовані ресурси Інтернет, офіційні сайти органів державної влади, наукові праці, нормативно-правові акти, тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Порівняльна характеристика змісту методики консолідації звітності суб'єктами господарювання в державному секторі за нормативно-правовими документами подано на рис. 1.

Рис. 1. Порядок порівняння змісту методів консолідації звітності [складено на основі джерел: [2-5]]

Проведене дослідження дало змогу зробити висновок про застосування методів повної (метод придбання і об'єднання часток) та пропорційної (метод участі в капіталі та метод пропорційної) консолідації, причому у світовій практиці метод об'єднання часток заборонений [5].

Використання методу пропорційної консолідації звітності є доцільним в сучасних умовах, коли відбувається паралельне ведення майнового і бюджетного обліку та складання на їх основі звітів про виконання Державного бюджету України (бюджетної і фінансової звітності) (бухгалтерський облік в бюджетних установах та органах державної казначейської служби в розрізі його видів (майновий

та бюджетний) і методів здійснення (метод нарахування та касовий метод). Пропорційна консолідація передбачає об'єднання подібних статей активів, зобов'язань, доходів і витрат у звітності контролюючого учасника, а в разі відсутності подібності – як окрема стаття [2-4].

Зауважимо, що більшість суб'єктів підприємницької діяльності у відповідності до норм Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності застосовують метод участі в капіталі. Застосування методу загальної консолідації звітності бюджетними установами дасть змогу дотримуватись принципу повноти відображення облікової інформації, показники, при цьому, будуть

опрацьовуватись зверху донизу, тобто від вищестоячої установи до закладів нижчого рівня. На рівні показників виконання бюджетів їх опрацювання уможливорює підвищення достовірності даних інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління державними фінансами. З огляду на виділені позитивні моменти методу загальної

консолідації звітності, застосування даного методу в бюджетних установах є доречним на сучасному етапі реформаційних перетворень.

Алгоритм використання методу повної консолідації звітності в державному секторі України показано на рис. 2.

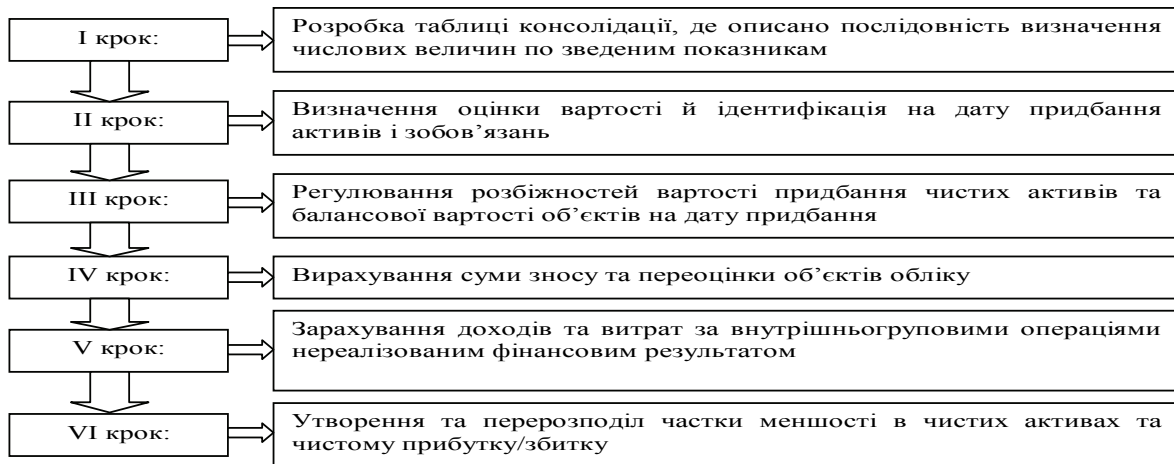

Рис. 2. Процес консолідації звітності в державному секторі [складено на основі джерел: [2-5]]

В результаті проведених наукових досліджень сутності та призначення методів консолідації звітності суб'єктами господарювання (рис. 3) запропоновано доповнити НП(С)БОДС 102 «Консолідована фінансова звітність» в частині переліку та опису методів консолідації звітності для державного сектору та обґрунтування їх сутності і порядку застосування. Оскільки, в розділі II п.3

НП(С)БОДС 102 описано спосіб обрахунку (впорядковане додавання показників фінансової звітності до аналогічних показників фінансової звітності суб'єктів) і перелік виключень зі складу консолідованої звітності, пропонується додати окремий розділ V «Методи консолідації звітності» та розділ VI «Застосування методу повної консолідації фінансової звітності в державному секторі».

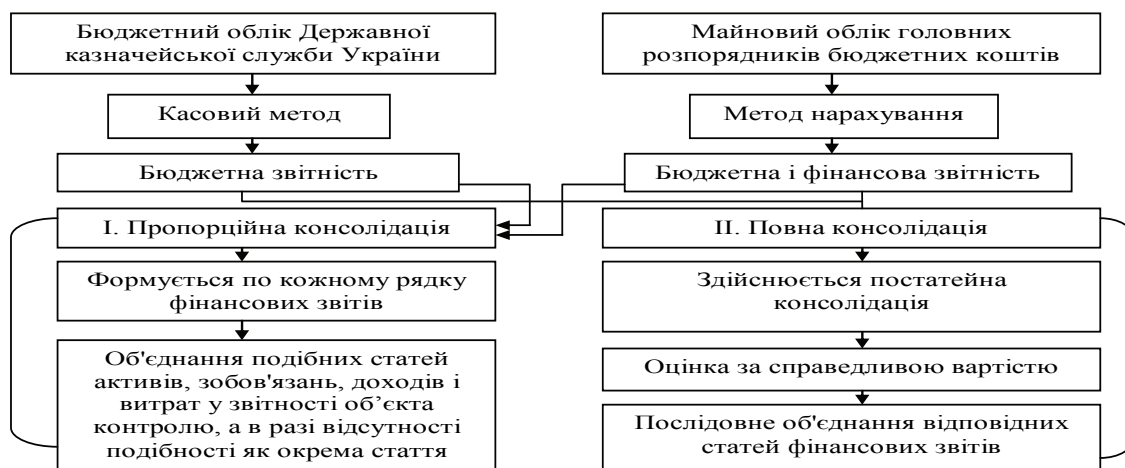

Рис. 3. Методи консолідації звітності в державному секторі [складено на основі джерел: [1-5]]

Запровадження у облікову практику поглиблених та розроблених положень визнання, оцінки та складання фінансової звітності для бюджетних установ сприятиме швидкому опрацюванню оновлених позицій бухгалтерського обліку за вказаними суб'єктами господарювання, частина яких вже діє з 2015 року.

В таблиці 1 відображено детальний опис пропозицій щодо додавання базових положень щодо консолідації фінансової звітності з метою обґрунтування важливості таких змін на законодавчому рівні.

Таблиця 1

Основні положення щодо законодавчих змін до НП(С)БОДС 102

Базові положення	Характеристика
V. «Методи консолідації звітності» в державному секторі України	
Методи консолідації звітності класифікуються в залежності від їх призначення на дві групи: - методи повної консолідації звітності (метод придбання і об'єднання часток); - методи пропорційної консолідації (метод участі в капіталі та метод пропорційної) звітності.	Застосування методу придбання вимагає: визначення покупця; визначення дати придбання; визнання та оцінки ідентифікованих придбаних активів, прийнятих зобов'язань та будь-якої неконтрольованої частки придбання; визнання та оцінки гудвілу чи прибутку від вигідної покупки. Метод участі в капіталі - метод обліку, згідно з яким частку участі в спільно контрольованому суб'єкті господарювання первісно відображають за собівартістю, а потім коригують відповідно до зміни частки контролюючого учасника в чистих активах спільно контрольованого суб'єкта господарювання [2-5]. Прибутки та збитки контролюючого учасника включають частку контролюючого учасника в прибутку чи збитку контрольованого суб'єкта [2-5]. Метод пропорційної консолідації - метод обліку, згідно з яким частка контролюючого учасника в кожному з активів, зобов'язань, доходів і витрат спільно контрольованого суб'єкта господарювання об'єднується на постатейній основі з подібними статтями у фінансовій звітності контролюючого учасника або відображається як окрема стаття у фінансовій звітності контролюючого учасника [2-5]. Метод пропорційної консолідації передбачає здійснення суттєвого впливу на діяльність підконтрольованого об'єкту та контроль за ним.
VI «Застосування методу повної і пропорційної консолідації фінансової звітності в державному секторі»	
Пропорційна консолідація передбачає об'єднання подібних статей активів, зобов'язань, доходів і витрат у звітності контролюючого учасника, а в разі відсутності подібності – як окрема стаття [6].	Використання методу пропорційної консолідації звітності є доцільним в сучасних умовах, коли відбувається паралельне ведення майнового і бюджетного обліку та складання на їх основі звітів про виконання Державного бюджету України (бюджетної і фінансової звітності) (бухгалтерський облік в бюджетних установах та органах Державної казначейської служби в розрізі його видів (майновий та бюджетний) і методів здійснення (метод нарахування та касовий метод).
Умови застосування методу загальної консолідації звітності:	- здійснення постатейної консолідації; - оцінка проводиться за справедливою вартістю; - послідовне об'єднання активів, зобов'язань, капіталу, доходів та витрат у звітності об'єкта контролю.
Алгоритм використання методу повної (загальної) консолідації звітності ДВНЗ:	- розробка таблиці консолідації, де описано послідовність визначення числових величин по зведеним показникам; - визначення оцінки вартості й ідентифікація на дату придбання активів і зобов'язань; - регулювання розбіжностей вартості придбання чистих активів та балансової вартості об'єктів на дату придбання; - вирахування суми зносу та переоцінки об'єктів обліку; - зарахування доходів та витрат за внутрішньогруповими операціями нереалізованим фінансовим результатом; - утворення та перерозподіл частки меншості в чистих активах та чистому прибутку/збитку.
З огляду на виділені позитивні моменти методу загальної консолідації звітності, застосування даного методу у ДВНЗ є доречним на сучасному етапі реформаційних перетворень	Застосування методу загальної консолідації звітності дасть змогу дотримуватись принципу повноти відображення облікової інформації, показники при цьому будуть опрацьовуватись зверху донизу, тобто від вищестоячої установи до закладів нижчого рівня. На рівні показників виконання бюджетів їх опрацювання уможливило підвищення достовірності даних інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління державними фінансами.

ВИСНОВКИ

Таким чином, євроінтеграційні прагнення України щодо реформаційних перетворень бюджетної сфери в частині видозміни порядку складання та подання консолідованої фінансової звітності безумовно заслуговують на увагу з боку представників органів державної влади, наукових експертів, а також

професійної спільноти з метою вироблення єдиного ефективного і результативного алгоритму переходу до повної консолідації фінансової звітності на підставі обґрунтованих законодавчих перетворень. Зазначені кроки необхідні для зміцнення довіри суб'єктами господарювання в державному секторі України до змін нормативно-правової регламентації

за НП(С)БОДС на основі полегшення для них процесу консолідації фінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI [зі змінами і доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.kodeksy.org.ua/budg/1.html> – Назва з екрану.

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку в державному секторі 1 «Подання фінансових звітів» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_013 – Назва з екрану.

3. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі

[Затверджено Міністерством фінансів України від 25.01.2012 р. № 52] [зі змінами та доповненнями] [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0200-12> – Назва з екрану.

4. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі [Законодавчі зміни та коментарі до них] [Електронний ресурс]: [сайт]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/stbuxgos.aspx> – Назва з екрану.

5. Онищенко В.П. Консолідована фінансова звітність: методологія складання та практика використання [Текст]: [дисертація] / В.П. Онищенко – К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. – 188 с.

ПАВЛІЦЬКИЙ

Даріуш Олесь

УДК 330.34

БАЙРАМОВ

Ешгін Алі Огли

bayramove@i.ua

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ
ПОКРАЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО
СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

PRACTICAL ASPECTS OF
INNOVATIVE ENTERPRISE
ENVIRONMENT IMPROVEMENT IN
UKRAINE

здобувач, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

аспірант, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

У статті зазначається, що сучасний етап розвитку світової економічної системи актуалізує роль інновацій як фактора забезпечення конкурентних переваг. Аналіз засвідчив зниження у 2014 році питомої ваги підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, порівняно із попередніми періодами. Визначено фактори, які негативно впливають на функціонування елементів інноваційного підприємницького середовища. Обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності функціонування інноваційного підприємницького середовища в Україні.

В статье указывается, что современный этап развития мировой экономической системы актуализирует роль инноваций как фактора обеспечения конкурентных преимуществ. Анализ засвидетельствовал уменьшение в 2014 году доли предприятий, которые занимались инновационной деятельностью, в сравнении с предыдущими периодами. Определены факторы, которые негативно влияют на функционирование элементов инновационной предпринимательской среды. Обоснованы основные направления повышения эффективности функционирования инновационной предпринимательской среды в Украине.

It has been noted in the article that the modern stage of the world economic system development updates the role of innovations as the main factor of competitive advantages assurance. The analysis has proved the decrease in 2014 of the relative share of enterprises, which realize the innovative activity comparing with previous periods. The factors, which compromise the functioning of the elements of the innovative enterprise environment have been determined. The main ways of the increase of the innovative enterprise environment functioning effectiveness have been substantiated.

Ключові слова: інновація, середовище, державне регулювання, ефективність

Ключевые слова: инновация, среда, государственное регулирование, эффективность

Keywords: innovation, environment, government regulation, efficiency

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економічної системи актуалізує роль інновацій як фактора забезпечення конкурентних переваг на макро та мікроекономічному рівнях. Конкурентна боротьба зумовлює формування нових підходів до створення передумов для активізації інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Зокрема на це вказується у наукових працях [1; 2]. Саме тому проблематика формування сприятливого інноваційного середовища в Україні є актуальною.

Дослідженню, переважно теоретичних, аспектів функціонування інноваційного підприємництва, ролі інновацій в економіці присвячені роботи: Б. Верспагена, Т. Елфрінга, Я. Фагерберга.

Водночас, питання інноваційного забезпечення економіки розглядаються в наукових працях вітчизняних науковців В.М. Гейця, С.В. Захаріна, М.П. Денисенка П.Ю. Курмаєва та інших.

Разом з тим, недостатньо вивченими залишаються питання розробки напрямів покращення іннова-

ційного підприємницького середовища в сучасних умовах функціонування національної економіки.

МЕТА РОБОТИ

Метою даної статті є обґрунтування практичних рекомендацій щодо покращення інноваційного підприємницького середовища в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною основою проведеного дослідження є діалектичний метод, прийоми та методики аналізу економічних процесів.

У процесі наукового дослідження було використано методи логічного узагальнення, графічний, експертних оцінок, колізійно-правовий.

РЕЗУЛЬТАТИ

Кризові явища у вітчизняній економіці мають причини, що криються, передусім, у зменшенні питомої ваги наукоємних галузей та виробництва з новітніми технологіями, які відіграють важливу роль

у формуванні передумов зростання обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва.

Натомість, збільшується питома вага продукції, яка має низький вміст доданої вартості. Водночас, розбудова моделі інноваційного розвитку економіки знаходиться в початковій стадії, яка характеризується відсутністю радикальних (базових) інновацій; незначними обсягами інноваційної продукції; принциповою новизною; низькою інноваційною активністю підприємств [3, С. 167].

Згідно зі статистичними даними питома вага підприємств, що здійснюють інноваційну діяльність, порівняно із попередніми періодами, зменшується. Якщо у 2000 р. з 1491 промислового підприємства, що впроваджувало інновації, 1372 (13,7 % від загальної кількості промислових підприємств) освоювали виробництво інноваційних видів продукції, то у 2014 р. з 1208 підприємств – лише 600 (6,0 %), тобто на 7,7 % менше. Тоді як у економічно розвинених країнах – США, Японії, Німеччині та Франції це значення коливається у межах 70–80 %.

Як наслідок, уповільнення модернізації виробничих потужностей та впровадження інновацій дедалі більше формує розрив між можливостями вітчизняних виробників та їх конкурентів, поглиблює технологічне відставання від світових лідерів. Вкрай низькими залишаються обсяги виробництва високотехнологічної продукції. Для більшості існуючих виробництв використання інновацій не є головним фактором розвитку [4, С. 100].

Враховуючи вищезазначене, до основних напрямів підвищення ефективності функціонування інноваційного підприємницького середовища в Україні необхідно віднести наступні:

створення сприятливої інноваційної інфраструктури;

формування адекватного викликам сучасності механізму державного регулювання інноваційного підприємництва;

формування сприятливого загальноекономічного середовища в країні (рис. 1).

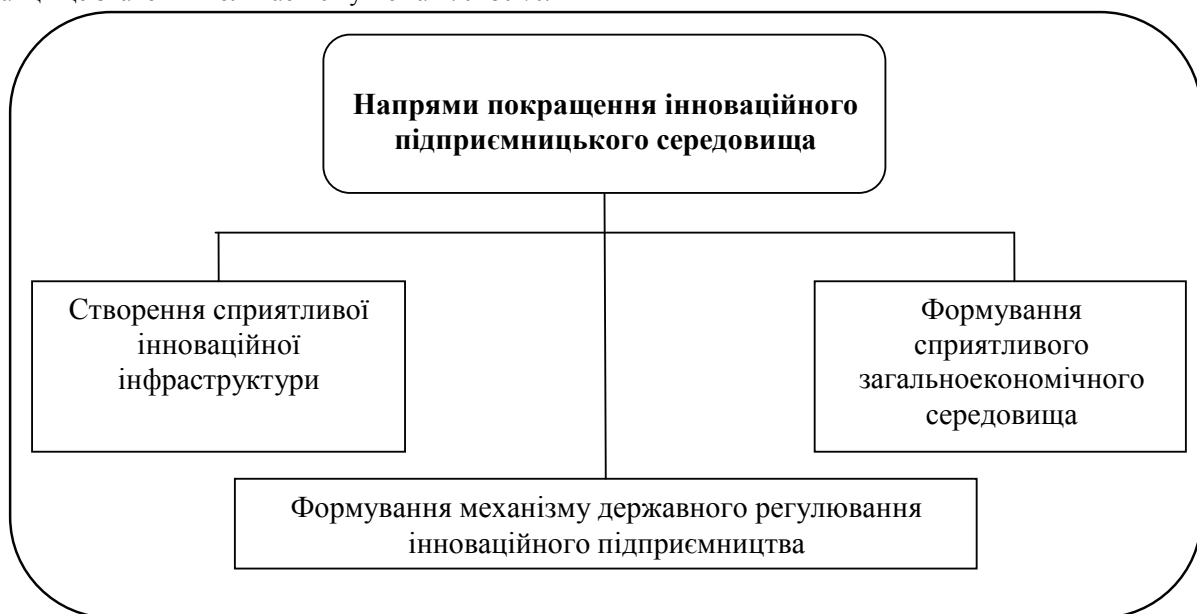

Рис. 1. Напрями покращення інноваційного підприємницького середовища в Україні
[джерело: розробка авторів]

Розвиток галузей національної економіки значно ускладнюється без формування сприятливої інфраструктури підтримки, яка складається з державних і приватних суб'єктів господарювання. Їх взаємодія створює передумови для формування певного організаційно-економічного середовища активізації інноваційної діяльності.

Так, згідно Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційна інфраструктура являє собою сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, кредитні, освітні тощо)» [5].

Практичне значення інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності полягає в тому, що воно сприяє виконанню комплексу управлінських

робіт, який містить у собі всі етапи від формування і розробки інноваційних проектів до їх реалізації. Крім того, створення такої інфраструктури передбачає концентрацію зусиль усіх господарюючих суб'єктів, зацікавлених в інноваційному розвитку галузей.

На даний час, дефіцит фінансових ресурсів вітчизняних підприємств, низька інвестиційна активність, недосконале правове регулювання та обмеженість попиту на науково-технічні продукти уповільнюють інноваційну діяльність суб'єктів підприємництва [6, С. 71–72].

Істотного імпульсу щодо активізації можна досягти у результаті формування відповідного інфраструктурного забезпечення, що передбачає постійний симбіоз у взаємодії держави, науки та бізнесу. Погоджуючись з науковими поглядами вчених [7], вважаємо, що першочерговим завданням, у даному контексті, є необхідність істотного

збільшення кількості та частки інноваційно активних малих і середніх суб'єктів господарювання, у т. ч. тих, що займаються дослідженнями і розробками, впроваджують інновації та освоюють виробництво інноваційних видів продукції. Разом з тим, з метою збільшення кількості таких підприємств важливим є створення умов для реалізації ресурсного, наукового і виробничо-технічного потенціалу малого та середнього бізнесу.

В Україні все ще існують окремі елементи науково-технологічної інфраструктури. Але її друга складова – комерційна, що включає попит суб'єктів підприємництва на результати інноваційної діяльності, готовність та бажання фінансувати розробку інноваційних проектів, залучаючи при цьому наукові кадри все ще не набула відповідного рівня розвитку [7].

Враховуючи позитивний зарубіжний досвід організації інноваційної діяльності, в країні необхідно проаналізувати доцільність відновлення роботи технопарків та регіональних центрів інноваційного розвитку. Саме вони мають стати основними елементами інноваційної інфраструктури, що забезпечать розробку, виробництво і постачання на вітчизняний та зарубіжний ринки конкурентоспроможної наукоємної продукції.

Формування сприятливого інноваційного середовища неможливе без підвищення ефективності державного регулювання розвитку підприємництва та визначення оптимальної участі держави в регулюванні процесів функціонування підприємницького сектору.

За оцінкою Державної служби України з питань регуляторної політики та підприємництва, приблизно 25–30 % регуляторних актів містять порушення законодавства і принципів регуляторної політики та потребують коректив. Що стосується реалізації регуляторних актів, то і там спостерігаються численні порушення. Загалом, за оцінками зазначеної державної служби, рівень державного втручання в господарську діяльність не є оптимальним, а кількість порушень органами державної влади принципів і законодавчих норм у галузі регуляторної політики є значною (30 %) [8, С. 32–33].

На сьогодні практично повністю відсутня матеріально-технічна і, передусім, фінансова підтримка малого бізнесу, система гарантій і страхування кредитних та інноваційних ризиків. Крім того, суттєвою проблемою є складність доступу до фінансових ресурсів (високі відсоткові ставки та вимоги значної застави) [9, С.10].

У сучасних умовах, важлива роль в стимулюванні розвитку суб'єктів підприємницької діяльності має належати органам регіональної влади [10, С. 167–171]. Процеси децентралізації державної влади, у тому числі у фінансовій сфері, створюють передумови для використання інструментарію регулювання на регіональному рівні.

Перспективним напрямом щодо стимулювання діяльності суб'єктів інноваційного підприємництва є покращення загальноекономічного середовища в країні (зменшення рівня інфляції, зниження ставок по кредитах тощо).

На соціально-економічну ситуацію в країні негативно впливає зменшення ВВП, зростання величини державного боргу, від'ємне сальдо торговельного балансу, високий дефіцит бюджету, не обґрунтована емісія (у тому числі прихована) та невизначеність щодо перспектив розвитку країни.

Як наслідок, відбулося зростання темпів інфляції, знецінення національної грошової одиниці та дестабілізація функціонування банківської системи [11, С.7].

Одним із пріоритетних завдань макроекономічного регулювання в країні є розробка і запровадження нових підходів та інструментів для підвищення ефективності монетарної політики у вигляді режиму інфляційного таргетування [12, С. 73].

Реалізація даного монетарного режиму повинна ґрунтуватися на дотриманні таких основних принципів: цінової стабільності та зниження показника індексу споживчих цін; використання режиму гнучкого обмінного курсу; орієнтації на досягнення середньострокових цілей економічної політики; прозорих дій Національного банку України у сфері регулювання грошово-кредитного ринку та перспективного характеру прийняття рішень на підставі інфляційного прогнозу. Подолання високого рівня інфляції буде важливою передумовою досягнення стійкого економічного зростання.

Разом з тим, необхідним каталізатором зростання економіки є доступність кредитних ресурсів.

Тому, для більш активної участі банків в фінансуванні інноваційної діяльності малих підприємств доцільним є запровадження державного страхування кредитів [13], виданих малим підприємствам, що займаються розробкою і впровадженням інноваційної високотехнологічної продукції та діяльність яких пов'язана зі значним інвестиційним ризиком. Перспективними, у даному контексті, є освоєння та впровадження нових кредитних технологій інноваційних проектів та розробка банківських продуктів для малих інноваційних підприємств.

Водночас, альтернативою банківському кредитуванню інноваційного підприємництва може стати використання інших джерел фінансування інновацій у формі венчурного капіталу, що створює необхідні умови для інтеграції науки, виробництва і ринку [14].

ВИСНОВКИ

Дослідження особливостей функціонування інноваційного підприємницького середовища в Україні вказує на необхідність розробки нових підходів щодо його покращення. До таких напрямів нами були віднесені наступні: створення сприятливої інноваційної інфраструктури, формування адекватного викликам сучасності механізму державного регулювання інноваційного підприємництва та формування сприятливого загальноекономічного середовища в країні.

Реалізація заходів у контексті зазначених напрямів покращення інноваційного підприємницького середовища не лише створить умови для відповідного

організаційно-інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності, але й сприятиме помітному збільшенню кількості інноваційно-активних промислових підприємств, збільшить їх частку у формуванні ВВП країни та підвищить загальний рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Fagerberg, J., Srholec, M., Verspagen, B. (2010). The Role of Innovation in Development. / J. Fagerberg, M. Srholec, B. Verspagen//Review of Economics and Institutions. – 2010. - №1 (2). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rei.unipg.it/rei/article/view/15>
2. Курмаев П.Ю. Инновационно-воспроизводственный подход к регулированию региональной экономики/П.Ю. Курмаев// European Researcher. – 2013. – №1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.erjournal.ru/ru/archive.html?number=2013-01-15-01:31:46&journal=47>
3. Зянько В. В. Проблеми та пріоритети розвитку інноваційного підприємництва в Україні // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. праць / За ред. Єханурова Ю. І., Шегди А. В. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2006. – Вип. 9. – С.167–173.
4. Зянько В.В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2008. – 397 с.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV// Голос України. – 2002. – 9 серпня. – С. 10.
6. Малюта Л. Формування організаційно-економічного середовища для активізації інноваційної діяльності підприємств сільськогосподарського машинобудування / Л. Малюта // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2010. – Випуск 1 (3). – С. 71–76.
7. Скрипко Т.О. Підвищення ефективності економіки за допомогою удосконалення інструментів державного регулювання інноваційної активності бізнесу [Електронний ресурс] / Т.О. Скрипко // Ефективна економіка. – 2014. – № 6. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3105>
8. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого і середнього підприємництва в Україні / Державна служба України з питань регуляторної політики та підприємництва. – 2012. – С. 5-9.
9. Програма розвитку малого та середнього підприємництва у Славутському районі на 2013-2014 роки. – Славута, 2012. – С.10
10. Ольвінська Ю.О. Основні напрями підвищення ефективності функціонування суб'єктів підприємницької діяльності / Ю.О. Ольвінська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013.- №12. – С. 167-171.
11. Головенська Ю.В. Вплив інфляції на економіку України / Ю.В. Головенська // Інфляційне таргетування та макроекономічна динаміка: Збірник тез науково-практичної конференції студентів (25 березня 2015 р.) – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2015. – 55 с.
12. Любохинець Л.С. Макроекономічні основи таргетування інфляції як метод регулювання фінансових ринків в розвинутих країнах та Україні / Л.С. Любохинець, Л.М. Бабиш // Вісник Хмельницького національного університету, 2010. – № 4. – Т. 2. – С. 72–75.
13. Постанова Верховної ради України «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України» № 916-14 від 13.07.1999 р.
14. Лаврук В.В. Венчурне інвестування інноваційної діяльності / В.В. Лаврук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 224–234
15. Мірошніченко О.В. Знецінення національної грошової одиниці як загроза економічній безпеці України / О.В. Мірошніченко // Вісник економічної науки України. - 2014. - № 3. - С. 65-71.

БУЛКОТ

Ганна Вікторівна

УДК 005.935

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТАЦІЇ КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ У РАМКАХ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬО- ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

FEATURES OF DOCUMENTATION OF CONTROL AT THE ENTERPRISES WITHIN THE SYSTEM OF INTERNAL CONTROL

МАРЧУК

Вікторія Сергіївна

к.е.н., доцент, ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана"

студентка, ДВНЗ "Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана"

У статті висвітлено визначення та документації контролю на підприємствах у рамках системи внутрішньогосподарського контролю. Досліджено трудовий процес працівників підприємства щодо визначення та документації відповідного здійснення внутрішньогосподарського контролю. Розглянуто шкалу оцінки ризику при визначенні необхідних контрольних дій та матрицю контролю ризику, яка застосовується на підприємстві. Запропоновано основні пункти документації засобів контролю, які повинні бути чітко прописані в документації підприємства.

В статье раскрыты определения и документация контроля на предприятиях в рамках системы внутрихозяйственного контроля. Исследован трудовой процесс работников предприятия по определению и документации соответствующего осуществления внутрихозяйственного контроля. Рассмотрена шкала оценки риска при определении необходимых контрольных действий и матрицу контроля риска, которая применяется на предприятии. Предложены основные пункты документации средств контроля, которые должны быть четко прописаны в документации предприятия.

The features of documentation of control at the enterprises within the system of internal control are considered in the article. The working process of employees concerning with documentation of relevant implementation of internal control is investigated. Risk assessment scale is analyzed in determination of the appropriate supervisory actions along with risk control matrix used at the enterprise. The main points of documentation of the means of control to be clearly prescribed in the enterprise documentation are proposed.

Ключові слова: внутрішньогосподарський контроль (ВГК), система внутрішньогосподарського контролю (СВГК), документація, імовірність, матриця контролю ризику підприємства

Ключевые слова: внутрихозяйственный контроль (ВХК), система внутрихозяйственного контроля (СВХК), документация, вероятность, матрица контроля риска предприятия

Keywords: internal control (IC), system of internal control (SIC), documentation, probability, enterprise risk control matrix

ВСТУП

Система внутрішньогосподарського контролю (СВГК) вважається актуальним підсиленням функціонуючого управління як обов'язковий елемент управління підприємства, що полягає у колективній відповідальності правління в рамках визначеної їм відповідальності відповідно законодавства [1, 2].

Існуючі концепції внутрішньогосподарського контролю, як наприклад, рамки COSO, дуже всеосяжні та відображають цілі внутрішньогосподарського контролю щодо забезпечення ефективної та оперативної підприємницької діяльності, юридичної

відповідності та відповідності нормам, а також фінансовій звітності підприємства [3].

Так само як кожне підприємство індивідуальне, індивідуально визначається мета, обсяг і вид необхідних на підприємстві внутрішніх перевірок. При цьому перевірки на різних рівнях враховують, причому переважно виділяють межу між перевірками на рівні підприємства та рівні процесу [4].

Беручи до уваги перевірку дієздатності СВГК потрібно, щоб відповідна перевірна інстанція здійснювала СВГК процедуру випробувань. Для цього знаходить застосування, як правило, вибіркова

перевірка, метою якої є перевірити виробничі процеси, а також для цього передбачені контрольні правила на забезпечення її ефективності. Це вимагає під час документації відповідних процесів і належного до них ризику та контролю шляхом описів процесу, схем документа, а також контрольну матрицю ризику для відображення ефективного контролю.

Тому, звернемо увагу на інтеграцію дій щодо визначення та документації внутрішньогосподарського контролю (ВГК) у контексті фінансової звітності, і той же час, рекомендації для конкретного оформлення ВГК як основного елементу СВГК.

МЕТА РОБОТИ

Полягає у визначенні та документації контролю у рамках системи внутрішньогосподарського контролю, проаналізувати їх у контексті вироблення комплексного науково-методичного підходу до проблеми, а також розробка інтегрованого та систематичного підходів і відповідних заходів їхнього проведення.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Трудовий процес працівників підприємства щодо визначення та документації відповідного здійснення ВГК можна розділяти у: фазу аналізу, фазу визначення та фазу реалізації. Це не одноразовий, само завершальний процес, а процес, де їхні кроки можуть періодично в цілому або частково повторюватись. У динамічному контексті підприємства вважається, що ділові процеси змінюються, організація підприємства проводиться через одержання чи продаж окремих частин підприємства і нові позиції балансу показують, які ще не класифікувалися в минулому звітному році як суттєві.

У фазі аналізу ідентифікуються в рамках так званого Scoring суттєву частину підприємства та процеси підприємства на основі певних кількісних і якісних критеріїв. Можливий спосіб дії для визначення важливості - це розгляд окремих позицій у річному звіті підприємницьких структур. Крім того, контролер може визначати, чи здійснюють окремі підприємницькі структури процеси, які класифікувалися для підприємства як значущі. Визначають підприємницькі структури, які застосовують суттєві критерії якості, щоб у такий спосіб визначати відповідні статті балансу. Всі структури підприємства та ділові процеси, у яких є вплив на визначені позиції балансу, потрібно розглядати відповідно до ВГК в якості суттєвих та інтегрувати в такий спосіб у СВГК. Для кращого розуміння основних процесів це може бути цілком «страховкою», тому потрібно візуалізувати ці процеси. Крім того, документація процесу полегшує контролеру здійснювати ВГК на підприємстві.

Якщо відповідні структури підприємства та процеси визначені, мова йде у фазі визначення, про те, щоб ідентифікувати і оцінити ризик беручи до уваги навмисне неправдиве свідчення свідка у фінансовому звітності. Оцінка може відбуватися, приміром, у класичному змісті з імовірністю і ступенем пошкодження. Як наступне, потрібно перевіряти, чи є відповідний контроль щодо ідентифікованого ризику. Забезпечення виконання законів, тобто суттєві ризики, повинні покриватись доповненням нових перевірок.

На заключній фазі реалізації попередньо визначений контроль створюється та документується. При цьому потрібно відрізнити між «вищестоящим» контролем відповідно контроль на рівні підприємства та на рівні процесу. Контроль на рівні процесу - це заходи, які однозначно можуть приєднуватися до процесу. Тому, контроль – відноситься до інструкцій підприємства, тому заснований моніторинг фази визначення та реалізації спрямований спостерігати за можливими змінами в оцінці ризику, а також за ефективністю контролю.

Перш ніж починати зі справжньої оцінки ризику, контролери повинні усвідомлювати спочатку основні цілі, яких повинні досягати фінансовою звітністю [5]. Тому, основні цілі можуть розглядатися за допомогою: дотримання правил ведення бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності; звітності як інформаційного інструменту. Інформація є класифікованою та охоплена специфічними рамками, не дозволяє інтерпретацію, зрозуміло сформульована та представлена, не надто докладно і не надто синтезовано; повного визначення відповідної інформації. Приміром, всі трансакції повинні бути зареєстровані у відповідний розрахунковий період повністю; проведення оцінки «справедливої» вартості, щоб могли оцінювати майнові об'єкти близько до реальності та коректно, відповідна інформація повинна збиратися та оцінюватися.

Таким чином, визначення ризику та аналіз ризику повинен спиратися на кількісні, а також якісні критерії [6]. Тому, автори даного дослідження пропонують розглянути наступні робочі кроки на підприємстві, які можуть здійснюватись під час: *Вибору організаційних одиниць*. Підприємство обговорює якісні та кількісні, внутрішні фактори на вибір тих структур підприємства, які роблять суттєвий внесок у досягнення цілей фінансової звітності. *Річного звіту*. Для річного звіту знаходить застосування кількісна міра, що повинна вимірювати потенційний вплив на мету фінансової звітності. Для цього припускається, наприклад, що окрема стаття балансу, що становить більше чим 5 % її категорії (майнові об'єкти, доходу, і інше) у вартості, відповідає середньому ризику. Якщо стаття перевершує 10 меж відсотка, високий потенціал ризику присвоюється. *Вибору основних процесів*. Після проходження обох вищезгаданих робочих кроків ідентифікуються наступним кроком ті ділові процеси, у яких є вплив на суттєві структурні підрозділи та статті річного звіту. Підприємство

повинне визначати далі всі процеси, які можуть призвести до навмисного обману.

Тепер обрані структури підприємства та основні процеси перевіряються на їх властивий ризик. Весь ризик, що загрожує надійній звітності, повинен перераховуватися в інвентарі наочно та описуватися. У наступному кроці відбувається оцінка ризику раніше, де кожен ризик визначає імовірність виникнення потенційного розміру збитку, тобто можливість об'єктивно визначити та реально оцінити. Тому, автори даного дослідження пропонують розглянути таку таблицю 1 і отримана оцінка є

основною умовою при визначенні необхідних контрольних дій.

Тепер весь ризик, що класифікувався контролером як суттєвий щодо фінансової звітності, вимірюється і перевіряється, і вже застосовується відповідно ручним, напівручним або автоматизованим контролем на підприємстві. Під час контролю інвентаризація повинна бути проведена спочатку, тобто всі існуючі перевірки повинні збиратися та представлятися наочно. Такий контроль надмірний, тобто наявність декількох видів контролю для специфічного ризику, повинна усуватися з міркувань ефективності.

Таблиця 1

Шкала оцінки ризику

Номінал	Імовірність	Вплив
1	Рідко (0-4%)	Незначний (> 10)
2	Неймовірно (5-19%)	Несуттєвий (> 50)
3	Помірковано (20-39%)	Поміркований (> 250)
4	Імовірно (40-69%)	Суттєвий (> в 1000)
5	Звичайно (70-100%)	Катастрофічний (> в 2500)

Матриця контролю ризику має подвійну ціль використання на підприємстві. По-перше, це дозволяє відповідальним особам скласти загальну картину ВГК. При цьому повинні бути в наявності відомості про окремі процеси, цілі процесів та підприємства, властиві їм ризики, а також заходи управління та контрольних мір. По-друге, матриця контролю ризику - це важливий інструмент для документації СВГК і, в такий спосіб є допомога контролеру на підприємстві.

Матриця контролю ризику провадиться як великий документ з точки зору ризику інвентаризації по відношенню до елементів управління на управлінському рівні, контролю на рівні процесу і загального інформаційно-технологічного (ІТ) - контролю, що здійснюється.

В питаннях контролю на рівні підприємства можуть бути присутні, наприклад, нинішній статут, організаційна структура, посадові інструкції або кодекс поведінки працівників. На рівні процесу, приміром, під час перевірки потрібно встановлювати забезпечення повного та правильного всіх придбаних товарів, правильного обліку всього обороту або розрахунку податку на додану вартість відповідно закону встановленого на всі операції. Загальні

елементи управління, наприклад, відносяться до документації прикладного програмного забезпечення та будь-якого програмного забезпечення, а також гарантуючи, що ніякого несанкціонованого доступу до конфіденційних даних або програми не відбудеться.

Матриця контролю ризику складається з ризиків і відповідних заходів контролю в табличній формі, і показані елементи управління навпроти одне одного, які охоплюють основні ризики, раніше виявлені в окремих процесах. Залежно від складності підприємства, кількість, а також взаємозалежність окремих ризиків має бути вирішено в розробленні всеосяжної матриці контролю ризику. Наприклад, щоб розглянути, які атрибути повинні бути додані в матрицю. Проте, для ясності, матриця контролю ризику повинна бути досить простою і містити тільки основні аспекти, для детальної документації надаються окремі документи.

У її найпростішій формі, авторами запропоновано розглянути приклад матриці контролю ризику, який представлений у наступній таблиці 2. Вона повинна служити лише як «хребет» для відповідних версій, що є пристосованими відповідно до підприємства.

Таблиця 2

Процес	Основні ризики	Шляхи вирішення
Немає опису	Немає опису	Немає опису
1 ...	1 ...	1 ...
2 ...	2 ...	2 ...

Матриця може доповнюватися скільки завгодно з додатковими стовпцями, такі як оцінка управління з точки зору аналізу витрат, будь-які недоліки і можливі покращення управління, типізації контролю за критеріями як ступінь автоматизації та

класифікації в контрольних, а також перевірках, або контролю відповідальності (особа, місце).

На відміну від «вищевказаного» контролю, контроль на рівні процесів повинен бути документально підтверджений наявністю підстав.

Таким чином, матриця контролю ризиків не комплексна і надто складна, і тому доцільно документувати безпосередні перевірки більш докладно і окремо.

Тому, пропонується для успішної документації засобів контролю наступні пункти, які повинні бути чітко прописані в документації цілей контролю раніше: 1. *Зацікавлені сторони документації*. Щоб забезпечити успіх документації, це має бути написано відповідно адресатам. З одного боку, повинні бути розглянуті вимоги осіб, залучених в процес виробництва. З іншого боку, важливо, щоб документація для цього користувача в будь-який час була зрозумілою, тому що в протилежному випадку сенсу в даній документації немає. Це зазвичай означає додаткову роботу для того, хто створює документацію, так як за певних обставин, створену документацію бажають розглянути різні адресати. Адресатами документа в контексті СВГК можуть бути, наприклад, рада директорів, управлінський апарат, оперативні учасники процесу. 2. *Інтегрована інформація проти специфічної*. Загалом, підприємство потребує різні типи документів, наприклад, в галузі управління якістю та ІТ. З метою підвищення ефективності тепер виникає питання, чи документація СВГК в цілому і документація контролю основних елементів можуть бути враховані в існуючу структуру документації, або ж принаймні частина наявної документації по СВГК можуть бути використані. Необхідно уточнити, в першу чергу, чи може інтегрована документація бути надана різним адресатам. Розгляд існуючих систем документації цілком можливо є ефективним, але також ефективним є і СВГК. Тим не менше, ризик занадто високого ступеня складності повинен бути прийнятий до уваги при визначенні ступеня інтеграції. 3. *Ступінь деталізації*. Іншими питаннями, що в ідеалі повинні бути уточнені вже в змісті документації є визначення рівня деталізації документації. Це піднімає питання про те, чи достатньо тільки документувати основні процедури контролю в основних документах, або описати відповідні процеси в додатках. У кінцевому рахунку, деталізація повинна підпорядковуватись індивідуальним потребам підприємства. Якщо СВГК базується в основному на непрямих методах контролю на управлінському рівні, документація може бути меншою. 4. *Методологія та термінологія*. Бажано, створити загальну методологію і термінологію для всіх систем документації підприємства. Для різних за досвідом адресатів, іноді корисно застосовувати інші методології документації. Але це має бути скоріше винятком, а не правилом, в іншому випадку можуть виникнути на підприємстві «монопольне» розуміння.

Для забезпечення обстеження основних елементів контролю повинні бути такими, як детально описано в документації, не доводячи їх до надвисокого ступеня складності, які з точки зору загального користування буде швидше перешкодою. Прагматичним підходом до цього є контроль - опис, використовуючи різні атрибути контролю. Ці атрибути управління можуть бути легко змінені і розширені з існуючих шести питань (хто, що, чому,

як, коли, скільки), і як наслідок отримані наступні: 1. *Назва елемента контролю*. Щоб ідентифікувати контроль у будь-який час, для цього потрібно унікальне і ексклюзивне позначення. Це включає в себе, в ідеалі, числові і описові частини. Таким чином, наприклад, кількість відповідних процесів може бути включено в назву об'єкту контролю. Важливо, щоб синтаксис назви об'єктів контроль використовувався на усіх підприємствах і був зрозумілим. 2. *Мета контролю*. Тут описується призначення елемента контролю. Вона визначає, що повинно бути досягнуто з контролем, відповідно ризикам на які адресовано даний контроль. Крім того, необхідно перевірити в ретроспективному дослідженні ефективність реалізації контролю, тобто виявити чи будуть досягнуті цілі про реалізації контролю певного процесу. 3. *Елемент контролю власника*. У рамках СВГК відповідальність потрібно розподіляти однозначно. Це потрібно для уникнення протиріч між повноваженнями контролюючої особи та виконавчої. 4. *Опис контролю*. Фактичний процес контролю задається за допомогою опису елемента контролю. Опис елементів контролю має здійснюватись рівномірно у відповідності із заданою схемою. Крім того, необхідно окремо описувати контроль виробничих процесів. Тут необхідною є наявність технологічної документації на додаток до загальної документації контролю. 5. *Вираження елемента управління*. Під вираженням елемента управління розуміють формальну конструкцію об'єкту управління. Характерними рисами є, наприклад, ступінь автоматизації (ручний, напівавтоматичний, автоматичний), про активність контролю (оперативна, профілактична) або частота (наприклад, щодня, щомісяця, щокварталу, щорічно). 6. *Входи/виходи контролю*. Щоб забезпечити ефективність контролю, необхідна наявність даних про діяльність та включення відповідних документів в документацію контролю. Якщо під час здійснення контролю виникає потреба в інших документах, таких як «Звіт про контроль на підприємстві», вони повинні бути віднесені в опис процесу контролю. 7. *Контроль ескаляції технологічних процесів*. Рекомендується описувати процес ескаляції в рамках контрольної документації. Тут встановлюється стандартна процедура виправлень, якщо контроль не приносить результатів.

ВИСНОВКИ

Актуальність даної статті полягає в тому, що в ній описується інтегрований та систематичний підхід, за допомогою якої може оформлятися процес аналізу, визначення та перетворення необхідних перевірок на рівні підприємства та виробництва. Виходячи з важливості або суттєвості якості окремих елементів річного звіту потрібно ідентифікувати внутрішні процеси, що спочатку формуються у вигляді карт обліку, або інших документів, які є оцінками окремих осіб і тому представляють разом з тим також потенційні поля ризику фінансової звітності. Лише на основі мети, яку встановлює керівництво підприємства можна досягти охоплення контролем відповідних процесів, що здійснюється за допомогою

ідентифікації відповідних процесів та притаманних їм ризиків і оцінки даних ризиків. У цьому контексті інструментом є матриця управління ризиками, і тому є корисним підходом, за яким може систематично охоплюватися ідентифіковані ризики підприємства, процеси і рівень ІТ, а також здійснюватись прозоро відповідні перевірки.

Представлений процес завершується документуванням елементів контролю. Тут, на жаль, занадто часто упускається з виду, що ця документація повинна бути орієнтована не тільки на відповідних зацікавлених сторін та їх очікувань, але в багатьох випадках вже існує документація для цілей контролю з попередньої роботи на підприємствах, тому необхідно дотримуватися обережності, щоб введення коефіцієнтів СВГК - контролю та існуюча документація контролю якості управління, або обробки ділової інформації були придатні до використання, якщо вони будуть визнані придатними для цілей СВГК. Тому, автори даного дослідження виступають за сталий комплексний підхід, тим більше щоб розробка і здійснення СВГК принципово не відрізнялись від реалізації на підприємствах з різними операційними процесами, які також приведені у відповідність з масштабами економіки та ефективності виробництва.

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, можна зробити висновок, що не слід забувати, що внутрішньогосподарський контроль фінансової звітності не є самоціллю, а лише засобом для досягнення мети. Тим не менш, можна переконливо стверджувати, що ніякі ефективні механізми внутрішньогосподарського контролю детермінованих

процесів і видів діяльності не можуть гарантувати на сто відсотків уникнення помилки, оскільки вони можуть бути отримані з існування фактичних помилок, відсутності або неефективності контролю.

Список використаних джерел

1. Бондар В.П. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства / Бондар В.П., Корінько М.Д., Пантелєєв В.П. – Фастів, «Поліфаст». – 2006. – 438с.
2. Гуцаленко Л.В. Внутрішньогосподарський контроль: навчальний посібник / Л.В. Гуцаленко, М.М. Коцупатрий, У.О. Маринчук. – К.: ЦУЛ, 2014. – 496с.
3. Кошкарів С.А. Внутрішньогосподарський оперативний облік і контроль в системі управління діяльністю виробничих підприємств: [монографія] / С.А. Кошкарів, П.О. Куцик, В.І. Бачинський. – Чернівці: Золоті литавки, 2012. – 259 с.
4. Макеев Р.В. Постановка системы внутреннего контроля: от проверки отчетности к эффективности бизнеса / Макеев Р.В. – М.: Вершина, 2008. – 296 с.
5. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства – системний підхід до розвитку / Максимова В.Ф. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
6. Пантелєєв В. П. Внутрішньогосподарський контроль: методологія та організація: [монографія] / В.П. Пантелєєв; Державна академія статистики, обліку та аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2008. – 491 с.

ФЕНЯК

Лариса Анатоліївна
Larisaf1@yandex.ru

асистент, кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, готельно-ресторанної справи та туризму, Вінницький національний аграрний університет

УДК 338.432:634(477.44)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

CURRENT TRENDS OF GARDENING IN VINNITSA REGION

В статті наведено результати досліджень сучасного стану галузі садівництва Вінницької області, проаналізовано обсяги та динаміку посівних площ, валових зборів, урожайність продукції садівництва в регіоні. Визначено основні організаційно-економічні чинники подальшого розвитку галузі.

В статье приведены результаты исследований современного состояния отрасли садоводства Винницкой области, проанализированы объемы и динамика посевных площадей, валовых сборов, урожайность продукции садоводства в регионе. Определены основные организационно-экономические факторы дальнейшего развития отрасли.

The results of research the current state of the gardening in Vinnytsia region are presented in the article, the volumes and dynamics of acreages, gross yield and crop capacity of gardening products in the region are analyzed. Basic organizational and economic factors of further development of the industry are determined.

Ключові слова: галузь садівництва, плоди та ягоди, плодоягідні насадження, плодоягідна продукція

Ключевые слова: отрасль садоводства, плоды и ягоды, плодоягодные насаждения, плодоягодная продукция

Keywords: gardening, fruits and berries, fruit and berry plantings, fruit and berry products

ВСТУП

У XIX столітті відомий український помолог Лев Платонович Симиренко писав: «Гарна садовина досі не є продуктом постійного споживання населенням і, окрім хіба що літа, вона доступна лише заможнішим класам» [1, 44]. Як бачимо, висновок не втратив своєї актуальності й сьогодні, оскільки вітчизняна галузь садівництва не повністю задовольняє потреби населення у споживанні плодово-ягідної продукції. Фактичне споживання плодів та ягід, в середньому по Україні, становить 44 кг на душу, хоча за даними Інституту харчування, раціональна норма споживання становить 92 кг на душу населення. За рахунок власного виробництва забезпечується лише 48% необхідної кількості плодів та ягід, що дозволяє практично безперешкодно заповнювати внутрішній ринок імпортною продукцією, яка не завжди є належної якості.

Вінницька область традиційно займає провідне місце серед регіонів України по виробництву продукції садівництва, її переробки та вирощування посадкового матеріалу. Сприятливі природні умови, наявність мережі великих плодопереробних підприємств, значна місткість внутрішнього ринку плодів, ягід і продуктів їх промислової переробки та наявний експортний потенціал виробництва цієї продукції є важливими передумовами невинного поступу промислового садівництва у Вінницькій області [2].

Аспекти розвитку і функціонування галузі садівництва висвітлені в працях відомих вчених-економістів: В.В. Юрчишина, О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, В.А. Рудьова, В.І. Чорнодон та інших. Завдяки їхнім працям закладено основи реформування галузі в Україні. Водночас питання напрямів розвитку та шляхів підвищення ефективності галузі садівництва на регіональному рівні потребують подальшого вивчення.

МЕТА РОБОТИ

Метою даного дослідження є аналіз сучасного стану розвитку галузі садівництва Вінницької області, визначення основних напрямів подальшого зростання потенціалу промислового садівництва Вінницької області.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою написання статті є наукові праці зарубіжних та вітчизняних авторів, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, статистична інформація Державного комітету статистики та При проведенні дослідження використано методи аналізу і синтезу, теоретичного узагальнення, формалізації, моделювання тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Садівництво - одна з провідних галузей сільського господарства.

Плоди та ягоди - незамінний продукт харчування. Вони сприяють профілактиці захворювань, мають лікувальні властивості. Споживання плодів зменшує

потребу в інших продуктах, позитивно впливає на обмін речовин в організмі людини, сприяє підвищенню стійкості організму до захворювань, у тому числі до радіаційних уражень. Кілограм плодів і ягід містить у середньому 440 ккал (2120 кДж), що становить близько 15% повноцінної добової норми споживання.

Плоди і ягоди використовуються як в свіжому вигляді, так і в якості сировини для консервної, виноробної та інших галузей промисловості. Сучасні методи переробки і швидке заморожування дають можливість практично повністю зберегти поживну цінність продукції і продовжити період її споживання.

Сади мають велике значення як медоноси, відіграють значну естетичну роль, прикрашаючи міста і села, сприяють поліпшенню мікроклімату, очищенню атмосферного повітря.

В Україні садівництво виникло і розвивалося з давніх часів. Як свідчать стародавні зображення плодів та описи садів, на території теперішньої України плодові насадження вирощували ще в VII-IV ст. до нашої ери. У лісах росло багато диких видів плодів порід. Збереглися описи садів V ст. н.е. У IX ст. навколо Києва була зосереджена значна частина садів, які називалися «раями». [3, 342]

Садівництво Вінницької області має глибокі корені. Ще в XIX сторіччі подільське яблуко

користувалось попитом на всесвітньо відомій на той час виставці в Санкт-Петербурзі. Хоча галузь активно розвивалась і була створена потужна переробна промисловість, вона відійшла на другий план, оскільки регіон славився як «цукровий Донбас». Але наприкінці минулого та на початку нинішнього століття про область знову заговорили як про флагман садівництва, який виробляє найбільшу кількість плодоягідної продукції в країні.

Ґрунтово-кліматичні умови Вінницької області винятково сприятливі для вирощування плодівих і ягідних культур помірного клімату, особливо це стосується яблук, слив та вишні [2]. Розвитку садівництва в області значною мірою сприяє наявність трудових ресурсів, кваліфікованих кадрів, давні традиції населення до плекання садів. Регіон традиційно займає провідне місце в Україні за рівнем спеціалізації і концентрації виробництва плодоягідної продукції.

За площею сільськогосподарських угідь Вінницька область посідає 6-те місце серед регіонів України, але займає 1-ше місце за площею плодоягідних насаджень у плодоносному віці, яка складає 23,8 тис. га станом на 1 січня 2015 року. Питома вага плодоягідних насаджень у структурі посівних площ у Вінницькій області складає 1,3%, що у 2,6 рази більше середнього показника по Україні, який становить лише 0,5% (табл. 1).

Таблиця 1

Показники виробництва та споживання плодів і ягід в Україні та Вінницькій області, 2014 р. [4]

Показники	Україна ¹	Вінницька область
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	41511,7	1831,3
Площа плодоягідних насаджень у плодоносному віці, тис. га	209,9	23,8
Питома вага плодоягідних насаджень у загальній площі сільськогосподарських угідь, %	0,5	1,3
Валовий збір плодів і ягід, тис.т	1999,1	242,1
Урожайність, ц/га	95,2	101,9
Виробництво плодів і ягід на одну особу, кг	46	150
Споживання плодів та ягід на одну особу, кг	52,3	54,0

¹ без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

У 2014 році валовий збір плодів і ягід склав 242,1 тис. т, що є найбільшим показником по Україні. Також вищою за середню по країні є урожайність плодів та ягід – 101,9 ц/га. Вінницька область має значно кращі показники за обсягами виробництва та споживання плодів і ягід на одну особу.

Галузь садівництва Вінницької області постійно нарощує свій потенціал. Із року в рік зростають площі насаджень та обсяги виробництва плодово-ягідної продукції. У 2014 році валовий збір

плодоягідних культур склав 242,1 тис. тонн. За останні чотири роки обсяги виробництва нарощено на 30% (табл.2). Рівень урожайності плодоносних культур поступово зростає, що пов'язано, перш за все, із застосуванням новітніх технологій у виробництві плодів і ягід, із підвищенням рівня інтенсифікації галузі. Це пояснюється не тільки виключно сприятливими природно-кліматичними умовами, але й функціонуванням у регіоні великої мережі спеціалізованих садівничих підприємств.

Таблиця 2

Динаміка площ, урожайності і валових зборів плодів та ягід у Вінницькій області [5]

Роки	Площа плодоягідних насаджень, тис. га		Урожайність з 1 га насаджень, ц	Валовий збір, тис. ц
	всього	у тому числі у плодоносному віці		
1995	68,5	54,3	26,0	1417,3
2000	35,4	31,5	23,2	728,7
2005	24,2	21,9	84,4	1849,2
2010	24,9	21,7	87,1	1892,4
2012	26,1	22,7	109,7	2521,9
2013	26,8	23,1	119,2	2754,3
2014	26,8	23,8	101,9	2420,7

На сьогоднішній день в галузі садівництва працюють більш ніж 80 підприємств різних форм власності, Подільська дослідна станція садівництва інституту садівництва національної академії аграрних наук України, Чернятинський коледж Вінницького національного аграрного університету, Іллінецький державний аграрний коледж, помілогічно-ампелографічна інспекція, лабораторія аналізу ґрунту та рослин.

Серед кращих підприємств області можна виділити СВАТ «Дружба», с. Шура-Копіївська Тульчинського району, СТОВ «Поділля» та ТОВ «Обрій», с. Строїнці, ТОВ «Агро-Еталон», смт Тиврів Тиврівського району, ТОВ «Міжлісся», с. Міжлісся, ТОВ «Комарівці», с. Комарівці та СФГ «Перлина

Поділля», с. Попівці Барського району, ПП «Дари садів», с. Бронниця Могилів-Подільського району, ФГ «Він-Сад», с. Коростівці Жмеринського району.

Області вдалося зберегти координуючу структуру, яка є організаційним штабом для садівників. Це є корпорація «Вінницясадвинпром», господарства якої виробляють щонайменше чверть яблук від валового їх збору в організованому секторі економіки держави. У господарствах, що входять до корпорації є майже 4 тис. га молодих інтенсивних садів, що становить 30% від загальної їх площі.

В області, станом на 1 січня 2015 р., нараховується 26,8 тис. га плодово-ягідних насаджень в т.ч. 23,8 тис. га в плодоносному віці (рис. 1).

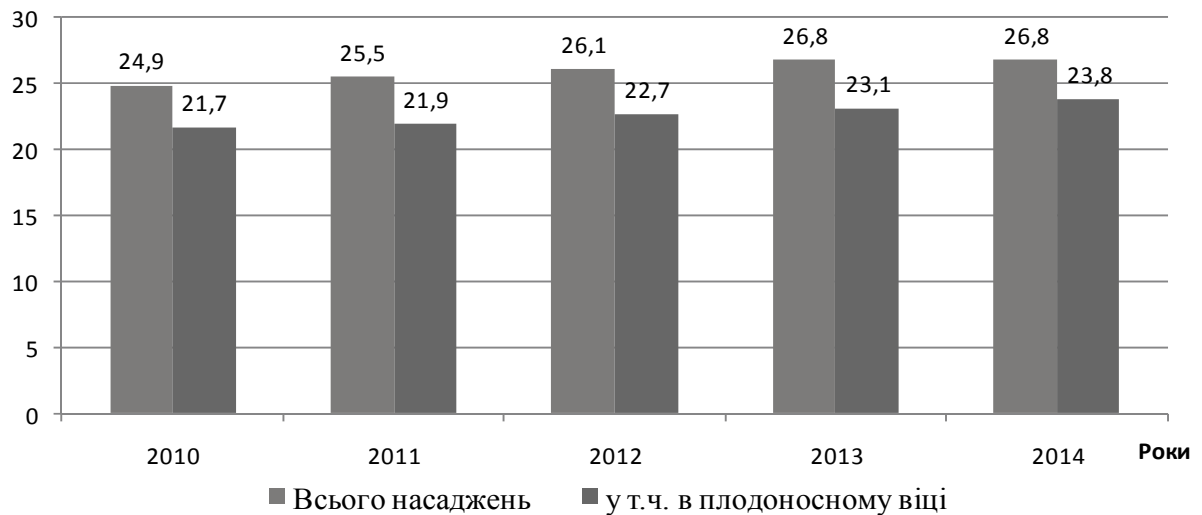

Рис. 1. Площа плодоягідних насаджень у Вінницькій області, тис. га

За останні 5 років загальна площа плодоягідних насаджень зросла на 7,6%, площа насаджень у плодоносному віці – на 9,7%, в той час як в середньому по Україні ці показники за аналогічний період дещо зменшились. Протягом останніх 10 років область є лідером за площею посадки молодих інтенсивних садів. За цим показником область вийшла на європейські норми. Лише за період 2010-2015 роки закладено молоді високо інтенсивні сади

на площі понад 3,6 тис. га. В 2014 році в області висаджено 1124 га молодих садів. На 2015 рік було заплановано закладку нових насаджень всіма категоріями господарств площею 623 га, планове вибракування – 596 га, плановий індекс площі закладання до площі вибуття – 1,05.

Впродовж аналізованого періоду основними виробниками плодів і ягід у Вінницькій області були особисті селянські господарства та сільсько-

господарські підприємства при загальній тенденції до скорочення частки перших та її нарощування

останніми у загальному обсязі виробництва плодоягідної продукції (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка виробництва плодів та ягід у Вінницькій області за категоріями господарств

Роки	Всі категорії господарств, тис. ц	У тому числі					
		сільськогосподарські підприємства		господарства населення		фермерські господарства	
		всього, тис. ц	в % до загальної кількості	всього, тис. ц	в % до загальної кількості	всього, тис. ц	в % до загальної кількості
1995	1417,3	525,2	37,1	891,9	62,9	0,2	0,0
2000	728,7	321,0	44,1	407,5	55,9	0,2	0,0
2005	1849,2	406,6	22,0	1418,4	76,7	24,2	1,3
2010	1892,4	824,5	43,6	941,9	49,8	126,0	6,7
2012	2521,9	1212,1	48,1	1207,1	47,9	102,7	4,1
2013	2754,3	1364,0	49,5	1227,9	44,6	162,4	5,9
2014	2420,7	1009	41,7	1262,3	52,1	149,4	6,2

Так, у 2014 році, господарствами населення було вироблено 1262,3 тис. ц, або 52,1% плодів та ягід, сільськогосподарськими підприємствами – 1009 тис. ц, або 41,7% та фермерськими господарствами лише 149,4 тис. ц, або 6,2% від загального обсягу виробництва галузі.

Погоджуємося із думкою науковців, які вважають, що основними виробниками плодоягідної продукції на перспективу залишатимуться спеціалізовані

сільськогосподарські підприємства, які матимуть оптимальну площу плодоягідних насаджень, спеціалізовану техніку, інтенсивні технології вирощування та власну базу зберігання плодоягідної продукції та продуктів її переробки [6, С. 251].

Відомо, що обсяги виробництва плодів і ягід визначаються динамікою кількісного і якісного складу плодоносних насаджень (рис. 2).

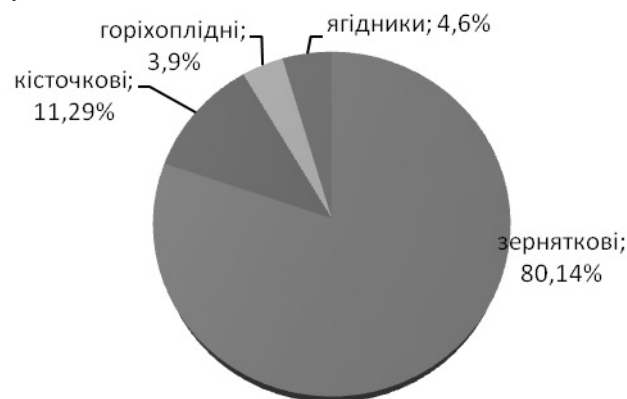

Рис. 2. Структура плодоягідних насаджень у Вінницькій області, 2014 рік

Як було зазначено вище, в цілому по області нараховується 26,8 тис. га плодоягідних насаджень, у тому числі 23,8 тис. га в плодоносному віці. З них зерняткових - 19,1 тис. га (в т.ч. яблунь – 18,3 тис. га, груш - 0,7 тис. га), кісточкових – 2,7 тис. га (в т.ч. слив – 1,1 тис. га, вишні – 0,9 тис. га, черешні - 0,5 тис. га, абрикос – 0,2 тис. га), горіхоплідних (грецький горіх) – 0,9 тис. га, ягідників - 1,0 тис. га (в т.ч. суниці, полуниці – 0,5 тис. га, малини – 0,3 тис. га, смородини – 0,1 тис. га)

У структурі валових зборів плодової продукції традиційно перше місце займає яблуня – близько 87% всього зібраного урожаю, на другому місці абрикос – 3,26%, потім слива – близько 2,87%, дещо меншою є частка вишні та груш – по 2%. Валові збори ягідної продукції складають 4% у загальному обсязі зібраних врожаїв плодоягідної продукції, в динаміці їх питома вага дещо зросла. Серед ягідних культур на першому місці суниці і полуниці – 43,6%, на другому малина – 27,1%, потім смородина – 20,2% та агрус – 5,5% (табл. 4).

Таблиця 4

Видова структура продукції садівництва у Вінницькій області

Продукція	Валовий збір			
	2013 рік		2014 рік	
	тис. ц	%	тонн	%
Плоди та ягоди всього, в тому числі:	2754,31	100,0	2420,75	100,0
зерняткові	2418,87	87,82	2100,68	86,78
яблуна	2357,21	85,58	2048,06	84,60
груша	56,01	2,03	49,64	2,05
айва	0,08	0,00	0,51	0,02
кісточкові	204,89	7,44	159,99	6,61
слива	74,55	2,71	69,48	2,87
вишня	67,71	2,46	51,67	2,13
черешня	36,5	1,33	30,54	1,26
абрикос	25,88	0,94	78,97	3,26
персик	0,24	0,01	3,35	0,14
горіхоплідні	42,19	1,53	63,06	2,60
волоський горіх	42,19	1,53	63,06	2,60
ягідники	88,36	3,21	97,02	4,01
суниці, полуниці	38,9	1,41	42,31	1,75
малина	21,82	0,79	26,29	1,09
смородина	18,87	0,69	19,6	0,81
агрус	5,25	0,19	5,29	0,22

З метою поліпшення породно-сорткової структури плодоягідних насаджень господарств суспільного сектору відповідно до потреб ринку доцільно збільшити питому вату ягідників у загальній площі насаджень до 5%. Економічно доцільно створювати промислові насадження ягідників площею 20-30 гектарів і більше в зонах, де є плодопереробні підприємства в приміських господарствах. Ягідні культури забезпечують окупність капітальних вкладень і стають, таким чином, важливим джерелом їх нагромадження. Це одне з надійних внутрішніх резервів інвестицій у створення плодкових і ягідних насаджень. Варто зазначити, що, наприклад, польські фермери-садівники набагато краще ніж вітчизняні сільгоспвиробники, використовують інвестиційні властивості ягідних культур. Якщо у валових зборах садівницької продукції в Україні частка ягід не перевищує 1,5 - 2%, то в Польщі – 15 - 20% [7].

Найгострішою в сучасному садівництві є проблема відтворення садів і ягідників. Планомірне відтворення плодкових і ягідних насаджень є одним з найважливіших чинників інтенсифікації садівництва, оскільки саме через це поширюються найновіші досягнення НТП, оновлюється асортимент, впроваджуються імунні до хвороб сорти [8, 100]. Для закладення нових плодоягідних насаджень потрібен якісний, безвірусний садивний матеріал, який би відповідав вимогам світових стандартів. Садивний матеріал, а тим більше районований – це основа плодоягідництва. Він визначає рівень, темпи та масштаби розвитку садівництва.

Для виконання передбачених державною програмою розвитку садівництва обсягів закладення багаторічних насаджень у Вінницькій області атестовано 19 розсадників, серед яких 2 базових підприємства – СТОВ «Поділля-Плант» та ДП «ДГ Подільської ДСС ІС НААН», с. Медвеже Вушко Вінницького району, а також сертифіковані суб'єкти розсадництва - ФГ «Ягідне МС» та ТОВ «Декоплант», с. Микулинці Літинський району, ТОВ «Пфанер Агро», м. Бар, ФГ «Господар С», с. Сокиринці Вінницького району, ФГ «Буга Сад», с. Бандишівка та ПП «Дари садів», с. Бронниця Могилів-Подільського району.

Загалом область виробляє більш ніж 900 тис. шт. плодкових садженців, 160 тис. шт. кущових ягідників, більше 7 млн. шт. розсади суниць та більш ніж 30 тис. шт. інших культур, що дає можливість забезпечити галузь регіону власним посадковим матеріалом.

Вирощування плодів та ягід не дасть економічного ефекту, якщо немає належних умов для зберігання. Тому в області інтенсивно будуються сучасні охолоджуючі плодосховища. В садівничих підприємства корпорації «Вінницясадвинпром» є в наявності 46 плодосховищ загальною потужністю 62 тис. т. Будівництво холодильників нового покоління з регульованим газовим середовищем є пріоритетним для садівників, потужність яких сьогодні становить 27 тис. т. Це дає можливість забезпечувати населення Вінницької області та України свіжими та якісними плодами в осінньо-зимовий період.

ВИСНОВКИ

Для подальшого розвитку галузі садівництва Вінницької області необхідне поєднання організаційно-економічних чинників з технічними та технологічними. Головним напрямом докорінних змін економічної ситуації в галузі садівництва є поліпшення використання наявних ресурсів господарств і біокліматичного потенціалу регіонів завдяки впровадженню інтенсивних ресурсозберігаючих технологій вирощування плодоягідних культур, розширенню мережі підприємств, спеціалізованих на виробництві плодів та ягід, удосконаленню розміщення садів, поліпшенню структури породного і сортового складу насаджень, розширенню переробки і зберігання продукції в місцях її вирощування, опрацюванню заходів щодо підвищення ефективності перспективних форм господарювання.

Список використаних джерел

1. Табаченко О. Інтенсивна технологія вирощування фруктів [Текст] / О. Табаченко // Пропозиція. - 2008. - № 1. - С. 44-44.
2. Єрмаков, О. Ю. Ефективність інвестицій у садівництво [Текст]: монографія / О.Ю. Єрмаков, М.І. Кісіль, В.І. Чорнодон. – Т.: Крок, 2011. - 233 с.
3. Овочівництво і плодівництво [Текст]: підручник / О.Ю. Барабаш, О.М. Цизь, О.П. Леонтьєв; ред. Л.Є. Канівець. К.: Вища шк., 2000. - 503 с.
4. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Вінниччина у цифрах у 2014 році: стат. зб. / [за ред. С.Н. Ігнатова]; Держ. служба статистики України, Голов. упр. статистики у Вінниц. обл. – Вінниця, 2015.
6. Бурляй О.Л. Сучасний стан розвитку садівництва в Україні / О.Л. Бурляй, А.П. Бурляй, А.О. Харенко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. - 2013. - Вип. 82. - С. 249-259. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zhpumus_2013_82_41.pdf
7. Шестопись О.М. Проблема інвестицій у створення (відтворення) промислових садів і основні напрямки її вирішення // Економіка України. - 2004. – № 10. – С. 126
8. Мазур К.В. Потенціал промислового садівництва Вінниччини і напрями його ефективного використання. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://repository.vsau.vin.ua/getfile/1662.pdf>

КОВАЛЕНКО

УДК 005.57

Юлія Олександрівна
kovalenkoyuliya@ukr.net

ІНФОРМАЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

INFORMATION CAPITAL AS A CONDITION OF DEVELOPMENT OF THE REGIONAL INFORMATION MANAGEMENT

к.е.н., доцент, Красно-
армійський індустріаль-
ний інститут ДонНТУ

У статті розглянуто основні методологічні підходи щодо дослідження інформаційного капіталу як об'єкта управління та його основні властивості. Запропоновано інформаційно - обмінну форму інформаційного капіталу та механізм управління інформаційним капіталом в регіоні.

В статье рассмотрены основные методологические подходы к исследованию информационного капитала как объекта управления и его основные свойства. Предложены информационно - обменная форма информационного капитала и механизм управления информационным капиталом в регионе.

The article describes the main methodological approaches to the study of information capital as an object of administration and its main properties. The proposed information - exchange form of informational capital and mechanism management of information capital in the region.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформація, капітал, інформаційний капітал, вартість, додаткова вартість, регіональне управління

Ключевые слова: информационное общество, информация, капитал, информационный капитал, стоимость, прибавочная стоимость, региональное управление

Keywords: information society, information, capital, information capital, cost, private cost, regional management

ВСТУП

Сучасне суспільство поступово перетворюється в інформаційне суспільство (так звану постіндустріальну еру), основними характеристиками якого є не тільки прогрес у сфері інформаційних технологій, розширення масштабів інформаційного ринку, масова інтелектуалізація процесів виробництва, але і підвищена увага до творчої й інтелектуальної праці, зростання числа організацій, що працюють у принципово нових сферах господарської діяльності.

Сучасні тенденції регіонального розвитку, посилення ролі і значення інформаційних ресурсів для виробництва конкурентоздатної продукції й активізації сфери послуг привели до появи досить значимої теоретико-методологічної проблеми. Суть даної проблеми полягає в тому, що в результаті науково-технічної революції і науково-технічного прогресу принципово змінилися способи створення продукту, а знання перетворилися в один з основних факторів економічного росту національних і регіональних економік і соціального прогресу. Сучасний соціально-економічний стан регіонів при всіх розходженнях і особливостях їхнього розвитку дозволяє виявити і систематизувати цілий ряд проблем і задач, які потребують негайного розв'язання.

В умовах глобальної економіки суб'єкти підприємництва все більшою мірою конкурують між

собою за нові наукові знання, за право контролю та регулювання інформаційних і фінансових потоків, за власність на інформаційний капітал, які багато в чому визначають їх конкурентоспроможність як на регіональному так і на світовому ринку.

Новітнє використання в соціально-економічній думці категорії «капітал» достатньо далеко вийшло за межі свого первинного розуміння. Зараз все більше говорять про «торговельний капітал», позичковий капітал, «інформаційний капітал».

Актуальність дослідження обумовлена недостатньою теоретико-методологічною розробленістю категорії «інформаційний капітал» і великою участю результату реалізації суб'єктами в регіональному управлінні.

При цьому глибина даної проблеми зв'язана з відсутністю:

системи інформаційної складової в національній та регіональній економіці;

не відокремлено в самостійну категорію інформаційний капітал;

не чітко визначено форму обміну інформаційного капіталу.

Основна **МЕТА РОБОТИ** полягає у визначенні поняття «інформаційний капітал», його основних особливостей, можливості використання інформаційного капіталу в системі регіонального управління.

Вирішення поставленої мети досягалось за допомогою наступних **МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ**:

наукової абстракції, взаємозв'язок історичного і логічного, аналізу та синтезу.

Інтерес до проблематики інформаційного капіталу пов'язаний, насамперед, із широкими можливостями теоретичного і методологічного результативного визначення основних характеристик і базових інститутів функціонування сучасного суспільства в таких категоріях як «інформація», «товар»; «інформаційні комунікації і мережі», «інформаційна культура», «інформаційне суспільство», «інформаційна економіка», «інформаційний ринок» та інші. Дослідження інформаційного капіталу багато в чому носять комплексний, міждисциплінарний характер. Вони здійснюються в рамках економічної теорії, інформатики, соціології, менеджменту, політології і культурології, дозволяючи розробляти ряд нових напрямків в економічному, інформаційному, соціологічному, політологічному і культурологічному аналізі явищ і процесів розвитку різних сфер суспільної життєдіяльності. При цьому має місце і нетрадиційне використання цього терміна представниками різних наук, кожний з яких вкладає в поняття інформаційного капіталу щось своє, найчастіше відбиваючи галузеву специфіку якоїсь з характеристик даної, багато в чому складній і неоднозначній категорії. Усе це робить надзвичайно актуальною систематизацію понять інформаційного капіталу.

Вперше теорію про інформаційний капітал висунув американський соціолог Ельвін Тоффлер у своїй книзі «Третя хвиля» [1]. Він довів, що в умовах постіндустріального суспільства знання і інформація стають основою економіки, утверджуються і перетворюються в головний капітал – інформаційний капітал. На відміну від капіталу індустріального суспільства, де вартість фірми складається із вартості будівель, устаткування, товарів, капітал постіндустріального суспільства переважно нематеріальний.

Розглядаючи суспільний розвиток як “зміну стадій”, прихильники цієї теорії пов'язують його становлення з формуванням потужного “четвертого”, інформативного сектора економіки, що слідує за сільським господарством, промисловістю і економікою послуг. Капітал і праця індустріального типу уступають місце інформаційному капіталу і праці, основаних на знаннях в інформаційному суспільстві.

В інформаційному суспільстві в процесі трансформації трудових відносин та вирішення суперечності між працею і капіталом відбувається заміщення фактора виробництва «праця» фактором виробництва «знання», що означає перехід від застосування фізичної, технічної праці до праці творчому, інтелектуальному. Заміщення праці знаннями характеризує глибину революційних змін у суспільстві, коли знання визначають ефективність застосування інших факторів виробництва і починають виступати у вигляді джерела вартості. Відбувається формування нової системи економічних відносин, фундаментом якої є знання, що вимагає осмислення їх ролі в суспільному розвитку, оцінці та визначенні напрямів розвитку [2].

РЕЗУЛЬТАТИ

Інформація як носій знань є об'єктом купівлі і продажу і мало чим відрізняється від звичайного товару і послуги. Інформація, на відміну, від звичайного товару, під час продажу не відчужується від свого власника. Останній позбавляється лише повної монополії від її використання. Проте він може продати її повторно. Те саме може зробити й покупець. На перетворення знань та інформації на якісно нову форму багатства і капіталу, що змінює засоби виробництва, на що акцентують увагу ряд вітчизняних вчених: А.А. Чухно, С.В.Мочерний та інші [3,4].

Інформаційний капітал суттєво відрізняється від речового (реального) капіталу. Так наприклад, споживання матеріальних благ, передусім предметів споживання і сировини, означає їхнє знищення. Знаряддя праці (машини, верстати тощо) функціонують порівняно довго. У кінцевому підсумку і вони зношуються фізично і перестають існувати. Інша справа із споживанням інформації та знань. Вони не знищуються, не зникають як матеріальні блага, хоча в умовах швидкого прогресу можуть морально старіти і вийти із сфери споживання. Продукти інформації та знань, по суті, можуть використовуватись необмеженим числом господарюючих суб'єктів.

Ті країни, що позиціонують себе як держави з уже сформованим інформаційним суспільством в усім світі визнаються як демократичні, із заглибленою соціальною орієнтацією на базі активного розвитку науково-технічного прогресу саме в сфері інформатизації, автоматизації усіх видів діяльності, а також безпосередньо в сфері високих інформаційних технологій. Переваги в розвитку цієї групи країн настільки разючі і безсумнівні, що сьогодні світове співтовариство виділяє ці країни в самостійну групу, що на думку ведучих суспільних діячів і вчених характеризується:

по-перше, можливістю безпосереднього контролю за економічними, політичними, технічними та іншими процесами розвитку;

по-друге, необмеженими можливостями в сфері світової ринкової економіки, за рахунок проникнення інформаційних капіталів даних країн на всі ринки світу;

по-третє, висока концентрація інформаційно-насичених компаній дозволяє безупинно прискорювати процеси росту конкурентоздатності всіх господарських суб'єктів у даних державах;

по-четверте, прискореними темпами формуються інститути інформаційної власності, інформаційного капіталу, інформаційної культури;

по-п'яте, формується світова інтелектуальна еліта, що контролює основні потоки інформації і яка продукує нові знання.

У результаті, особливу значимість приймає те, як поступово оформляється суспільне розуміння значимості і ролі і місця інформаційного капіталу в суспільному прогресі, державному та регіональному економічному розвитку.

Проблеми інформаційного капіталу цікавлять все більш широке коло дослідників, які по-різному

трактують як саме це поняття, так і його складові структурні елементи.

Соколов А.Ф. визначає інформаційний капітал, як одну з соціально-економічних форм капіталу, втіленого в інформації як капітальне благо, який відсутній в готовому вигляді в природі і створюється в результаті людської діяльності, потім накопичується, причому як у кількісному, так і в якісному вираженні, вимагає для свого існування нової інформації і знань, служить їх джерелом, має на меті якісне вдосконалення засобів виробництва і самих засобів виробництва, використовується для створення нових, раніше не застосовувалися засобів виробництва, здатний до самозростання, накопичення, іншим властивостям капіталу, поступово самовідновлюється, переходячи в новий якісний стан [5].

На думку В. Костюка в інформаційному суспільстві капітал функціонує не в матеріально-грошовій, а в речовинно-грошово-інформаційній формі. Остання складова означає, що в капітал входять технологічні і організаційні знання, талант і здатність передбачення зрушень в економічній кон'юктурі [6, с. 104, 105].

До основних властивостей інформаційного капіталу фахівці відносять здатність до накопичення, відтворення у постійно збільшуваних розмірах.

Класичне і загальноприйнятим вважається визначення капіталу як авансованої вартості, що у процесі свого руху приносить додаткову вартість, тобто це – самозростаюча вартість.

Капітал – одна з найважливіших категорій економічної науки, обов'язковий елемент ринкового господарства. Об'єктивними передумовами виникнення капіталу є наявність певного рівня товарного виробництва та розвиток товарно-грошового обігу. Історичними формами існування капіталу були торговий і грошовий.

Більшість дослідників називає капіталом сукупність засобів виробництва, які приносять дохід своїм власникам. З точки зору марксистської теорії, спочатку капітал у вигляді грошей виникла у сфері обігу і формувалася за формулою:

$$Г - Г - Г',$$

де $Г' = Г + \Delta Г$;

тобто первісно авансована вартість для покупки товару самозбільшується в результаті обороту. Даний приріст - $\Delta Г$, Маркс називає додатковою вартістю, і доводить, що капітал - це вартість, що приносить додаткову вартість [7].

Отже, капітал як економічна категорія – це вартість, але це не просто грошові кошти, а виробничі відносини, у рамках яких засоби виробництва і грошові кошти приносять додаткову вартість. Метою руху грошей як капіталу є зростання додаткової вартості.

Дану категорію перенесемо і спроецируємо на специфічний новий фактор виробництва -

інформацію (під яким ми будемо мати на увазі сукупність інформаційних продуктів і послуг). У даному випадку інформаційний капітал є самостійним видом капіталу в сфері інформаційної економіки.

Дослідники припускають, що така вартість створюється інтелектуальною працею особливого кола осіб, які беруть участь у створенні інформаційного продукту, який потім трансформується в інформаційну складову як фізичного, так і всього сукупного капіталу підприємства. Інформація, в даному випадку є інноваційною складовою капіталу, проміжною ланкою між інтелектуальною працею і продуктом, який створюється в процесі функціонування капіталу з включеною в неї інформаційною складовою. Інформаційна складова капіталу, таким чином, бере участь у створенні вартості нового продукту і «...подібно праці, матеріалів і капіталу створює багатство» [8, с. 65].

Складові інформаційного капіталу – це інформаційно-комунікаційні технології; інформаційні ресурси в їхньому широкому розумінні; інтелектуальний людський потенціал, засоби виробництва. У сукупності з інформаційними відносинами ці складові створюють додаткову інформаційну вартість.

Автором запропонована наступна інформаційно-обмінна форма інформаційного капіталу:

$$I - (IP + I3B + IЛП) - I'.$$

Ця формула означає, що первинна інформація (IP) в процесі обробки завдяки взаємодії інформаційним засобам виробництва (ІКТ) та інтелектуального людського потенціалу (ІЛП) створює нову інформаційну ідею (I'), тобто процес кругообігу інформаційного капіталу призводить до виникнення особливої форми доходу (додаткової вартості) – інформаційного доходу ($\Delta IД$).

Разом з цим, треба зауважити, що сама по собі інформація, навіть інтегрована з використовуваними технологіями, нічого не виробляє. Головна продуктивна сила – людина, озброєна засобами виробництва і знаннями (рис.1).

Аналіз і системне вивчення інформаційного капіталу дозволяє виділити його структурні компоненти.

По-перше, це сама інформація, дані завдяки яким суб'єкти управління можуть мати доступ до ресурсів і технологій.

По-друге, це технічні і технологічні складові, що забезпечують інформаційну діяльність (процеси нагромадження, систематизації, обробки, збереження і перетворення інформації в управлінський ресурс).

По - третє, суб'єкт, який володіє інформацією і за допомогою знань, уміння, досвіду роботу перетворює її в нову додаткову інформаційну вартість.

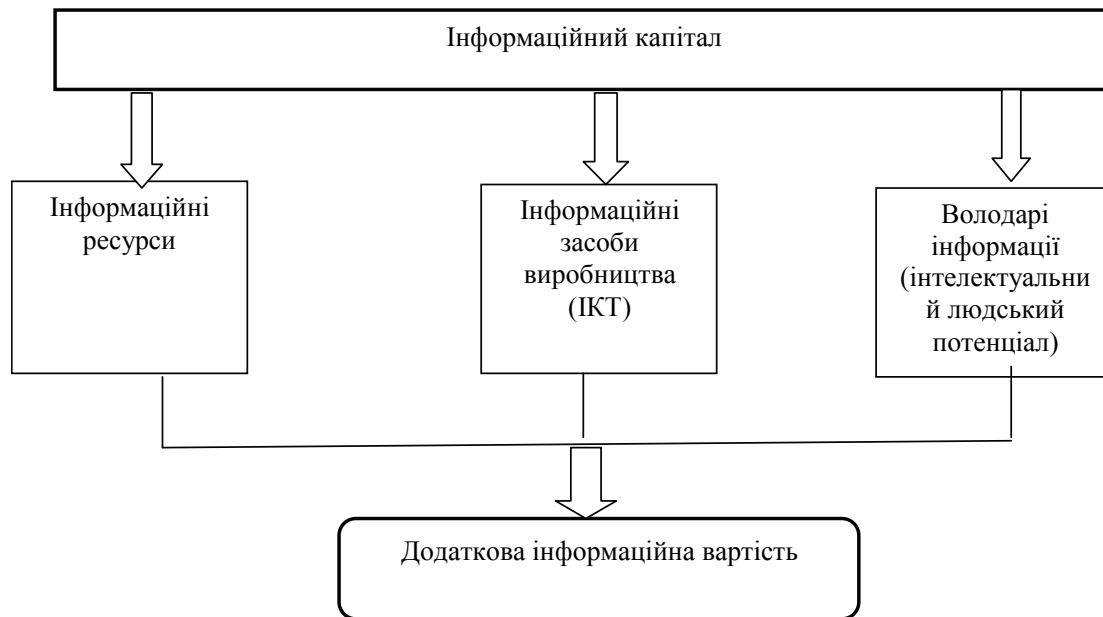

Рисунок 1. Інформаційно-обмінна форма інформаційного капіталу

Питання розробки та визначення категорії інформаційного капіталу тісно пов'язана з інтелектуальним капіталом та інтелектуальною власністю. Ці два поняття неоднозначно трактуються економічною наукою. Так, Т. Стюарт розуміє під інтелектуальним капіталом інтегроване утворення, відокремлюючи у ньому три складові частини: людський капітал (наявність знань і вмінь використовувати їх для задоволення потреб клієнтів); структурний капітал (форми, методи, структури, що дозволяють ефективно здійснювати збір, тестування, організацію, фільтрацію, збереження і розподіл наявного знання) та споживчий капітал (відносини організації зі споживачами її продукції) [9, с. 169].

Інші дослідники цього питання під інтелектуальним капіталом розуміють сукупність знань, досвіду, навичок різних результатів творчої діяльності індивіда, невідчужуваних від його власника. Інтелектуальний капітал, втілений в активи, являє собою інтелектуальну власність (патент, авторське право, права на дизайн, виробничі секрети, ноу-хау, товарні знаки, обслуговування) [10, с. 31].

Можна погодитись з точкою зору Соколова А.Ф., який під інтелектуальним капіталом розуміє сукупність знань, досвіду, навичок, різних результатів творчої діяльності індивіда, невідчужуваних від його власника. Інтелектуальний капітал, втілений в активи, являє собою інтелектуальну власність (патент, авторське право, права на дизайн, виробничі секрети, ноу-хау, товарні знаки, обслуговування). Інтелектуальний капітал втілюється в певні інформаційні продукти, відчужувані від їх виробника і стають об'єктом купівлі-продажу. Відчуження інформаційного продукту від його виробника і використання цього продукту власником з метою отримання прибутку дасть підставу говорити про те, що поряд з інтелектуальним капіталом існує інформаційний

капітал [5, с. 23]. Але автор не надає чіткого розмежування різниці або схожості цих понять.

На нашу думку, схожість інформаційного та інтелектуального капіталу полягає в такому:

це інтелектуальні здатності людей, у сукупності зі створеними ними матеріальними й нематеріальними засобами;

це інформація й знання, які відіграють роль «колективного мозку», що акумулює наукові й повсякденні знання працівників, інтелектуальну власність і накопичений досвід, спілкування й організаційну структуру, інформаційні мережі;

це вартість сукупності наявних у індивідуума інтелектуальних активів, зокрема інтелектуальної власності, його природних і придбаних інтелектуальних здатностей й навичок, а також накопиченої ним бази знань і корисних відносин з іншими суб'єктами.

На відміну від інтелектуального капіталу інформаційний капітал:

містить не тільки інтелектуальні здібності людини, але й інформаційні системи, технології, інфраструктуру, систему управління ІТ - ресурсами, необхідні для реалізації стратегії, є результатом інформаційної діяльності системи. Інтелектуальний капітал є результатом інтелектуальної праці індивідуума.

в процесі інформаційного обміну створюється новий інформаційний продукт, який може бути в подальшому відчужений від його власника і використовуватись в процесі вирішення задач фундаментального характеру, зв'язаних з управлінням виробництвом, відтворенням, регулюванням і координацією основних виробничих і невиробничих процесів. Задачі ці вирішуються на рівні інформаційних інститутів. В інтелектуальному капіталі результати творчої діяльності індивіда, або індивідуумів є невідчужуваними від його власника.

інформаційний капітал формуються як елементи людського капіталу і категоріальні елементи, що генерують професійні й освітні розходження, інтелектуальний капітал - це вартість сукупності наявних у індивідуума інтелектуальних активів, зокрема інтелектуальної власності, його природних і придбаних інтелектуальних здатностей й навичок, а також накопиченої ним бази знань і корисних відносин з іншими суб'єктами.

Отже, на думку автора, інформаційний капітал – це сукупність інформаційних ресурсів, інформаційних засобів виробництва та інтелектуального людського потенціалу, які в процесі інформаційного обміну приносять додатковий інформаційний дохід.

Найважливішою функцією і засобом реалізації державної регіональної політики є управління інформаційним капіталом з метою підвищення ефективності і соціально-економічного розвитку регіону.

Під регіональним інформаційним капіталом слід розуміти сукупність інформаційних ресурсів, інформаційних засобів виробництва та інтелектуального людського потенціалу, які належать даному регіону або фактично легітимно використовуються ним і сприяють збільшенню доходу або корисностей для даного регіону.

Для управління інформаційним капіталом необхідно мати інформацію про його стан, тобто

здійснювати моніторинг. Така система включає наступне: оцінка складових ІК, аналіз ІК регіону, оцінка ефективності управління ІК. На рис. 2 наведено механізм управління інформаційним капіталом регіону.

Оцінка складових ІК повинна містити кількісні та якісні методи оцінювання. Для цього необхідно визначити самі показники оцінки та їх граничні значення.

Аналіз ІК регіону включає вивчення структури інформаційного капіталу з урахуванням регіональної специфіки, яка визначається особливостями соціально-економічного розвитку регіону. Аналіз здійснюється на основі застосування індикаторів, сформованих на основі статистичних показників та експертних оцінок, що підвищує об'єктивність отриманих результатів і розширює можливості їх застосування в частині міжрегіональних порівнянь і вивчення динаміки стану інформаційного капіталу.

Оцінка ефективності управління інформаційним капіталом здійснюється на основі розрахунку й аналізу тих критеріальних показників, які були проведені у підсистемі оцінки та аналізу ІК.

Для оцінки взаємного впливу елементів інформаційного капіталу в даний час не розроблено методики, що дозволяє обійтися без залучення експертів. На думку автора в рамках даного дослідження можуть бути використані методи причинно-наслідкового аналізу.

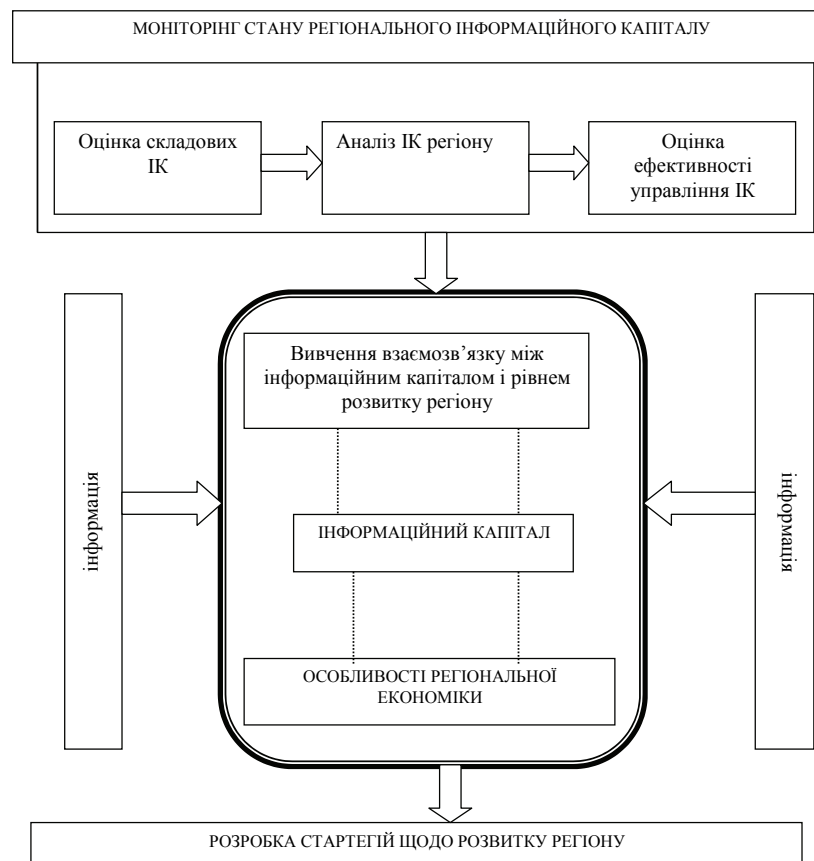

Рисунок 2. Механізм управління інформаційним капіталом регіону

Розробка стратегій розвитку регіону має комплексний характер і охоплює безліч сфер життя. Мета стратегічних розробок полягає у виробленні виважених та узгоджених дій всіх суб'єктів соціально-економічних відносин регіону щодо можливості вирішення наявних проблем. Вихідним пунктом розробки стратегії регіону має стати визначення цілей розвитку регіону, а також його галузевих пріоритетів.

ВИСНОВКИ

Отже, на підставі аналізу різних підходів щодо дослідження інформаційного капіталу, узагальнивши результати аналізу, можна виділити складність і комплексність даної категорії.

Інформаційний капітал являє собою реальну можливість збільшувати потенціал економічного розвитку регіону за рахунок відповідних елементів інформаційної структури, створення і розвитку регіональних інформаційних зв'язків, інститутів, механізму управління.

Механізм управління інформаційним капіталом регіону можна розглядати як інструмент аналізу, що дозволяє подивитися з іншої точки зору на проблеми інноваційного, соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності регіону що допоможе сформулювати нове бачення та нові підходи щодо управління регіональним розвитком.

Список використаних джерел

1. Тоффлер. Третья хвиля [Текст] / Тоффлер // США – економіка, політика, ідеологія – М., 1982, - № 7 – с. 99].
2. Бушуев А.В., Леженина Л.А. Информационный капитал в экономике знаний [Текст] / Бушуев А.В., Леженина Л.А. // Институт Государственного управления, права и инновационных технологий (ИГУПИТ) Интернет-журнал «Науковедение» №4 2012, С.1-6.
3. Мочерний С.В. Економічна теорія [Текст]: Підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довженко. – К.: ВЦ «Академія». - 2004. – 855 с.
4. Сучасні економічні теорії [Текст]: Підручник / Чухно А.А., Юхименко П.І. – К., 2007. – 878 с.
5. Соколов А.Ф. Методологические подходы к исследованию информационного капитала в экономической теории [Текст] / Соколов А.Ф. // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Серия 3, Экон.Экол.2009. № 1(14).
6. Костюк, В.Н. Теория эволюции и социэкономические процессы [Текст] / В.Н. Костюк. М.: Едиториал УРСС, 2004. - 176с.
7. Маркс К. Капитал. [Текст]: в 4-х томах, т.2 / Маркс К., Энгельс Ф. Соч.2-е изд. - тт. 23, 24. 25.
8. Гибало Н.П. Теория информационной экономики к институциональной структуре интеллектуального капитала [Текст] / Н.П. Гибало// Экономика образования. - 2000. -№ 1. - С. 63-76.
9. Steart T.A. Intellectual Capital. The new Wealth of Organizations \ T.A. Steart. – N.Y., L: Doubleaday Currency, 19. – 391.
10. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал [Текст] / Э. Брукинг. - СПб.: Питер. 2001. -288с.

КОВТУНЕНКО

Ксенія Валеріївна

УДК 339.87

СКОМОРОХІН

Дмитро Валерійович
skomorochin@gmail.comОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ
ЛОГІСТИКИ: СУЧАСНИЙ ТА
РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗKEY APPROACHES TO DEFINITION OF
LOGISTICS: CURRENT AND
RETROSPECTIVE ANALYSISд.е.н. доцент, Одеський
національний політехнічний
університетасистент, Одеський
національний політехнічний
університет

У статті розглядаються основні сучасні та ретроспективні підходи до визначення поняття "логістики", проведено узагальнення визначення "логістики" та розроблено авторський підхід до визначення.

В статье рассматриваются основные современные и ретроспективные подходы к определению понятия "логистики", проведено обобщение определения "логистики" и разработан авторский подход к определению.

The article describes the main current and retrospective approaches to the definition of "logistics", conducted by summarizing the definition of "logistics" and developed author's approach to the definition.

Ключові слова: логістика, аналіз, управління, планування

Ключевые слова: логистика, анализ, управление, планирование

Keywords: logistics, analysis, management, planning

ВСТУП

В сучасних умовах логістика як науковий напрямок набуває все більш широке поширення. Усвідомлення необхідності переходу до логістичної організації виробництва й обігу, в основі якої лежать раніше ігноровані принципи і підходи, дозволяє реалізувати на практиці теоретично ефективні, але в минулому роз'єднані розробки, проекти і програми комплексної організації господарської діяльності. Аналіз зарубіжної та вітчизняної економічної літератури показав, що сьогодні під логістикою розуміється різноманітні поняття. Існує кілька підходів до визначення поняття логістики. Більшість з них пов'язують це поняття з матеріальним потоком і потоком інформації. Всю сукупність визначень логістики можна об'єднати в дві групи. Перша група визначень трактує логістику як напрям господарської діяльності, що полягає у управлінні матеріальними та інформаційними потоками в сферах виробництва та обігу. Друга група визначень розглядає логістику як міждисциплінарний науковий напрямок, безпосередньо пов'язаний з пошуком нових можливостей підвищення ефективності матеріальних та інформаційних потоків. Вагомий внесок у розробку теоретичного підґрунтя логістики зробили В. Амітан, А. Гаджинський, Є. Крикавський, Л. Миротин, Л. Сергеев, О. Тридід, А. Чудаков, Н. Чухрай та ін. Велика кількість визначень логістики свідчить про

динамічний та бурхливий розвиток логістичної наук та водночас про ще не до кінця визначення основних її концептуальних засад, що вимагає проведення подальших досліджень в напрямку уточнення сутності поняття "логістика".

МЕТА РОБОТИ

Проаналізувати сучасні та ретроспективні підходи до визначення поняття "логістики" та розробити авторське бачення цього поняття.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти аудиту. При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог Міжнародних стандартів аудиту та законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття логістики має свою історію. Поступово поняття логістики і логістичного управління наповнювалися різноманітним вмістом і проникали в різні сфери виробництва та товарообігу. На об'єкт логістики можна дивитися з різних точок зору: з позицій маркетолога, фінансиста, менеджера з планування та управління виробництвом, вченого. Цим пояснюється різноманітність визначень поняття логістики.

Таблиця 1

Аналіз визначень поняття "логістика"

1	2	3	4	5
Іноземні вчені				
№	Автор	Трактування	Держава	Рік
1.	Х. Крампе	Логістика визначається як сума діяльності з керівництва, планування, організації та управління матеріальними потоками і циркуляційними процесами в межах підприємства і між галузями економіки з метою отримання найбільшого ефекту.	Німеччина	1990
2.	Гюнтер Павеллек	Логістика - це планування, управління і контроль що надходить на підприємство, оброблюваного то й покидає це підприємство потоку матеріальної продукції і відповідного йому інформаційного потоку.	Німеччина	1991
3.	Пфоль	Логістика - це процес планування, реалізації та контролю ефективних і економічних враховуючи витрати переміщення та зберіганням матеріалів, напівфабрикатів та готової продукції, а також отримання інформації про постачання товарів від місця виробництва до місця споживання згідно з вимогами клієнтури.	Німеччина	
4.	Є Мате та Д. Тиксье	"Способи та методи координації відносин фірми з партнерами, засіб координації висунутого ринком попиту і пропозиції компанії ... спосіб організації діяльності підприємства, що дозволяє об'єднати зусилля різних одиниць, які виробляють товари та послуги, з метою оптимізації фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, використовуваних фірмою для реалізації своїх економічних цілей. " ... логістика перебувати в самому серці здійснюваного компанією в різних областях вибору, в центрі зроблених дій; безсумнівно, вона являє собою важливий фактор розробки загально політики фірми."	Франція	2003
5.	Д. Бенсон та Дж. Уайтхед	Логістика охоплює дослідження і прогнозування ринку, планування виробництва, закупівлю сировини, матеріалів і обладнання, включає контроль за запасами і ряд послідовних операцій, вивчення обслуговування покупців	США	1990
6.	М. Кристофер та Г. Уїлс	Логістика ефективна не тільки на рівні фірм, а й на галузевому рівні. їй, вважають вони, повинні належати рішення з загальноекономічному процесу галузі, включаючи питання розміщення підприємства і складів	США	1991
7.	Майкл Портер	Визначає потенційні можливості логістики як "останній рубіж економічних витрат" і "непізнаний материк економіки"	США	1999
8.	Р. Баллоу	Управління рухом і запасами товарів від точки придбання до точки споживання. Мета логістики, на його думку, отримати потрібні товари або послуги в потрібному місці, в потрібний час, в бажаному вигляді з найменшими витратами.	США	
9.	Дж. Хескетт	Логістика - сукупність видів діяльності з управління потоками продукції, координації використання ресурсів та ринків збуту при даному рівні послуг і з мінімальними витратами. Тоді як логістиці, координуючої і організуючої матеріальні потоки на вході підприємства приділяється менше уваги	США	
10.	Д. Койл, Е. Барді та С.Д. Ланглей	Виділяють приймаючу логістику (inbound logistics), керуючу потоками матеріальних ресурсів від постачальників до підприємства, і відправляє логістику (outbound logistics), організуючу рух готових виробів підприємства до покупців.	США	
Вітчизняні вчені				
№	Автор	Трактування	Рік	
1.	Б.К. Плоткін	Логістика - наукова дисципліна про управління потоками в системах.	1991	

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5
2.	Б.А. Райзберг, Л.Ш. Лозвский, Б.М. Стародубцева	Логістика - професія, предмет якої полягає в організації раціонального процесу просування товарів і послуг про поставщиків сировини до споживачів, функціонування сфери обігу продукції, товарів, послуг, управління товарними запасами, створення інфраструктури товароруху	2007	
3.	О.А. Новікова та А.І. Семененко	Новий науковий напрямок, пов'язаний з розробкою раціональних методів управління матеріальними і відповідними фінансовими та операційними потоками в умовах переходу від вільного ринку до регульованої ринкової економіки і навпаки		
4.	А.Н. Родніков	Логістика - наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, здійснюваними в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача відповідно до інтересів і вимог останнього, а також передачі, зберігання і обробки інформації		
5.	М.Е. Залманова	Логістика - це інтегрована система управління матеріальним потоком		
6.	Е.Н. Захаренко, Л.Н. Комарова, І.В. Нечасва	Логістика - теорія і практика управління матеріально-технічним забезпеченням товарно-матеріальними запасами, ряд взаємопов'язаних блоків		

З наведених визначень логістики іноземними фахівцями слід, що вона являє собою більш широкую категорію, ніж маркетинг, частина з основних функцій якого перейшли до логістики. Різноманітність у визначенні логістики обумовлений рядом причин. Одна з них полягає в специфіці і відмінності масштабів завдань, які намагаються вирішувати окремі фірми у сфері збуту товару, його перевезення, складування і т.д. Іншою причиною є існуючі

відмінності в національних системах організації та управління рухом товарів, а також у рівні досліджень проблем логістики в різних країнах. Третя причина полягає у множинності функціональних напрямків діяльності в зовнішньому середовищі логістичної системи.

Із сукупності визначення поняття "логістика" можна зробити узагальнені визначення цього поняття.

Таблиця 2

Узагальнення визначення "логістики"

Як напрям господарської діяльності		Як напрям наукової діяльності,	
№	Узагальнене визначення	№	Узагальнене визначення
1.	новий напрямок в організації руху вантажів	1.	новий науковий напрям, пов'язаний з розробкою раціональних методів управління матеріальними та інформаційними потоками
2.	теорія планування різних потоків в людино-машинних системах	2.	наука про раціональної організації виробництва і розподілу
3.	сукупність різних видів діяльності з метою отримання необхідної кількості вантажу в потрібному місці в потрібний час з мінімальними витратами		
4.	оптимізація процесів доставки оборотних коштів і готової продукції і матеріальних потоків виробничих процесів		
5.	процес планування витрат з переміщення та зберігання вантажів від виробництва до споживання		
6.	ефективний рух готової продукції від місця виробництва до місця споживання		

ВИСНОВКИ

На наш погляд визначення поняття "логістики" має мати такий вигляд: логістика - інтегровані взаємозалежні системи управління матеріальними та фінансовими, інформаційними потоками у внутрішній і зовнішній середовищі функціонування промислового підприємства метою застосування яких є досягнення максимального економічного ефекту в змінюючихся умовах ринку.

Список використаних джерел

1. Баранець Г.В. Управління матеріальними та фінансовими потоками підприємства на основі логістичного підходу [Текст]: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Г.В. Баранець; НАН України, Інститут економіки промисловості - Донецьк, 2007. - 195 с.
2. Дудар Т.Г. Основи логістики: навч. посіб. / Т.Г. Дудар, Р.В. Волошин. - Тернопіль: Економічна думка, - 2006. - 163 с.

3. Николайчук В.Е. Логистика: теория и практика управления: учебн. пособие / В.Е. Николайчук, В.Г. Кузнецов.- Донецк: НОРД-ПРЕСС, 2006. - 540 с.

4. Омельченко В.Я. Стратегия развития логистических систем в условиях глобализации мировой экономики [Текст]: монография / В.Я. Омельченко. - Донецк, ДонНУ, 2008. - 370 с

5. Тридід О.М. Логістика: навч. посіб. / О.М. Тридід. - К.: Знання, 2008. - 566 с.

6. Панчишин Я.М. Забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту в інноваційній логістичній системі [Текст]: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Я.М. Панчишин; Укр. держ. акад. залізничного трансп. - Х., 2009.

7. Сергеев В.И. Менеджмент в бизнес-логистике / В.И. Сергеев. - М.: Инф. дом "Филинь", 2006. - 782 с.

8. Савенкова Т. Логистика – наука, управленческая и исполнительская деятельность / Т. Савенкова // Журнал "Риск ". 2011. - №3. – С. 32-38

КРАМАРЕНКО

Олена Анатоліївна
kramarenko_e@meta.ua

УДК 336.146:330.3(477)

РОЛЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІСЦЕВОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУTHE ROLE OF BUDGET POLICY IN THE ENSURING LOCAL ECONOMIC
DEVELOPMENTаспірант, Національний
університет державної
податкової служби
України

У статті досліджено вплив бюджетної політики на економічний розвиток регіонів. Узагальнено поняття місцевого економічного розвитку. Обґрунтовано удосконалений підхід щодо оцінки ефективності місцевого економічного розвитку та запропоновано вербальну оцінку рівня місцевого економічного розвитку регіону.

В статье исследовано влияние бюджетной политики на экономическое развитие регионов. Обобщенно понятие местного экономического развития. Обоснованно усовершенствованный подход относительно оценки эффективности местного экономического развития и предложена вербальная оценка уровня местного экономического развития региона.

In the article influence of fiscal policy is investigational on economic development of regions. The concept of local economic development is generalized. Reasonably improved approach in relation to the estimation of efficiency of local economic development and the verbal estimation of level of local economic development of region is offered.

Ключові слова: бюджетна політика, бюджетні ресурси, ефективність, місцеві органи влади, місцевий розвиток, оцінка, регіон

Ключевые слова: бюджетная политика, бюджетные ресурсы, эффективность, местные органы власти, местное развитие, оценка, регион

Keywords: fiscal policy, budgetary resources, efficiency, local authorities, local development, estimation, region

ВСТУП

Бюджетна політика є результативним інструментом впливу на соціально-економічний розвиток, як держави в цілому, так і її регіонів. На сучасному етапі економічного розвитку без напрацювання ефективної бюджетної політики неможливо подолати наслідки фінансової кризи, забезпечити реалізацію програм економічного розвитку країни, зростання добробуту населення, покращення функціонування суб'єктів господарювання. Сучасна бюджетна політика, у контексті суспільного розвитку, має забезпечувати продуктивний перерозподіл валового внутрішнього продукту та стимулювати подальший сталий розвиток суспільства та економічного розвитку регіонів.

МЕТА РОБОТИ полягає в дослідженні впливу сучасної бюджетної політики на рівень та темпи економічного розвитку регіонів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою здійсненого дослідження стали праці провідних учених у бюджетній сфері, матеріали періодичних видань, нормативно-правова база України, статистичні дані тощо.

Під час дослідження місця та ролі бюджетної політики в місцевому економічному розвитку було використано методи узагальнення та порівняння.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній економічній літературі значна увага приділяється проблемам побудови ефективної бюджетної політики, досліджується її вплив на економічний розвиток адміністративних одиниць.

Дослідженням сутності бюджетної політики присвячено праці провідних науковців, таких як: О. Алімов [6], О. Барановський [6], І. Бистряков [6], А. Гальчинський [13], А. Даниленко [6], В. Дем'янишин [4], О. Кириленко [4;6], Л. Тарангул [1], Л. Шинкарук [2] та інші. Питання економічного розвитку регіонів висвітлені в працях О. Вавричука [4], З. Герасимчука [3], В. Гуцала [4], В. Геєця [2; 13], В. Дубницького [5], Т. Кізіми [4], М. Козоріз [7] та інших.

В умовах сьогодення вагомим значення набуває питання забезпечення сталого економічного розвитку територій, що може бути досягнуто за рахунок перспективного планування місцевого розвитку та цільового характеру використання бюджетних ресурсів. Ефективним інструментом такого розвитку є бюджетна політика уряду спрямована на підтримку територіальних громад узгоджена з напрямками соціально-економічного розвитку країни.

Місцевий економічний розвиток – це процес зміцнення конкурентної позиції міста та активізації його економічного зростання, підвищення добробуту,

створення робочих місць, залучення інвестицій та підвищення якості життя для всіх мешканців громади на основі стратегічного партнерства влади, бізнесу, сектору НУО та інших важливих складових частин громади [10].

Місцевий економічний розвиток ґрунтується на тому переконанні, що добробут і підвищення якості життя в громадах забезпечується не стільки владою, як сектором приватного бізнесу, котрий залежить від рівня сприятливості місцевих умов для його зростання та забезпечення добробуту. Ключову ж роль у створенні сприятливого середовища для успішного бізнесу відіграють органи місцевого самоврядування громади [8].

В Україні з 2010 р. по 2014 р., за підтримки Федерація канадських муніципалітетів реалізувався Проект міжнародної технічної допомоги «Місцевий економічний розвиток міст України», основною метою якого було створення сприятливого клімату для економічного розвитку в Україні та зміцнення демократії, він мав на меті покращити умови та можливості економічного зростання завдяки ефективному врядуванню [10].

Під час реалізації проекту було освоєно 16,9 млн. канадських доларів, з яких 13,9 млн. Уряду Канади та 3,0 млн. не грошових внесків українського й канадського муніципального сектора. У проекті приймали участь 12 українських міст, 2 області 13 канадських міст та інші. Результатом реалізації проекту стали 12 середньострокових стратегічних планів місцевого економічного розвитку міст із планами їх впровадження та системами моніторингу затверджено міськими радами міст-партнерів. Впровадження проектів у реалії України дозволило розширити існуючі джерела їх фінансування та залучити кошти Місцевих цільових програм, муніципальні облігації, кредити міжнародних фінансових організацій тощо [9].

У результаті запровадження проекту та його реалізації на теренах України дослідниками та науковцями було встановлено, що сталий економічний розвиток може бути досягнутий лише за умов наявності ефективної бюджетної політики що проводиться урядом.

Основною проблемою неефективності бюджетної політики на рівні територіальних громад є обмеженість фінансових ресурсів, що виникає в результаті значної залежності місцевих бюджетів від перерахування та перерозподілу загальнодержавних коштів. Одним із заходів щодо збільшення дохідних джерел місцевих бюджетів є – запозичення, які можуть здійснювати місцеві органи влади, але обмежений доступ до цих ресурсів призводить до неможливості запровадження ефективної інвестиційної політики на рівні адміністративних одиниць.

З метою подолання зазначених недоліків та здійснення ефективної бюджетної політики на місцях Указом Президента України було затверджено Концепцію державної регіональної політики, головна мета якої полягала в «створенні умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України та вдосконаленні роботи органів

місцевого самоврядування тощо» [12]. Концепцією передбачалось, що забезпечення стійкого економічного розвитку регіонів здійснюватиметься шляхом: зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів на основі перегляду підстав надання пільг за галузевою ознакою з урахуванням їх ефективності; удосконалення формульного розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами з урахуванням змін податкового й соціального законодавства; розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях за принципом субсидіарності та децентралізації влади; підвищення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування шляхом створення умов для здійснення трансформації територіальної організації влади, формування нових міжбюджетних відносин із урахуванням законодавства щодо реалізації права територіальних громад на об'єднання [12].

Варто відзначити, що, незважаючи на постановку доволі амбіційних задач у сфері бюджетної реформи, на сучасному етапі значна частина елементів державної бюджетної політики не сприяють стимулюванню місцевого економічного розвитку.

А отже, бюджетна політика, як складова частина регіональної політики, має бути спрямована на зростання економіки регіону та створення умов для підвищення його ефективності та конкурентоздатності, поліпшення інвестиційного клімату, а нові видаткові зобов'язання мають прийматися лише за умови наявних ресурсів для їх виконання та ретельної оцінки ефекту від їх фінансування. Вагомого значення, на сучасному етапі, набуває питання раціонального та ефективного використання бюджетних ресурсів, спрямування їх на досягнення місцевого економічного розвитку, визначеного в Програмах соціально-економічного розвитку регіону на відповідний період. У зв'язку із цим постає питання щодо розробки дієвої системи об'єктивної оцінки виконання бюджетних повноважень, а фінансова діагностика результативності бюджетної політики має стати складовою місцевої політики сталого економічного розвитку.

Дослідження сучасної практики оцінювання результативності бюджетної політики та її вплив на місцевий економічний розвиток може бути здійснено з використанням рейтингової оцінки стану соціально-економічного розвитку регіонів окресленої в Методиці КМУ щодо проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики. Зазначена Методика передбачає щоквартальне та щорічне визначення рейтингу регіонів, вона налічує понад 60 показників на основі котрих визначається інтегральний показник, як середнє арифметичне значення суми рейтингових оцінок конкретного регіону за всіма напрямками з використанням наступної формули [11]:

$$I_j = \frac{\sum_{j=1}^m Rcp_j}{m} \quad (1)$$

де: I_j – середньоарифметична сума рейтингів конкретного регіону за всіма напрямками; m – кількість напрямів, за якими проведено розрахунок.

У посібнику «Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади» [10], підготовленому Федерацією канадських муніципалітетів оцінка ефективності місцевому економічному розвитку зосереджена на чотирьох чинниках: актуальність, ефективність, результативність та сталість впливу. У посібнику зазначено, що з метою оцінки діяльності в галузі місцевого економічного розвитку можна використовувати кілька підходів, основним серед яких є «оцінка, що ґрунтується на фактах», який

ґрунтується на «наукових» методах дослідження (контрфактичних) для оцінки того, що працює, що не працює, і з якої причини [10]. Добираючи критеріїв оцінки, доцільно першочергово визначити якісні та кількісні показники.

Оцінивши наявні методики та підходи, а саме перелік показників, їх значення та методи розрахунків, нами було відмічено дублювання показників та недостатність для отримання інформації щодо деяких із показників. Ураховуючи зазначені недоліки нами було узагальнено підходи щодо добору показників оцінювання рівня місцевого економічного розвитку регіону (рис. 1.).

Рис. 1. Показники рейтингової оцінки рівня місцевого економічного розвитку регіону [узагальнено автором]

Узагальнені показники групуються за економічними ознаками та характеризують певний бік економічного стану та розвитку регіону. Кожний із груп показників, ми вважаємо за доцільне присвоїти кількість балів які характеризують рівень досягнення певного ефекту. Так, у залежності від досягнутого результату кожній групі показників присвоюється значення від 1 до 5 (наприклад, по групі ефективність ринку праці передбачає, що збільшення робочих місць, й відповідне скорочення рівня безробітних, за

результатами квартального спостереження може бути присвоєно значення 5; скорочення власних доходів і підвищення залежності від трансфертів, передбачає присвоєння 1 балу по групі фінансова самодостатність).

Відповідно до отриманої інформації щодо значення показника ефективності бюджетної політики та її вплив на місцевий економічний розвиток пропонуємо здійснити оцінку рейтингу регіону з використанням вербальної шкали (табл. 1).

Таблиця 1

Вербальна оцінка рівня місцевого економічного розвитку регіону

Бальна оцінка	Вербальна оцінка, що характеризує рівень економічного розвитку
$I \geq 100$	високий
$75 \leq I < 100$	середній
$45 \leq I < 74$	задовільний
$I < 44$	низький

Практичне використання запропонованого підходу щодо оцінювання ефективності бюджетної політики на основі оцінки рейтингу показників та рівня місцевого економічного розвитку дозволить на кожному етапі фінансування видатків та реалізації основних напрямів бюджетної політики визначати досягнення суспільного ефекту, ефективність та цільове використання коштів. За результатами отриманих розрахунків місцеві органи влади зможуть приймати рішення щодо подальших напрямів розвитку регіону, можливості впровадження інноваційних програм та проєктів.

ВИСНОВКИ

Отже, бюджетна політика, як інструмент розвитку регіональної економічної системи щонайбільше гостро реагує на рішення уряду щодо напрямів у напрямі соціально-економічного розвитку країни. Стабільний місцевий економічний розвиток може бути забезпечений лише за умови подальшого вдосконалювання податкової системи, підвищення ефективності й конкурентоспроможності економіки регіону, створення умов для вільного залучення інвестицій. Нарощення доходів місцевих бюджетів, як основного джерела забезпечення місцевого економічного розвитку повинно бути забезпечено, насамперед, за рахунок поліпшення справляння існуючих податків.

З метою забезпечення ефективного місцевого розвитку необхідно підтримувати та розвивати державно-приватне партнерство в інноваційні галузі, забезпечувати ефективне використання коштів бюджету розвитку тощо. Необхідність досягнення довгострокових завдань місцевого економічного розвитку актуалізує розробку та запровадження заходів щодо підвищенню ефективності діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: [моногр.] / за ред. Л. Тарангул. – К.: Фенікс, 2012. – 532 с.
2. Гєєць В.М. Структурні зміни та економічний розвиток України: [моногр.] / В.М. Гєєць, Л.В. Шинкарук, Т.І. Артѡмова [та ін.]. – К.: Ін-т економіки та прогнозув, 2011. – 696 с.
3. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика: [моногр.] / З.В. Герасимчук. – Луцьк: Надстир'я, 2008. – 528 с.
4. Державно-приватне партнерство як ефективний інструмент реалізації інвестиційно-інноваційної політики: [моногр.] / О. Вавричук, В. Дем'янишин, І.С. Гуцал, О. Кириленко, Т. Кізіма; за ред. В. Дем'янишина. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 104-111.
5. Дубницький В. Регіональна соціально-економічна система: теоретичні аспекти державного управління та процесу розвитку / В. Дубницький, К. Фокіна-Мезенцева // Економічні інновації. – 2012. – Вип. № 51. – С. 116-125.
6. Теоретичні основи формування бюджетної політики: [моногр.]: в 3-х т. / А. Даниленко, О. Алімов, О. Барановський, І. Бистряков; за ред. А. Даниленка. – К.: Фенікс, 2008. – Т. 1: Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації.
7. Козоріз М.А. Стратегічні імперативи управління фінансами регіону / М. Козоріз, І. Сторонянська // Регіональна економіка. – 2014. – № 3. – С. 192-204
8. Місцевий економічний розвиток міст України: Проєкт Федерації канадських муніципалітетів. Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://www.mled.org.ua/images/stories/files/mled_progress_2010-14_ukr.pdf.
9. Місцевий економічний розвиток у цифрах. Електронний ресурс. – [Режим доступу]: http://www.mled.org.ua/images/stories/files/mled%20in%20numbers_2014_ukr.pdf
10. Місцевий економічний розвиток – шлях до процвітання громади: посібник з основ теорії і практики МЕР. – К.: ТОВ «Макрос», 2014. – 124 с.
11. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова КМУ від 21.10.1015 № 856. Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.minregion.gov.ua/attachments/content-attachments/4949/856.pdf>.
12. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента від 25.05.2001 № 341/2001. Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
13. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004–2015 роки) «Шляхом Європейської інтеграції» / авт. кол.: А. Гальчинський, В. Гєєць та ін.; [нац. ін-т стратегічних досліджень, ін-т екон. прогнозування нанУкраїни, м-во економіки з питань європейської інтеграції України]. – К.: івцдержком-стату України, 2004.

НЕДБАЛЮК

Ірина Романівна
Irina2011_@ukr.net

УДК 336.148

БЮДЖЕТНИЙ КОНТРОЛЬ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЕТИМОЛОГІЯ

BUDGETARY CONTROL: THE ESSENCE OF THE CONCEPT AND ETYMOLOGY

аспірант, Одеський Національний економічний університет

У статті розглянуто сутність поняття бюджетний контроль, проаналізовано етимологію терміну за допомогою індуктивного методу, розглянувши спочатку значення та сутність часткового – базисних категорій. Узагальнено та проаналізовано тлумачення термінів «контроль», «бюджет», «бюджетний контроль», «фінансовий контроль» вітчизняних та закордонних вчених та узагальнено у власних висновках.

В статье рассмотрена сущность понятия бюджетный контроль, проанализирована этимологию термина с помощью индуктивного метода, рассмотрев сначала значение и сущность частичного - базисных категорий. Обобщены и проанализированы толкования терминов «контроль», «бюджет», «бюджетный контроль», «финансовый контроль» отечественных и зарубежных ученых и обобщены в собственных выводах.

The essence of the concept of budget control, analysis of the etymology of the term by using the inductive method, initially considered the value and nature of the partial - basic categories. Overview and analyzed the interpretation of the terms "control", "budget", "budget control", "financial control" of Ukrainian and foreign scientists and summarized in own conclusions.

Ключові слова: контроль, бюджет, бюджетний контроль, фінансовий контроль

Ключевые слова: контроль, бюджет, бюджетный контроль, финансовый контроль

Keywords: control, budget, budget control, financial control

ВСТУП

Необхідним атрибутом демократичної правової держави та необхідним підґрунтям здорової економіки, а так і добробуту та сталого розвитку рівня життя усього громадянського суспільства є бюджетний контроль. Щорічне системне порушення бюджетної дисципліни призводить до тяжких економічних наслідків: спаду, кризи, рецесії. Саме ефективне використання бюджетних коштів в умовах сьогодення набуває особливої значущості. Адже управління державними фінансами потребує ще більше рішучих та впевнених дій для подолання кризи, розвитку економіки та отримання соціально-економічного ефекту. В нашій країні має бути побудовано ефективний та системний контроль за бюджетними коштами, за їх надходженням та використанням, адаптований в європейському просторі, який допоможе у подоланні економічної кризи та забезпечить сталий економічний та соціальний розвиток.

МЕТА СТАТТІ полягає у дослідженні поняття «бюджетний контроль», як фінансової категорії, відокремлення її від категорії «фінансовий контроль» та дослідження етимології та виникнення даного поняття.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Тема бюджетного контролю отримала широке наукове висвітлення в працях вітчизняних та зарубіжних вчених: як Басанцов І., Головань М.,

Мельничук В., Петрик О., Піхоцький В., Симоненко В., Стефанюк І. В. Дурденевський, В. Суйц, Е. Петрова, Р. Марченко, Л. Барінова, Чететкін В., Тихомиров Ю., Ялбулганов А. тощо. Визнаючи необхідність та важливість бюджетного контролю велика кількість наукових робіт присвячено даній проблематиці. Проте більшість досліджень не містить повного висвітлення даної проблематики і потребують подальшого розкриття. З іншого боку, необхідно враховувати динамізм процесів, що відбуваються у суспільстві і викликають відповідні зміни в бюджетному контролі на різних рівнях.

РЕЗУЛЬТАТИ

Термін «бюджетний контроль» в системі наукових знань є похідною категорією в порівнянні з базисними категоріями «контроль» і «бюджет» тому доцільно дослідити даний термін за допомогою індуктивного методу, розглянувши спочатку значення та сутність часткового – базисних категорій.

У науковій літературі поняття «контроль» розглядається в самих різних аспектах, і, тому, в це поняття вкладається різний зміст.

Термін «контроль» має свою історію багатовікову історію. Видатний радянський вчений, доктор юридичних наук В.Н. Дурденевський про походження поняття «контроль» у своїй роботі писав що слово «контроль» буквально означає «рахунок стовпців» та походить з Англії. В англійському королівстві епохи нормандських королів при перевірці сум, що надходять від збору податків

існував такий порядок: в одній кімнаті скарбники рахували гроші на столі, розграфленому на зразок шахової дошки, а в іншій кімнаті підраховувалися підсумки цифр на свитках або стовпчиках, в яких були відомості про надходження податків чи інших дохідних статей. Якщо підсумок «рахунки стовпців» і підсумок рахунку грошей збігався, то рахунок оголошувався «очищенням». Відповідальності особи, які рахували стовпці, і були першими «контролерами» (controllers, cont. - рахунок, roll. - Список, стовпець)» [1, с. 39]. Однак в сучасну мову слово «контроль» прийшло з німецького «kontrolle» що значить контроль або перевірка (XVIII ст.) або з французького «controle», що означає буквально подвійний список [2, с. 314].

У науковій літературі широко розповсюджена думка, що контроль – це лише перевірка кого- або чого-небудь. Саме такий зміст вкладає в це поняття і В.П.Суйц, який розглядає контроль як систему спостережень і перевірок чого-небудь [3, с. 18]. Такої ж думки дотримуються і Е.І. Петрова, Р.Н. Марченко, Л.В. Барінова, вважаючи, що контроль є однією з найважливіших функцій соціального управління і полягає в тому, що суб'єкт управління здійснює облік і перевірку того, як керований об'єкт виконує його розпорядження [4].

Різні вчені розглядають контроль з різних позицій і відповідно тлумачать по-різному. Абсолютна більшість вчених розглядають контроль, як процес, як сукупність процесів, як вид діяльності. Наприклад М.Мартиненко вважає, що контроль – це процес людської діяльності, спрямований на встановлення корисності факту, що здійснився, його направленості на досягнення мети або визначення ступеня відхилення від плану досягнення мети, допущеного окремою особою, групою осіб або організацією в цілому [5].

Дещо інше тлумачення пропонує російський вчений В.Д. Четкін, який дає визначення контролю наступним чином: контроль - об'єктивна категорія матеріального світу, його одинична сутність, що виявляється в результаті усвідомленої діяльності людини і виражає ступінь відповідності між бажаним суб'єктом контролю, станом об'єкта контролю (суб'єктивно сформоване самим суб'єктом контролю "ідеальне зображення" - еталон стану) і реально спостережуваним станом об'єкта контролю (деформоване зображення, отримане за допомогою суб'єктивно прийнятих процедур вимірювання параметрів стану)[6].

Дослідивши позиції вчених, резюмуємо, що контроль є найважливішою, самостійною функцією управління, яка забезпечує перевірку виконання рішень, досягнення результатів. Згодні з думкою Ю.Тихомирова, який вважає, що контроль як кульмінаційний момент управлінського циклу повинен бути оперативним, точним і ефективним [7].

Таким чином, при здійсненні контролю окреслюється реальна ситуація, а так і створюються умови для своєчасного внесення корегувань для досягнення запланованих результатів. На нашу думку контроль - це процес, який забезпечує досягнення запланованих цілей. Таке стисле визначення є змістовним та конкретним і повною мірою характеризує мету контролю як функції, процесу та діяльності.

Контроль є загальною категорією та поширюється у різноманітних сферах суспільного життя зокрема виділяють наступні види: соціальний контроль, державний контроль, цивільний контроль фінансовий контроль, контроль у процес навчання, лікарський контроль, технічний контроль та інші. (рис. 1.)

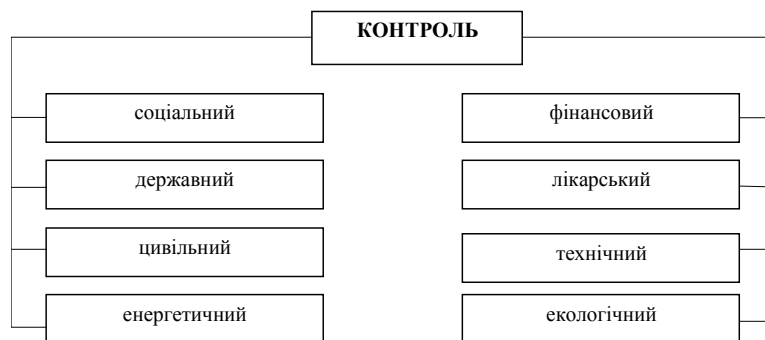

Рис. 1. Види контролю

Поняття «фінансовий контроль» існує в науці як економічної, так і юридичної, відносно недавно. У дореволюційній Росії застосовувалися поняття «державний контроль» і «бюджетний контроль». Про різночитаннях в термінології «фінансовий контроль» і «державний контроль» у царській Росії пише А.А. Ялбулганов: «У дореволюційний період ні в законодавстві, ні в науковій літературі поняття «фінансовий контроль» не зустрічалося, однак широко вживався термін «державний контроль» [8].

Професор І.Х. Озеров називав контроль «останнім, але дуже важливим колесом у бюджетному механізмі держави». На його думку, контроль з'явився «закономірним наслідком розвитку бюджету», що його зробило «Необхідною ланкою державного господарства». Отже, І.Х. Озеров під фінансовим контролем в першу чергу розумів саме бюджетний контроль [9].

Цікавою є робота французького вченого щодо визначення фінансового контролю А. Баріларі в якій автор вказує на те, що контроль за бюджетними

коштами є ключовим елементом демократії [10]. Дане твердження виводить державний фінансовий контроль на нову площину, значно розширюючи його значення для держави і суспільства.

У радянському юридичному довіднику «фінансовий контроль» визначається як «контроль за законністю та доцільністю всіх дій і заходів, що проводяться в процесі планового збирання, розподілу і використання державних коштів». Отже, під фінансовим контролем за радянських часів мався на увазі бюджетний контроль, хоча широко використовувався термін «фінансовий контроль» [11].

Серед праць українських вчених, де досліджується фінансовий контроль, необхідно виділити дисертаційне дослідження І. Басанцова, який підкреслює, що державний фінансовий контроль – це особливий вид діяльності державних органів (регламентований відповідними нормативно-правовими актами), спрямований на перевірку (дослідження) дотримання законності, раціональності та ефективності планування, надходження, розподілу і використання державних ресурсів у процесі державного управління, забезпечення компетентних органів влади та громадськості достовірною інформацією про попередження, виявлення та усунення фінансових правопорушень, а також виконання інших функцій, що сприяють зміцненню економічної безпеки держави [12, с. 42].

Загальновідомо, що бюджет є фінансова категорія. Оскільки фінанси, як більш узагальнююча економічна категорія, виконують теж розподільчу і контрольну функції, а матеріальним вираженням контрольної функції є фінансовий контроль, то можна стверджувати, що бюджетний контроль є складовою державного фінансового контролю [13, с. 45].

Важливо відзначити, що в науковій літературі немає єдиної думки про зміст категорії «фінансовий контроль». Більшість авторів визнають, що фінансовий контроль - це саме загальне визначення даної сфери суспільних відносин, що включає в себе інші приватні, більш вузькі поняття. У змісті категорії «фінансовий контроль» можна виділити наступні найбільш значимі елементи: бюджетний контроль; податковий контроль; валютний контроль; банківський нагляд і аудиторську діяльність.

При характеристиці поняття «бюджетний контроль» доречно також визначити поняття «бюджет».

Серед наукових діячів немає єдиного визначення поняття «бюджет». Взагалі термін «бюджет» походить від давньофранцузького «bougette» – шкіряний мішок, сумка. З нормандським завоюванням цей термін проник до Англії, де поступово перетворився на «budget» і став одним з термінів, що використовувався парламентом у процесі формування й витрачання коштів державної скарбниці [14].

Законодавче визначення бюджету закріплено у Бюджетному кодексі України статті 2, де зазначено, що «бюджет - план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами

державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду» [15].

Як один з найважливіших адміністративних інструментів, бюджет служить в якості: а) плану дій з досягнення кількісних цілей б) стандарту для вимірювання продуктивності в) механізмів для боротьби з прогнозованими несприятливими ситуаціями [16]. На нашу думку цілком об'єктивно бюджет визначається як інструмент, адже бюджет - це план, а план і є інструментом для досягнення конкретних цілей.

Американський науковець, доктор наук університету Алабами (Північний Техас) Барбара Меріно вважає, що бюджет являє собою набір взаємозалежних планів, які кількісно описують прогнозування майбутньої діяльності суб'єкта. Бюджет використовується як критерій, за яким можна вимірювати фактичні результати діяльності, для виділення коштів, і, як план для майбутніх операцій [17]. Для об'єктивності необхідно зазначити, що будь-який бюджет у сучасному розумінні складається як найменше з двох взаємозалежних планів – плану доходів та плану витрат. А в розрізі цих планів пов'язано й ціла низка інших. Так можна прослідкувати пряму залежність: чим вищий за рівнем управління бюджет тим з більшої кількості взаємопов'язаних планів він складається і навпаки.

Таким чином можна резюмувати, що бюджет - це кошторис витрат, доходів і ресурсів протягом певного періоду, що відображає майбутні фінансові цілі а також умови, необхідні для досягнення цих цілей.

Щодо визначення категорії «бюджетний контроль» єдиної думки сьогодні немає. На думку вітчизняної вченої Евтушевської О.А. бюджетний контроль — це порівняння фактичних показників фінансово-господарської діяльності з плановими (бюджетними) на предмет перевірки їх узгодженості за величиною і термінами, а також аналіз причин відхилень з метою вироблення пропозицій щодо коригування бюджетів чи фінансово-господарської діяльності підприємства. Бюджетний контроль є дійовим інструментом стимулювання підвищення фінансової відповідальності та продуктивності як окремих працівників, центрів прибутковості, структурних підрозділів, так і об'єктів контролю в цілому [18]. На наш погляд така позиція є недосконалою, адже після встановлення відхилень необхідно дослідити величину такого відхилення та виявити причини, що призвели до нього, а вже наступним кроком, на основі отриманої інформації мають бути прийняті ефективні корегувальні дії.

Як визначають науковці Живіцький С.О., Маршук Л.М. бюджетний контроль – різновид державного фінансового контролю, що здійснюється в бюджетному процесі та направлений на встановлення законності, достовірності, економічної ефективності діяльності учасників бюджетного регулювання та бюджетного процесу. За своєю сутністю бюджетний контроль являє собою систему заходів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення

законності дій учасників бюджетного процесу під час складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджетів і звітування про їх виконання з використанням специфічних форм і методів їх організації [19]. З таким визначенням варто погодитись, цілком чітко окреслено сутність бюджетного контролю через його основні функції.

Взагалі і в науці, і в практиці відбувається отождолення понять «фінансовий контроль» і «бюджетний контроль». Ще за радянських часів на це зверталася увага. Так, Е.Е. Понтовіч вказував, що «фінансовий контроль є значною мірою бюджетний контроль, яким значення йому присвоюється в літературі деяких країн, зокрема, в літературі французької» [20]. Між бюджетним контролем та фінансовим є тісний взаємозв'язок: бюджетний контроль - вид державного фінансового контролю, який здійснюється у сфері бюджетної діяльності, та спрямований на встановлення законності, достовірності, економічної ефективності діяльності учасників бюджетного регулювання і бюджетного процесу.

Зарубіжна енциклопедія визначає бюджетний контроль, як оцінку доходів і витрат за певний період часу в майбутньому. Бюджет може бути зроблено для людини, сім'ї, групи людей, бізнесу, уряду, країни, багатонаціональної організації або будь-якої організації, що заробляє і витрачає гроші [21]. Або як методичне керівництво і контроль діяльності організації шляхом створення стандартів і цільових показників в області доходів і витрат, а також безперервного моніторингу та коригування виконання у процесі виконання бюджету [22]. Зарубіжні тлумачення бюджетного контролю значно відрізняються від вітчизняних і мають, як правило, мають характерну рису: створення стандартів. В Українській практиці бюджетного контролю не створено систему стандартів бюджетного контролю, а так, і саме здійснення контролю ускладнюється та потребує більших трудових ресурсів та часу.

ВИСНОВКИ

У сучасній правовій науці під бюджетним контролем у широкому сенсі розуміється діяльність уповноважених суб'єктів по контролю за дотриманням бюджетного законодавства та з оцінки ефективності публічного управління і в цілому бюджетної політики держави, а під бюджетним контролем у вузькому сенсі - контроль, здійснюваний виключно в рамках бюджетного процесу.

Узагальнюючи наукові здобутки щодо визначення терміну «бюджетний контроль» ми прийшли до висновку, що це різновид державного фінансового контролю, систематичний та юридично формалізований процес управління бюджетними коштами в процесі надходження та використання, ієрархічно організований на державному рівні та місцевому рівнях.

Бюджетний контроль по суті є система, яка використовує бюджети різних рівнів як засіб планування і контролю всіх аспектів суспільного життя.

Запорукою вдалого та ефективного здійснення бюджетного контролю є його системний характер, тобто єдина організація на різних рівнях та чітка взаємодія усіх суб'єктів контролю.

Список використаних джерел

1. Дурденевский В.Н. Государственный контроль в капиталистических странах // Вестник государственного контроля. 1940. № 2.
2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. Т. III. - М., 1964. - 614 с.
3. Суйц В.П. Внутрипроизводственный контроль. / В.П. Суйц - М.: Финансы и статистика, 1987. - 127 с.
4. Петров Е.И., Марченко Р.Н., Барина Л.В. Кримінологічна характеристика та попередження економічних злочинів. М., 2005. С. 12.
5. Марпиненко М.М. Основы менеджмента: підруч. / М.М. Марпиненко. - К.: Каравела, 2005. - С. 247-248.
6. Четкин В. Контроль - объективная категория материального мира // Финансовый контроль. 2002. № 6.
7. Тихомиров Ю.А. Механизм управления в развитом социалистическом обществе / Ю. Тихомиров. - М.: Наука, 1978. - С. 317-318.
8. Ялбулганов А.А. Финансовый контроль как правовой институт: основные этапы развития // Правознавство. 2000. № 3. С. 84.
9. Озеров И.Х. Основы финансовой науки. М., 1914. С. 21.
10. Barilari A. Les controles financiers comptables, administratifs et juridictionnels des finances publiques. Paris, 2003. P. 14.
11. Юридичний довідник для населення. М., 1973. С. 481.
12. Басанцов І.В. Розвиток державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки України: автореферат канд. екон. наук / І. Басанцов І.В. - Національний університет Державної податкової служби України, 2008. - 382 с.
13. Дем'янишин В.Г. Теоретичні та організаційні основи бюджетного контролю в Україні / В. Дем'янишин // Вісник ТАНГ. - 2004. - № 6. - С. 45-60.
14. Лучковська С.І. Фінансове право. Навч. посібник / Для студ. економ., спец. вищих навч. закладів. - К.: КНТ. 2010. - 296 с.
15. Бюджетний кодекс України. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
16. Schroeder, R.G. et al. (2011), Financial Accounting Theory and Analysis: Text and Cases (Hoboken, N.J.: Wiley.
17. Merino, B.D. (1993), An Analysis of the Development of Accounting Knowledge: a Pragmatic Approach, Accounting Organizations and Society, Vol. 18, Is. 2/3, p. 163.
18. Евтушевская О.А. Модернизация системы контроля в Украине в современных условиях. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: irbis-nbuv.gov.ua/cgiirbis
19. Живіцький С.О., Маршук Л.М. Шляхи вдосконалення бюджетного контролю в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://nauka.zinet.info/33/zhyvitsky.php>.
20. Понтович Э.Э. Казна и контроль. Государственно-правовая характеристика финансового контроля. - М., 1987. С. 50.
21. Інвестопедія - новий економічний довідник. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.investopedia.com/terms/b/budget.asp>
22. Бізнес словник. [Електронний ресурс]. - Режим доступа: <http://www.businessdictionary.com/definition/budgetary-control>

НЕСКОРОДЄВА

УДК 330.341

Інна Іванівна

innanesk@rambler.ru

ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦТВА З УРАХУВАННЯМ ІНТЕГРОВАНОГО ФАКТОРУ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВAPPROACH TO ASSESSMENTS OF EFFICIENCY OF REAL PROJECTS
BUSINESS ENTITIES WITH INTEGRATED RISK FACTOR OF INVESTMENT

к.е.н., доцент

У статті обґрунтована необхідність удосконалення оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів суб'єктів підприємництва. У зв'язку із цим дослідження розбудовує концептуально новий підхід у теорії проектного ризик-менеджменту, спрямованого на аргументацію необхідності обліку інтегрального фактора інвестиційного ризику внутрішнього й зовнішнього середовища проекту підприємства. Відмінним перевага даного підходу є здатність об'єктивно визначати клас ефективності реального інвестиційного проекту шляхом кількісної оцінки пріоритетності синтетичного рівня інвестиційного ризику й рівня його прибутковості. Такий підхід утилізує суб'єктивізм у процесі діагностики доцільності проекту й забезпечує вірогідність результатів оцінки ефективності його реалізації в проектній діяльності суб'єктів підприємництва.

В статті обоснована необхідність совершенствования оценки эффективности реальных инвестиционных проектов субъектов предпринимательства. В связи с этим исследование развивает концептуально новый подход в теории проектного риск-менеджмента, направленного на аргументацию необходимости учета интегрального фактора инвестиционного риска внутренней и внешней среды проекта предприятия. Отличительным преимуществом данного подхода является способность объективно определять класс эффективности реального инвестиционного проекта путем количественной оценки приоритетности синтетического уровня инвестиционного риска и уровня его доходности. Такой подход утилизирует субъективизм в процессе диагностики целесообразности проекта и обеспечивает достоверность результатов оценки эффективности его реализации в проектной деятельности субъектов предпринимательства.

The article substantiates the need for improved estimation of efficiency of real investment projects of business entities. In this regard, the study develops a conceptually new approach to the theory of project risk management aimed at keeping necessary arguments integral investment risk factors internal and external environment of the project company. A distinctive advantage of this approach is the ability to objectively determine the efficiency of real investment class project by synthetic quantify the priority level of investment risk and its level of profitability. This approach utilizes subjectivity in the diagnostic feasibility of the project and ensure reliability of results of evaluating the effectiveness of its implementation in the design of business entities.

Ключові слова: реальний інвестиційний проект суб'єктів підприємництва, ефективність реального інвестиційного проекту, інвестиційні ризики, інтегральний фактор інвестиційного ризику проекту, прибутковість інвестиційного проекту

Ключевые слова: реальний инвестиционный проект субъектов предпринимательства, эффективность реального инвестиционного проекта, инвестиционные риски, интегральный фактор инвестиционного риска проекта, прибыльность инвестиционного проекта

Keywords: real investment project of business entities, the efficiency of real investment project, investment risk, integral factor in project investment risk, the profitability of the project

В процесі реалізації «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» реальне інвестування набуває основного значення в інвестиційному процесі суб'єктів підприємництва [1]. Виступає переважною формою реалізації стратегії економічного розвитку суб'єктів господарювання. А в сучасних умовах прогресуючої фінансової кризи й геополітичних розбіжностей реальні інвестиційні проекти набувають абсолютного значення для відновлення наявної матеріально-технічної бази, нарощування обсягів

виробництва, освоєння нових видів діяльності суб'єктів підприємництва і т.п. Тим часом у сучасній інвестиційній практиці, як свідчать статистичні спостереження Standish Group Chaos, із усіх реалізованих реальних проектів тільки 32% є успішними, 44% - спірними, а 24% являють собою провальні проекти [2]. Причинним фактором даної ситуації представляється неефективність підходів до оцінки економічної доцільності інвестиційних проектів і управлінню проектними ризиками, зокрема в українській практиці реального інвестування.

Нераціональність вибору інструментів і підходів їх виявлення й запобігання [3]. Даний причинно-наслідковий фактор нерідко призводить до того, що інвестиційні проекти суб'єктів підприємництва стають неефективними. У зв'язку із цим дане дослідження спрямоване на усунення позначених недоліків як якісно новий вимір у методології управління інвестиційним процесом суб'єктів підприємництва.

Теоретико-методологічна база оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів суб'єктів підприємництва ґрунтується на співвідношенні величини прибутковості й можливих фінансових втрат у процесі його реалізації (ризик) [4].

Методологія оцінки ефективності інвестування та мінімізації інвестиційних ризиків суб'єктів підприємництва характеризується різноманітністю підходів і варіативністю їх застосування. До найпоширеніших підходів є коректування ставки дисконтування й вірогідності еквівалентів [5, 6], аналіз чутливості показників результативності проекту [7]. Однак, не дивлячись на затребуваність, даному підходу до оцінки ефективності інвестиційних проектів властиві істотні недоліки [5, 6]. Вадою NPV слід уважати облік без ризикової ставки дисконтування в процесі оцінки ефективності проекту.

Спроба кількісного обліку ризиків в оцінці прибутковості інвестиційних проектів організації в сучасній літературі відбита в таких загальновизначених підходах як метод Монте-Карло [8, 9], облік економічних ризиків шляхом експертних оцінок [10]. Але необхідно відзначити, що як метод Моне-Карло,

так і експертні оцінки базуються на обліку інвестиційних ризиків як альтернативного економічного результату реалізації проекту, у тому числі облік позитивного економічного результату, що суперечить економічній природі ризику.

Посилаючись на недоліки концептуальних підходів у розрізі проблематики даної наукової галузі, метою дослідження стала спроба розробки концептуального підходу до оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів на основі обліку системи факторів ризику його реалізації й кількісної оцінки співвідношення інвестиційного ризику й його прибутковості.

Базою наукового дослідження стала вибірка з 25 типових реальних проектів реалізованих у відповідному році, на прикладі української компанії ТОВ «Інвестпроект» за період 2011 р. – 7 місяців 2015 року.

Ідентифікація інвестиційних ризиків реалізації проектів ґрунтується на визначенні системи ризиків внутрішнього й зовнішнього середовища проектів. На основі узагальнення, опираючись на дослідження ведучих учених і цій області [12, 13, 14], були виділені основні ризики, що впливають на прибутковість проекту організації. Тому що сформована система ризиків являє собою якісні величини, у рамках дослідження детерміновані ключові показники, що дозволяють охарактеризувати їхній кількісний рівень (табл. 1). На підставі достовірних даних Державної служби статистики України, WGI, ТОВ «Інвестпроект» [15, 16] сформована статистична вибірка кількісних критеріїв ризику по кожному проекту з досліджуваної групи інвестиційних проектів організації.

Таблиця 1

Систематизація інвестиційних ризиків реалізації проектів суб'єктів підприємництва

Зовнішні ризики					
Ризик	Економічні	Політичні	Соціальні	Екологічні	Нормативно-законодавчі
Показник	Темп зниження ВВП	Політична нестабільність	Частка населення із грошовими доходами нижче величини прожиткового мінімуму	Збільшення викидів забруднюючих атмосфери речовин	Не_верховенство закону
Внутрішні ризики					
Ризик	Виробничо-технологічний ризик	Маркетинговий ризик	Ризик зниження фінансової стійкості підприємства	Ризик недофінансуванн я проекту	Структурний операційний ризик
Показник	Коефіцієнт зношування	Рівень варіації виторгу	Коефіцієнт фінансової залежності	Середньозважен а вартість капіталу	Питома вага постійних витрат у загальній сумі

Ключовою ознакою економічної доцільності проекту прийнято вважати відносне значення його прибутковості, визначне в практиці керування

проектами організації як NPV скориговане на витрати. Розрахунки прибутковості проекту організації припускає облік величини монетарного

ризиків [17]. Даний вид ризику не був врахований при розрахунку таксономічного показника ризику інвестиційних проектів підприємства. Такий підхід обґрунтовується завданням нейтралізації дублювань їх ефекту впливу у двох ключових показниках оцінки інвестиційної доцільності проекту.

Спираючись на змістовні характеристики інфляції в якості складових монетарного інвестиційного ризику прибутковості проекту використане темп інфляції, девальвація валюти й ставка рефінансування (табл. 2).

Таблиця 2

Показники факторів монетарного ризику проектів організацій*

Фактор ризику	2011	2012	2013	2014	2015*
Темп інфляції, %	8,0	0,6	-0,3	12,1	42,3
Девальвація валюти, %	0,00	0,28	0,00	48,55	84,10
Ставка рефінансування, % (облікова ставка НБУ)	7,8	7,6	6,5	14,0	25,1

*Дані на 27.12.2015 [15, 18]

Так як сформована гіпотеза дослідження припускає найбільш повний облік усіх представлених ризиків у кожному з позначених інвестиційних проектів, доцільно визначити інтегральне значення ризиків шляхом багатомірного статистичного аналізу. У дослідженні в якості варіації багатомірного статистичного аналізу був використаний метод таксономії [19]. Такий підхід дає можливість за

допомогою стандартизації розмірностей використовуваних показників і їх агрегування сформулювати синтетичну величину – інтегральний показник ризику. Розрахунок значення інтегрального інвестиційного ризику та прибутковості за кожним із інвестиційних проектів підприємства представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Розраховані значення інтегрального показника рівня інвестиційного ризику й прибутковості за кожним з інвестиційних проектів підприємства, (коефіцієнти)

1	2	3	4
Рік реалізації	Проект	Рівень ризику інвестиційного проекту	Прибутковість інвестиційного проекту
2011	«Флора Ру»	0,15	0,97
2011	"Сонячні батареї"	0,07	0,17
2011	Виробництво фосфоліпідних препаратів	0,07	0,14
2011	«Ефективне розміщення виробництва, зберігання й первинної переробки картоплі й овочів»	0,30	1,40
2011	"Логістичний центр"	0,22	1,27
2012	"Хлібокомбінат"	0,08	0,55
2012	"Торговельна мережа"XXX"	0,08	0,22
2012	"Пивоварний завод"	0,23	1,29
2012	"Пластикова тара"	0,12	0,32
2012	"Покрівельне покриття"	0,06	0,10
2013	"Виробництво метанолу"	0,24	1,37
2013	"Виробництво сиру"	0,35	1,36
2013	"Мережа фотокабінок"	0,19	1,18
2013	"Залізобетонні вироби"	0,27	1,23
2013	"Міні-броварня"	0,50	2,06
2014	"Логістичне підприємство"	0,20	1,16
2014	"Парк Екстрим"	0,23	1,31
2014	"Деревообробної цех"	0,40	1,93
2014	"Виробництво зрубів дерев'яних будинків"	0,29	1,38
2014	"Скляна тара"	0,28	1,32
2015	"Фуджі-Смайл"	0,23	1,24

Продовження таблиці 3

1	2	3	4
2015	"Спеціалізована флотилія"	0,16	0,94
2015	«Екотехнології»	0,25	1,14
2015	"Геліон"	0,24	1,65
2015	"3D Продакшн Студія"	0,19	1,11

Для визначення оптимального портфеля інвестиційних проектів організації в дослідженні вони диверсифіковані по ступеню прибутковості й рівню ризику. Диференціація здійснена за допомогою мереж Кохонена шляхом виділення кластерів вхідних векторів, що володіють загальними властивостями [20].

З метою формування інструментарію для оцінки економічної ефективності проекту в дослідженні шляхом дискримінантного аналізу сформовані функції класифікації інвестиційних проектів організації з урахуванням співвідношення рівня інтегрального фактора ризику й прибутковості.

Кількісні значення рівня прибутковості й інтегрального фактора ризику інвестиційних проектів організації дають можливість систематизувати по класах економічної ефективності проекту організації. Систематизація проектів організації шляхом них кластеризації за допомогою нейронних мереж Кохонена представлено в табл. 4.

Про адекватність і коректності результатів моделювання свідчать значення помилок навчальної й тестової вибірки, значення яких наближаються до нуля.

Таблиця 4

Результати кластеризації реальних проектів організації за рівнем прибутковості й інтегрального ризику

Проект	Кластер
"Виробництво сиру"	0
Міні-броварня	
"Деревообробної цех"	
«Флора Ру»	
«Ефективне розміщення виробництва, зберігання й первинної переробки картоплі й овочів»	1
"Логістичний центр"	
"Пивоварний завод"	
"Виробництво метанолу"	
"Мережа фотокабінок"	
"Залізобетонні вироби"	
"Логістичне підприємство"	
"Парк Екстрим"	
Виробництво зрубів дерев'яних будинків	
"Скляна тара"	
"Фуджі-Смайл"	
"Спеціалізована флотилія"	
«Екотехнології»	
"Геліон"	
"3D Продакшн Студія"	
"Сонячні батареї"	
"Виробництво фосфоліпідних препаратів"	
"Хлібокомбінат"	
"Торговельна мережа"XXX"	2
"Пластикова тара"	
"Покрівельне покриття"	

На основі результатів кластеризації сформовано три портфелі інвестиційних проектів за економічною ефективністю в співвідношенні критерію

прибутковості й інтегрального інвестиційного ризику (табл. 5).

Таблиця 5

Варіація портфелів реальних проектів організації за рівнем прибутковості й інтегральному ризику

Портфель проектів (кластер)	Рівень прибутковості	Рівень інтегрального інвестиційного ризику
0	136-206%	35-50%
1	94-165%	15-30%
2	10-55%	6-12%

В 0-й кластер увійшли проекти з високим рівнем прибутковості, але й з найбільш високим рівнем інтегрального фактора інвестиційного ризику. Такий портфель проектів організації не є економічно доцільним, тому що при рівні прибутковості 136%-206%, рівень її втрати становить 35-50%. Даний рівень інтегрального ризику в міжнародній практиці вважається більш ніж високим [21].

В 2-й кластер увійшли інвестиційні проекти організації з найменшим рівнем інтегрального ризику, у межах 6-12%. Такий інвестиційний портфель проектів також не має економічної доцільності, тому що найменшому рівню ризику характерний мінімальний рівень прибутковості проекту, що не перевищує 55%.

Найбільш оптимальним для інвестування є проекти організації першого кластера. Такий портфель проектів характеризується середнім рівнем прибутковості, який у виняткових випадках навіть перевищує мінімальний рівень прибутковості нульового портфеля. До таких реальних проектів у даному дослідженні, які слід розглядати як виняткові випадки інвестування, коли високий рівень прибутковості супроводжується середнім рівнем ризику, відносять: проект "Геліон": прибутковість 165%, рівень ризику 24%; проект «Ефективне розміщення виробництва, зберігання й первинної переробки картоплі й овочів»: прибутковість 140%, рівень ризику 30%; проект «Виробництво зрубів дерев'яних будинків»: прибутковість 138%, рівень ризику 29%; проект «Виробництво метанолу»: прибутковість 137%, рівень ризику 24%. При цьому рівень інтегрального фактора ризику даного портфеля проектів організації коливається в рамках 15-30%, що

суттєво нижче, чим рівень ризику нульового інвестиційного портфеля проектів організації.

Таким чином, найбільш високий рівень прибутковості проекту організації не гарантує максимальний коефіцієнт корисної дії реального проекту. Тобто для визначення інвестиційної доцільності проекту слід співвідносити рівень його прибутковості й показник інтегрального інвестиційного ризику. Залежно від інтересів і стратегії, які переслідує інвестор і буде визначатися портфель реальних проектів організації або доцільність реалізації окремого проекту.

Але як показало дослідження при наявності показників прибутковості й інтегрального рівня ризику реального проекту не завжди представляється можливим чітко визначення класу його інвестиційної привабливості. Приміром, у рамках даного дослідження складно визначити чи є проект із інтегральним рівнем ризику 15% і прибутковістю 93% неефективним або ефективним. Або чи буде вважатися недоцільним реальний проект із рівнем прибутковості 135% в умовах загрози синтетичного ризику 34%? Який з показників повинен мати більш висока вага й істотне значення при ухваленні рішення про ефективність реального проекту проектною організацією: ризик або прибутковість?

На підставі сформованих портфелів реальних проектів підприємства представляється можливим визначення дискримінантних функцій класифікації реальних проектів за інвестиційною привабливістю (рівнем ефективності) [22]. Базуючись на показниках рівня прибутковості й інтегрального ризику побудована функція класифікації проектів організації за рівнем їх інвестиційної привабливості (ефективності) (табл. 7).

Таблиця 7

Канонічні коефіцієнти дискримінантних функцій ефективності інвестиційних проектів підприємства

Змінна	Портфель проектів з високим ризиком (0-й кластер)	Портфель проектів з помірним рівнем ризику (1-й кластер)	Портфель проектів з низьким рівнем прибутковості (2-й кластер)
Рівень ризику інвестиційного проекту	140,3770	33,6303	42,12688
Прибутковість інвестиційного проекту	23,5570	26,6768	-0,24307
Константа	-52,3704	-20,9429	-3,08181

Система дискримінантних функцій класифікації економічної ефективності реальних проектів на прикладі російської проектною компанії представлена системою рівнянь:

$$\begin{cases} Y_0 = 140,3770 \cdot P + 23,5570 \cdot D - 52,3704 \\ Y_1 = 33,6303 \cdot P + 26,6768 \cdot D - 20,9429 \\ Y_2 = 42,12688 \cdot P - 0,24307 \cdot D - 3,08181 \end{cases}$$

де $Y_0(P; D)$ – функція приналежності до класу проектів з високим рівнем інвестиційного інтегрального ризику;

$Y_1(P; D)$ – функція приналежності до класу ефективних проектів (у які варто інвестувати);

$Y_2(P; D)$ – функція приналежності до класу проектів з низькою прибутковістю й низьким рівнем інвестиційного ризику;

Р – рівень інтегрального фактора ризику інвестиційного проекту;

Д – прибутковість інвестиційного проекту.

Сформовані за допомогою дискримінантного аналізу функції відбивають порівняння рівня прибутковості й інтегрального інвестиційного ризику проекту підприємства, дозволяючи визначити тип проекту й сформувати оптимальний портфель інвестиційних проектів організації. Клас проекту детермінується шляхом розрахунків по показниках прибутковості й рівню інтегрального інвестиційного ризику проекту Y_0, Y_1, Y_2 . Яке зі значень Y є максимальним у системі функцій класифікації інвестиційної привабливості проектів, до того класу проект і слід віднести.

Таким чином, розроблений концептуальний підхід до оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів на прикладі 25 типових проектів і компанії ТОВ «Інвестпроект» являє собою якісно новий підхід у системі ризик-менеджменту проектних організацій. Рекомендується з метою практичного використання як для суб'єктів підприємництва здійснюючих одиничне інвестування в реальний проект, так і для формування портфеля інвестиційних реальних проектів. Відмінною перевагою концептуального підходу є можливість обліку всіх факторів інвестиційного ризику. У відмінності від представлених у теорії підходів, дана методика не обмежується обліком тільки монетарних факторів ризику в процесі оцінки ефективності інвестиційного проекту. Тому що калькулює рівень прибутковості проекту в порівнянні із широким спектром основних видів інвестиційних ризиків. Розрахунки інтегрального рівня ризику дозволяє кількісно виразити вплив усієї сукупності факторів невизначеності реалізації реального проекту з урахуванням усіх флуктуацій його внутрішнього й зовнішнього середовища. Забезпечує вірогідність оцінки рівня потенційних втрат проектною організацією в процес реалізації інвестування. Розроблений у дослідженні концептуальний підхід до мінімізації інвестиційних ризиків проектів суб'єктів підприємництва слугує базою для вдосконалення теоретико-методологічних основ управління проектами й інструментом оптимізації інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.
2. Тихомирова О.Г. Управление проектом: комплексный подход и системный анализ: монография / О.Г. Тихомирова. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2014. – 301 с.
3. Ciaramella A. Application of project risk management and performance indices in the construction sector: a case study / A. Ciaramella // *Techno - Journal of Technology for Architecture and Environment*. – 2013. – №10. – P. 100-108.
4. Dahlgren E. An optimal multiple stopping approach to infrastructure investment decisions / E. Dahlgren, T. Leung //

Journal of Economic Dynamics and Control. – 2015. – № 53. – P. 251-267.

5. Lappe M. Investments in project management are profitable: A case study-based analysis of the relationship between the costs and benefits of project management / M. Lappe, K. Spang // *International Journal of Project Management*. – 2014. – № 32 (4). – P. 603-612.

6. Towler G. Economic Evaluation of Projects / G. Towler, R. Sinnott // *Chemical Engineering Design*. – 2013. – № 2. – P. 389-429.

7. Bernardo M. Performance Indicators for Enhancing Governance of Projects / M. Bernardo // *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. – 2014. – № 119. – P. 55-64.

8. Halawa W. Financial evaluation program for construction projects at the pre-investment phase in developing countries: A case study / W. Halawa, A. Abdelalim, I. Elrashid // *International Journal of Project Management*. – 2013. – № 31 (6). – P. 912-923.

9. Chou J.-S. Generalized linear model-based expert system for estimating the cost of transportation projects / J.-S. Chou // *Expert Systems with Applications*. – 2009. – № 36 (3). – P. 4253-4267.

10. Yaghootkar K. The Effects of Schedule-Driven Project Management in Multi-Project Environments / K. Yaghootkar, N. Gil // *International Journal of Project Management*. – 2012. – № 30(1). – P. 127-140.

11. Bas E. A robust approach to the decision rules of NPV and IRR for simple projects / E. Bas // *Applied Mathematics and Computation*. – 2013. – № 219(11). – P. 5901-5908.

12. Антонов В.Г. Управление рисками приоритетных инвестиционных проектов. Концепция и методология: монография / В.Г. Антонов, В.В. Масленников, Л.Г. Скамай. – М.: Издательство «Русайнс», 2014. – 192 с.

13. Damodaran A. Strategic Risk Taking: A Framework for Risk Management / A. Damodaran. – USA: Wharton School Publishing, 2007. – 952 p.

14. Effects of project governance structures on the management of risks in major infrastructure projects: A comparative analysis / F. Guo, Y. Chang-Richards, S. Wilkinson, T. Cun Li // *International Journal of Project Management*. – 2014. – № 32 (5). – P. 815-826.

15. Державна служба статистики України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

16. Worldwide Governance Indicators // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>.

17. Weber T.A. On the (non-)equivalence of IRR and NPV Original / T.A. Weber // *Journal of Mathematical Economics*. – 2014. – № 52. – P. 25-39.

18. Національний банк України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

19. Плута В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа / В. Плута. – М.: Статистика, 1980. – 263 с.

20. Боровиков В.П. Нейронные сети. Statistica Neural Networks. Методология и технологии современного анализа данных / В.П. Боровиков. – М.: Горячая Линия – Телеком, 2008. – 108 с.

21. Copeland T. Valuation: Measuring and managing the value of companies / T. Copeland, T. Koller, J. Murrin. – McKinsey & Company Inc, 1990. – 427 p.

22. Халафян А.А. STATISTICA 6. Статистический анализ данных / А.А. Халафян. – М.: ООО «Бином-Пресс», 2010. – 683 с.

ОСТАФІЙ-ТИЖАЙМар'яна Мирославівна
mariana.ostafij@ukr.net

УДК 334.012.6

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕЛЕМЕНТІВ
ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ
ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ
ПІДПРИЄМНИЦТВА****ЯРЕМА**

Богдана Павлівна

асистент кафедри державних та місцевих фінансів, Львівський національний університет імені Івана Франка

**THEORETICAL BASES OF ELEMENTS OF
FINANCIAL MECHANISM OF STATE
SUPPORT OF ENTERPRISE**

к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів, Львівський національний університет імені Івана Франка

В статті розглянуті теоретичні основи фінансового механізму, наукові підходи щодо складу елементів фінансового механізму. На основі проаналізованих матеріалів запропоновані власні погляди щодо побудови фінансового механізму державної підтримки підприємництва.

В статье рассмотрены теоретические основы финансового механизма, научные подходы относительно состава элементов финансового механизма. На основе проанализированных материалов предложены собственные взгляды относительно построения финансового механизма государственной поддержки предпринимательства.

In the articles considered theoretical bases of financial mechanism, scientific approaches in relation to composition of elements of financial mechanism. On the basis of the analysed materials own looks are offered in relation to the construction of financial mechanism of state support of enterprise.

Ключові слова: фінансовий механізм, фінансові методи, фінансові інструменти, фінансові важелі, джерела фінансування

Ключевые слова: финансовый механизм, финансовые методы, финансовые инструменты, финансовые рычаги, источники финансирования

Keywords: financial mechanism, financial methods, financial instruments, financial leverages, sourcing

ВСТУП

У сучасних умовах існують різні бачення та наукові думки на побудову фінансового механізму, елементи які повинні забезпечувати його роботу. Фінансовий механізм через призму побудови державної підтримки підприємництва є одним із методів допомоги бізнесу працювати в якісному середовищі, що допоможе розвиватись різним галузям та приносити загальний економічний ефект. Тому, для початку, необхідно дослідити що саме є основою функціонування цього механізму, а також що можна запропонувати для нормального забезпечення життєздатності підприємств.

МЕТА РОБОТИ

Оцінити наукові підходи щодо побудови фінансового механізму, сформулювати на основі опрацьованого матеріалу власне бачення фінансового механізму державної підтримки підприємництва.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методами дослідження є наукові праці, результати досліджень періодичних видань, ресурси мережі Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансовий механізм виступає генератором, двигуном для розвитку сприятливого бізнес-клімату та формування середовища для функціонування підприємництва.

Термін «фінансовий механізм» розглянутий багатьма науковцями в різній інтерпретації. Це поняття багатогранне і не має єдиної думки щодо його трактування.

Важливим компонентом у терміні «фінансовий механізм» є значення і походження слова «механізм», який у перекладі з грецької означає «машина».

В словнику української мови «механізм» використовують для позначення пристрою, що передає або перетворює рух; внутрішньої будови, систему чого-небудь; сукупності станів та процесів, з яких складається явище [16].

Данов І.В. в економічному словнику наводить англійське трактування терміну «механізм», що має процесне значення та цільове спрямування [5].

Никифорова А.С. у словнику по бізнесу розглядає термін в німецькому трактуванні, як частину складного слова в парі з прекметною характеристикою – ціновий механізм [12].

У фінансовій термінології «фінансовий механізм» – це сукупність форм і методів створення та використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення різноманітних потреб державних структур, господарських суб'єктів і населення. Складовими фінансового механізму є планування і прогнозування, фінансові показники, нормативи, ліміти і резерви, а також система управління фінансами. За допомогою фінансового механізму згідно з основними положеннями фінансової політики здійснюють розподіл і перерозподіл створюваного в державі ВВП [6].

Серед наукових підходів, щодо формування сутності фінансового механізму варто виділити два основних погляди:

- у першому, під фінансовим механізмом розуміють функціонування самих фінансів підприємств. Матеріальним відображенням фінансових відносин є грошові потоки. Організація цих потоків, порядок їх здійснення, відбуваються за певними правилами та напрямками. На підставі даного підходу і виходить розуміння фінансового механізму як організаційного відображення фінансових відносин. Такий підхід до визначення фінансового механізму відображає внутрішню організацію функціонування фінансів підприємств. Однак, це визначення також знаходить своє відображення у понятті «організація фінансів», тому це трактування не зовсім правильне у даному випадку.

- у другому підході розгляд поняття «фінансовий механізм» полягає в тому, що його розуміють як сукупність методів і форм, інструментів, прийомів і важелів впливу на стан та розвиток підприємства [опарін]. Цей підхід більш ширше розриває зміст поняття «фінансовий механізм» та формує послідовність етапів для його дослідження.

Різноманіття наукових підходів до терміну фінансового механізму зумовлено тим, що кожен із авторів, відображає особливості соціально-економічного розвитку і фінансового стану у країні.

Опарін В., бачить визначення терміну фінансовий механізм як сукупність фінансових методів і форм, інструментів та важелів впливу на соціально-економічний розвиток суспільства [13]. На відмінно від Борисова О.Б. який має на меті регулювати економічні процеси, В.Опарін притримується думки, що за допомогою механізму потрібно впливати на розвиток суспільних процесів. Та найкращим, в нашому розумінні, для позитивного ефекту повинно бути формування сприятливого середовища для функціонування фінансового механізму, а для цього необхідно залучати усі необхідні способи і методи для реалізації. Без фінансової складової у суспільстві європейського зразка не можливо побудувати ефективну економічну модель. А це завдання є

основним, оскільки кожна з галузей повинна орієнтуватись на економічну корисність.

На думку Радіонова В.М. «фінансовий механізм» – це сукупність способів організації фінансових відносин, які необхідні суспільству з метою забезпечення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку [14]. Він включає види, форми і методи організації фінансових відносин, способи їх кількісного визначення. Але це визначення є лише частковим відображенням сутності фінансового механізму, оскільки організація фінансових відносин виступає лише складовою менеджменту, а це лише половина механізму. Для цілісності роботи механізму необхідно розширити коло необхідних елементів для функціонування усієї системи.

За І.Т. Балабановою «фінансовий механізм» розглядається як система дії фінансових важелів, яка виражається в організації, плануванні й стимулюванні використання фінансових ресурсів. В структуру фінансового механізму входять п'ять взаємозалежних елементів: фінансові методи, фінансові важелі, правове, нормативне та інформаційне забезпечення [3]. Наведений термін має різносторонній підхід та поєднання, але розглядати фінансовий механізм лише через дію фінансових важелів не зовсім вірно. З нашого погляду варто його розглядати, як систему взаємодії усіх взаємозалежних елементів.

Учений Ковалюк О.М. стверджує, що на макрорівні фінансовий механізм є складовою частиною єдиної фінансової системи, способом взаємодії об'єкта (сфери фінансів) і суб'єкта фінансової системи (сукупності фінансових органів) [10].

На думку Кірейцева Г.Г. «фінансовий механізм» це сукупність методів реалізації економічних інтересів шляхом фінансового впливу на соціально-економічний розвиток підприємства. Складовими фінансового механізму є фінансове забезпечення, фінансове регулювання та система фінансових індикаторів і фінансових інструментів, які дають змогу оцінити цей вплив. Учений досить добре виділяє такий чинник у роботі даного механізму, як просування економічної політики через фінансове стимулювання підприємницького сектору [8]. Такий підхід є економічно обґрунтований, тому необхідно обдуманно систематизувати адміністративно-організаційне середовище для даного напрямку.

Бланк І.О. в структуру фінансового механізму включає наступні елементи: систему регулювання фінансової діяльності, систему зовнішньої підтримки фінансової діяльності, систему фінансових важелів, методів та інструментів. А також розглядає фінансовий механізм як сукупність основних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень в галузі фінансової політики [3].

В.К. Сенчагов в сутнісну основу фінансового механізму включає три підсистеми: фінансово-кредитне планування, фінансово-кредитні важелі, організаційні структури і правовий режим фінансово-кредитної системи. Даний підхід ученого до пояснення терміну, на нашу думку, не в повній

мірі відображає якісне значення роботи фінансового механізму, оскільки фінансово-кредитне планування є лише одним із методів роботи цілої системи і не доцільно не враховувати інші фінансові методи, які мають важливе значення при взаємодії усіх елементів[15].

На думку Мочерного С.В. «фінансовий механізм» це комплекс форм, засобів та інструментів регулювання економічного способу виробництва, зокрема використання фінансових ресурсів і грошових коштів для забезпечення найважливіших соціально-економічних потреб окремих громадян, трудових колективів і усього суспільства [11].

М.С.Заєць трактує термін як сукупність методів та форм, інструментів і важелів впливу на економічний і соціальний розвиток суспільства в процесі здійснення розподільчих і перерозподільчих фінансових відносин [7].

О.М.Волкова вважає що фінансовим механізмом є система фінансових важелів впливу на організацію, планування й стимулювання фінансових ресурсів.[4] Фінансовий механізм досить важливо розглядати не лише з точки зору одного фінансового елемента, а включати в його теоретичну складову інші елементи що зможуть ширше охарактеризувати та обґрунтувати методичні засади функціонування фінансового механізму.

В.В.Ковальов розглядає система організації, планування і використання фінансових ресурсів. До складу входять: фінансові інструменти, фінансові прийоми і методи, що забезпечують відповідні підсистеми (кадрове, правове, нормативне, інформаційне, технічне й програмне забезпечення) [9].

Таким чином, найбільш структуровано до трактування терміну підходить Артус М.М., він розглядає фінансовий механізм на трьох рівнях, з точки зору впливу на нього фінансових методів, інструментів і важелів [1].

В подальших своїх наукових розробках уже акцентує увагу на економічну сутність фінансового механізму, через систему забезпечення та систему регулювання (методи, важелі, інструменти), що здійснюють у своїй взаємодії вплив на реалізацію фінансової політики.

Отже, можна виділити, що науковці трактують фінансовий механізм як складову державного регулювання. Кожен з підходів включає до складу «фінансового механізму» такі складові як: методи, важелі та інструменти. Наявність лише одного розгалуженого елемента, не дало б змоги чітко і достовірно створити середовище для дієвої системи державної підтримки підприємницької діяльності. Та кожний підхід є індивідуальний, а бачення взаємодії сукупності цих елементів є різним.

Для виміру ефективності фінансового механізму варто вдало сформулювати його параметри і періодичність процесів що відбуваються під час його роботи. Характерними параметрами фінансового механізму виступають його елементи.

Процеси та явища економічного характеру неможливо розглядати індивідуально, необхідно враховувати зв'язок із зовнішнім середовищем. Тому,

для процесу формування фінансового механізму важливим є усі компоненти його будови та важелі що впливають на його функціонування.

На нашу думку, термін «фінансовий механізм» - це система взаємопов'язаних методів, інструментів, важелів на основі залучення ефективних джерел фінансування, формування якого залежить від соціально-економічного стану суспільства в певний період його розвитку і може змінюватись під впливом процесів що відбуваються в країні на певному етапі.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах проблема побудови ефективного фінансового механізму має універсальний характер. Від того, наскільки правильним буде характер взаємопов'язаних елементів та їх взаємозв'язок, залежить рівень фінансової стабільності в підприємницькому середовищі. Тому, на нашу думку фінансовий механізм сучасного середовища повинен включати джерела фінансування, як додатковий та основний інструмент стимулювання підприємницького середовища.

Науковці не розглядають цей елемент як частину механізму і в цьому допускають помилку, оскільки без належної фінансової підтримки та додаткових джерел не можливий розвиток і стимулювання середовища МСП.

Процеси та явища економічного характеру неможливо розглядати індивідуально, необхідно враховувати зв'язок із зовнішнім середовищем. Тому, для процесу формування фінансового механізму важливим є усі компоненти його будови та важелі що впливають на його функціонування.

На нашу думку, фінансовий механізм державної підтримки підприємництва повинен базуватись на зовнішніх та внутрішніх елементах. До основних зовнішніх елементів варто віднести: управління фінансами механізму державної підтримки підприємництва, фінансові ризики, інноваційна інфраструктура, онлайн-ресурс. Внутрішніми елементами системно - взаємопов'язані між собою, серед яких є: фінансові важелі, фінансові методи та фінансові інструменти, джерела фінансування.

При будові фінансового механізму державної підтримки підприємництва варто брати за основу проблемні фактори, що негативно впливають на роботу підприємництва. На їх основі будувати ефективний фінансовий механізм державної підтримки, оскільки класичний фінансовий механізм є сприятливий для ідеальних умов розвитку. Сучасна модель фінансового механізму повинна функціонувати на взаємодії тих елементів, які зможуть позитивно вплинути на ефективність динаміки фінансового механізму не лише підприємництва, а й усіх його економічних складових.

Списки використаних джерел

1. Артус М.М. Економічна сутність фінансового механізму як засобу реалізації фінансової політики / М.М.Артус // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць Вип.3 (154) / Наук.ред.І.Г.Манцуров. – К., 2014. – С.3-7.

2. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? – М.: Финансы и статистика, 1994. – С. 25.
3. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И.А. Бланк. - изд. 2-е, перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-центр, 2006. – 653 с.
4. Волкова О.М. Экономика предприятия: Учебник. -2-е изд., перераб. и доп. – ДМ.: ИНФРА-М, 2000.
5. Данов И.Ф. Англо-русский экономический словарь / И.Ф.Данова, Э.Л.Ватурмян. – М.: Рус. яз., 2001. – 880 с.
6. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 2007. – 571 с.
7. Заяц Н.Е. Теория финансов / Н.Е. Заяц, М.К.Фисенко, Т.Е. Бондарь – Мн.: - Выш. шк., 1998. – С. 142
8. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Кірейцев Г.Г. – К.: ЦУЛ, 2002. – 495 с.
9. Ковалев В.В. Финансовый анализ. – М.:Финансы и статистика,2000. -С. 50.
10. Ковалюк О.М. Методологічні основи фінансового механізму / О. Ковалюк // Фінанси України. – 2003. - №4. – С. 51-59.
11. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У 3 т. / С.В. Мочерний (відп. ред.). – К.: Видавничий центр «Академія», 2002.– Т.3. – 952 с.
12. Никифорова А.С. Немецко-русский словарь по бизнесу. – М.: Словари, 1993.– 395 с.
13. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч.посібник/ В.Опарін. – 2-ге вид.доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2001. – 240 с.
14. Родионова В.М.Финансы. - М. - Финансы и стаистика, 1993. - С. 12
15. Сенчагов В.К.Финансовый механизм и его роль в повышении эффективности производства. – М.: Финансы, 1979. – 61 с.
16. Словник української мови. – Т.VI. – К.: Наукова думка, 1973.– 840 с.

ПОТИШНЯК

Олена Миколаївна

УДК 658.7

к.е.н., доцент кафедри менеджменту, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ФОРМУВАННЯ РОЗПОДІЛЬНОГО ЦЕНТРУ ЯК УМОВА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНОГО ЛАНЦЮГА СУДНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

FORMATION OF THE DISTRIBUTION CENTER AS A CONDITION FOR IMPROVING THE SUPPLY CHAIN SHIPYARD

У науковій статті досить змістовно розглядається процес формування розподільчого центру як основної умови вдосконалення системи логістичного ланцюга, аналізується кожна його складова.

В научной статье достаточно содержательно рассматривается процесс формирования распределительного центра как основного условия совершенствования системы логистической цепи, анализируется каждая его составляющая.

In the scientific article quite meaningful the process of formation of the distribution center as a basic condition for the improvement of the supply chain, it examines each component.

Ключові слова: логістика, логістична система, логістичний ланцюг, логістичний сервіс, збутова логістика

Ключевые слова: логистика, логистическая система, логистическая цепь, логистический сервис, сбытовая логистика

Keywords: logistics, logistic system, logistic chain, logistics services, marketing and logistics

ВСТУП

Успішне керування матеріальними потоками на окремому підприємстві можливо лише у випадку виділення відповідної функції. Ситуація, що досить динамічно змінюється на ринку, створює для багатьох підприємств об'єктивну потребу в створенні служби логістики, відсутність якої призводить до безсистемності і непогодженості в закупівлях, зберіганні продукції, цінах, запасах, тривалості виробничого циклу, організації збуту, до плутанини в складському господарстві. Логістику визначають як процес планування, впровадження та контролю процесу раціонального й ефективного руху товарів, послуг і пов'язаної з цим інформації від вихідної точки до кінцевого споживача з метою задоволення потреб клієнта [1, с. 22].

Сьогодні питання розвитку та застосування логістичного управління широко висвітлюються у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі. Логістику визначають як процес планування, впровадження та контролю процесу раціонального й ефективного руху товарів, послуг і пов'язаної з цим інформації від вихідної точки до кінцевого споживача з метою задоволення потреб клієнта [1]. Питанню використання логістичного підходу в розрізі окремих галузей промисловості присвячено праці багатьох провідних вчених-економістів [1-8] та інші, в яких автори акцентують увагу на використанні логістики в окремих галузях. О. С. Костюк досліджуючи існуючі шанси розвитку лісопромислового комплексу західного регіону України, зазначає, що прискорений розвиток галузі вимагає перетворень інноваційного характеру за рахунок системного впровадження

сучасних концепцій менеджменту, логістики, маркетингу на основі застосування формування стратегії ланцюга поставок, створеного на засадах кооперації організацій, що здійснюють послідовні фази виробничих і логістичних процесів від сировини до кінцевої продукції [6]. Проте деякі питання цієї проблематики залишаються недостатньо дослідженими, зокрема формування розподільчого центру як умови вдосконалення логістичного ланцюга та інше.

МЕТА РОБОТИ полягає в проведенні аналізу сучасного стану логістики на суднобудівному підприємстві та запропонованні напрямків стабілізації і розвитку діяльності підприємств, у тому числі шляхом удосконалення логістичного сервісу, інше.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою наукової статті виступає діалектичний метод і основні положення логістики, системи управління суб'єктом господарської діяльності. У процесі проведеного дослідження знаходили використання наступні наукові методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик логістики і системи управління суб'єктом господарської діяльності); *економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний* (при аналізі стану логістики і системи управління суб'єктом господарської діяльності); *графічний* (при побудові блок-схеми логістичного ланцюжка суднобудівного підприємства).

РЕЗУЛЬТАТИ

Логістичний ланцюг – це лінійно впорядкована сукупність фізичних та юридичних осіб (виробників, вистриб'юторів, загальних складів), які здійснюють логістичні операції, щоб довести матеріальний потік від однієї логістичної системи до іншої чи до іншого споживача, і по якому проходять товарний і інформаційний потоки від постачальника до кінцевого споживача.

Для економічно ефективного функціонування системи логістичного ланцюга необхідно розглядати окремо кожен його складову. Кожна ланка логістичного ланцюжка включає свої елементи методу, що в сукупності утворює матеріальну основу логістики і об'єднує такі елементи: транспортні засоби і обладнання, складське господарство, засоби зв'язку і управління, ін.

Розподільчий центр – це оптовий склад завданням якого виступає оптимізація процесу продаж на географічно віддалених ринках. Однією із умов вдосконалення логістичного ланцюга виступає проектування розподільчих систем на основі вибору варіанта розміщення розподільчого центру. Інакше її ще називають маркетинговою або збутовою логістикою і ін.

Основними завданнями збутової логістики виступають: 1) максимізація прибутку підприємства за більш повного задоволення попиту споживачів; 2) економічно ефективно використання виробничого апарату підприємства за рахунок оптимального завантаження виробничих потужностей замовленнями споживачів; 3) раціональна поведінка на ринку з урахуванням його постійно змінної кон'юнктури. Цілі, завдання та функції виробничо-збутової логістики вимагають певних форм організації процесу збуту готової продукції та інші.

Організація збутової логістики включає: 1) організацію процесу збуту готової продукції (товарів) з урахуванням принципів та методів системи логістики; 2) організацію управління збутом як сукупністю логістичних операцій, логістичних ланцюгів і логістичних систем; 3) організацію взаємодії учасників збутової діяльності, тобто суб'єктів збутової логістики.

Формування практичних засад вдосконалення логістичного ланцюга на основі формування та управління розподільчим центром суднобудівного підприємства. Слід зазначити, що основними елементами логістичного ланцюга є сфера постачання, проектування, виробництва і перевезення. Зв'язуючою ланкою між елементами ланцюга є транспортна та складська логістика. Транспортна логістика – галузь логістики, яка займається організацією та плануванням перевезення вантажу. Логістичний процес на складі передбачає оптимальне розміщення вантажу на складі і раціональне управління ним. Склад виступає спеціальним стаціонарним чи пересувним приміщенням або іншим місцем зосередження матеріальних цінностей тощо.

Збутова логістика як сукупність взаємопов'язаних логістичних операцій може описуватися у часових межах операційних систем управління та інше.

Операційна система збутової (розподільчої) логістики складається із трьох підсистем управління [4], результатом взаємодії яких виступає задоволення попиту споживачів: 1) переробної підсистеми; 2) підсистеми забезпечення; 3) підсистеми планування і контролю.

Збутова (розподільча) логістика фармацевтичного підприємства охоплює аналіз, планування, організацію, інтеграцію і контролювання усіх функціональних підсистем (товарні запаси, інформаційне забезпечення, складування, приймання замовлення та його формування, пакування і доставка, управління), пов'язаних із потоком лікарських засобів від виробника до споживача, і необхідних каналів їх розподілу.

Завдяки успішному впровадженню системи збутової (розподільчої) логістики суднобудівне підприємство: 1. Визначає оптимальний розмір товарного запасу. 2. Зменшує кількість втрачених продаж як ознак наявності необхідних товарних запасів. 3. Скорочує цикл обслуговування клієнта, тобто час між поданим замовленням і доставкою товару. 4. Зміцнює зв'язки продавців із покупцями, зокрема через наближення складських приміщень до можливого споживача. 5. Суттєво економить кошти за рахунок впровадження більш ефективних методів фізичного переміщення товарів (оптимізація маршрутів доставки, вибір раціонального виду транспорту з урахуванням вартості й терміну доставки, забезпечення максимального використання вантажопідйомності і вантажомісткості транспортних засобів тощо). 6. Забезпечує концентрацію зусиль фахівців, зайнятих маркетингом і збутом, на формуванні попиту на продукцію машинобудування. 7. Все це сприяє зростанню економічної ефективності функціонування суднобудівного підприємства і забезпеченню конкурентної переваги над іншими фірмами, ін.

Формування практичних засад вдосконалення логістичного ланцюга на основі суднобудівного підприємства. Слід зазначити, що основними елементами методу системи логістичного ланцюга виступає сфера постачання, виробництва, розподілу, проміжного зберігання і перевезення.

Зв'язуючою ланкою між елементами методу ланцюга виступає транспортна та складська логістика. Транспортна логістика – галузь логістики, яка займається організацією та плануванням перевезення вантажу.

Логістичний процес на складі передбачає оптимальне розміщення вантажу на складі і раціональне управління ним. Суднобудівне підприємство має у своєму розпорядженні: склад – складування і сортування сировини по видах і породах; склад для готової продукції машинобудування; виробнича логістика досліджує питання управління матеріальними потоками усередині підприємства стосовно виробничих процесів задіяних у виробництві окремих товарів машинобудування, проектів суднобудування та судноремонту [1]. Логістичний ланцюг суднобудівного підприємства наведено на рис. 1.

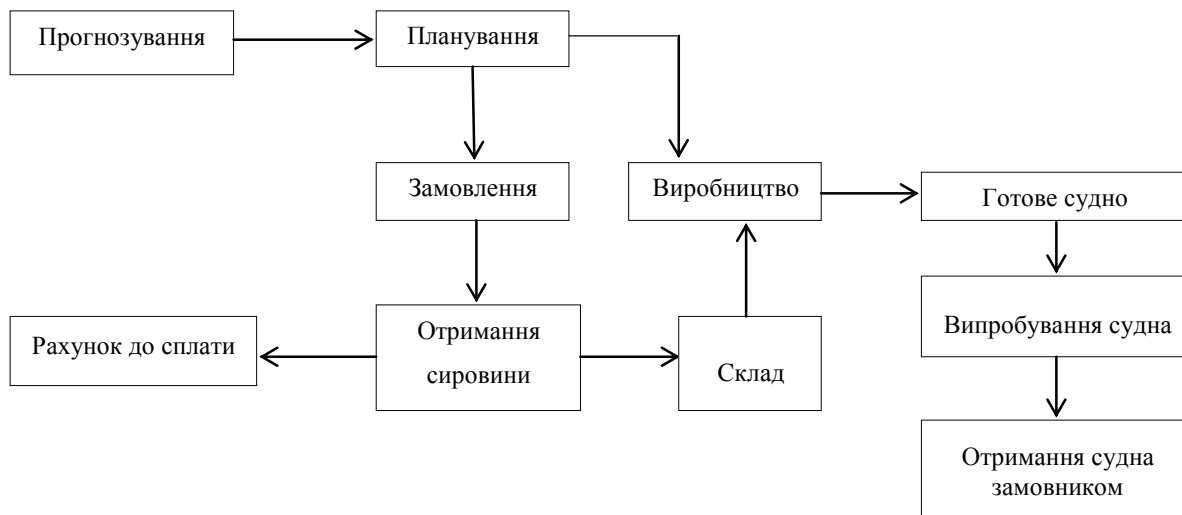

Рис. 1. Логістичний ланцюг суднобудівного підприємства

Для забезпечення ефективної роботи розподільчого центру резервами покращення функціонування логістичного ланцюга на основі формування та управління розподільчим центром виступає: 1) обґрунтування рішення щодо вибору оптового складу – розподільчого центру, що можливо шляхом купівлі чи оренди складських приміщень, що вимагає додаткових розрахунків; 2) оптимальне завантаження обладнання, що дозволить підтримувати на належному рівні виробничі потужності й забезпечувати розподільчий центр товарами, що користуються попитом на засадах таких принципів логістики, як «необхідне місце», «необхідний час», «необхідному споживачеві». Основні шляхи підвищення інтенсивного використання обладнання на підприємстві: ліквідація вузьких місць; швидкісні методи роботи; краще забезпечення сировиною, ресурсами і необхідними матеріалами; застосування оптимальних режимів обладнання; раціональне використання виробничих площ; 3) розроблення та застосування заходів щодо поліпшення рівня логістичного сервісу; розширення збутових каналів; застосування маркетингових заходів щодо заохочення споживачів до придбання плити даного підприємства; 4) вдосконалення інформаційної логістичної системи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, сьогодні не доводиться акцентувати увагу керівникам підприємств, фірм і компаній про необхідність системи логістичного управління, що дозволяє вирішувати широкий спектр завдань, головними із яких виступають: 1) організація системи логістичного управління на підприємстві; 2) управління матеріальними потоками в межах логістичної системи, до якої входить підприємство чи фірма; 3) навчання і розвиток підприємства у напрямку більш ширшого використання засад логістичного підходу до ведення господарської діяльності; 4) забезпечення належної якості логістичного управління, що досягається за рахунок

належного рівня задоволення потреб споживачів, збереження якості готової продукції під час транспортування і зберігання; надання належного логістичного сервісу тощо. Основні зусилля, які докладатиме підприємство в напрямку вирішення зазначених завдань, у кінцевому підсумку сприятимуть не тільки зростанню економічної ефективності та прибутковості діяльності, але й значно вищому рівню конкурентоспроможності на вітчизняному і зарубіжному ринках, інше.

Список використаних джерел

1. Аникин, Б.А. Логистика / Б.А. Аникин. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 270с.
2. Василюк, П. Вибір постачальників з використанням методу аналізу ієрархій / П. Василюк // Консультант. – 2012. – № 9. – С. 15-16.
3. Джонсон, Дж. Современная логистика / Джеймс Джонсон, Дональд Вуд, Ф. Вордлоу, Дэниел, Л. Мерфи-мл., Р. Поль; [перевод с английского 7-го издания]. – Москва: Издательский дом «Вильямс», 2011. – 624 с.
4. Крикавський, Є. В. Логістичне управління / Є.В. Крикавський. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2005. – 683 с.
5. Окландер, М.А. Промислова логістика / М.А. Окландер, О.П. Хромов. – Київ: Центр навчальної літератури, 2009. – 222 с.
6. Костюк, О.С. Засади ідентифікації ланцюга поставок у лісопромисловому комплексі / О.С. Костюк // Економіка логістичних систем / Авторський колектив за науковою редакцією Є. Крикавського та С. Кубіва. – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2008. – 596 с.
7. Воронкова, А.Э. Современные технологии управления промышленным предприятием / А.Э. Воронкова, А.В. Козаченко, С.К. Рамазанов, Л.Е. Хлапенев. – Київ: Лібра, 2010. – 256 с.
8. Иванов, Д.А. Управление цепями поставок / Д.А. Иванов. — СПб.: СПбГПУ, 2011. – 663 с.

УДОВИК

Микола Станіславович

УДК 336.273.3:340

МАЗУРЕНКО

Марія Вікторівна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ
ПРОБЛЕМ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО
БОРГУ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА
ЕКОНОМІЧНУ БЕЗПЕКУ ДЕРЖАВИ

THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS OF
THE PROBLEMS IN THE FIELD OF STATE
DEBT AND THEIR IMPACT ON THE
ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

кандидат юридичних наук,
доцент, професор кафедри
економіко-правових
дисциплін НАВС

курсантка 2 курсу 207
навчальної групи
ННІПФПСМ НАВС

У статті проведено науковий аналіз сучасного стану державного боргу України, як визначальної складової економічної безпеки держави. На науково-теоретичному рівні досліджено організаційні та правові фактори, які на сьогодні є проблемними у сфері боргових відносин держави та негативно впливають на національну безпеку в цілому. Сформульовано низку пропозицій до законодавства з метою удосконалення державних боргових відносин, як істотного елемента механізму забезпечення економічної безпеки.

In the article the scientific analysis of the present status of Ukraine's national debt as a defining component of the economic security of the State is made. The organizational and legal factors which are problematic in the area of debt relations between the State and the negative impact on national security in general today are studied on the scientific and theoretical level. The number of proposals for legislation to improve the State's debt relationship as a substantial element of the ensuring economic security mechanism is formulated.

Ключові слова: боргова політика, внутрішній державний борг, гарантований державний борг, державний борг, економічна безпека, загрози економічній безпеці, зовнішній державний борг, управління державним боргом

Keywords: debt policy, the internal state debt, guaranteed public debt, government debt, economic security, threats to economic security, public debt, public debt management

ВСТУП

Кожен історичний період має свої закони функціонування, застосування та розвитку. Радикальна зміна економічного устрою України, після набуття нею державного суверенітету, визначила необхідність ґрунтовної зміни політико-правової надбудови та законів, що нею управляють. З перших років розбудови ринкових засад держава налагодила певний контроль і нагляд за фінансовою діяльністю, створила економіко-правові умови для побудови сучасного інституційного середовища.

На сьогодні Україна активно поринає у глобальні фінансові відносини. Кожен громадянин, незалежно від своєї волі все глибше занурюватиметься у сферу фінансових ризиків, незрозумілим для себе чином втрачаючи трудові надбання. Останні світові економічні кризові явища продемонстрували, які руйнівні наслідки має втрата державного контролю над сучасними фінансовими процесами.

Інтеграція економіки України до світової економічної системи загострює питання економічної безпеки, без гарантування якої країна не може бути повноправним учасником світогосподарських зв'язків, посісти належне місце в міжнародному поділі праці та мати належну систему захисту і протидії глобальним викликам національній безпеці в цілому. У процесі інтеграції держави в систему

світогосподарських зв'язків актуалізувалися суперечності між необхідністю, з одного боку, об'єднання зі світовою економікою, а з іншого – забезпечити гармонійний розвиток національної економіки, захист національних економічних інтересів, внутрішнього ринку і вітчизняного виробника тощо.

Саме тому визначальною, але в той же час, до кінця не вирішеною проблемою у процесі залучення України до світогосподарських процесів є забезпечення економічної безпеки держави. Особливої гостроти набули питання забезпеченням стійкого підвищення рівня життя населення, скорочення розриву за рівнем достатку з провідними економічно розвиненими країнами, забрудненням навколишнього середовища, злочинністю та корупцією, втечею капіталу.

Наразі принципового значення набуває питання пошуку ефективного покриття бюджетного дефіциту, одним із способів вирішення якого є залучення зовнішніх державних запозичень. Втім, воно призводить до істотного зростання державного боргу. Правова держава, яку будує Україна, зобов'язана тримати під контролем усі ці механізми і постійно підтримувати баланс між свободою і відповідальністю, порушення якого заперечить наш поступ до лав розвинених держав світу. Саме тому адекватне законодавчо-правове регулювання

правовідносини в сфері державної боргової політики набуває все більшої актуальності.

Перед фінансово-правовою наукою, націобезпекознавством та ін. постає низка завдань, які потребують всебічного вивчення і вирішення, а саме: забезпечення соціальної орієнтації управління державними фінансами; реформування міжбюджетних відносин; зміцнення фінансових ресурсів місцевих бюджетів, зменшення впливу тіньового сектору на економіку держави тощо. Окремий напрямок роботи – формування та реалізація державної політики у сфері зовнішніх і внутрішніх запозичень, підвищення ефективності управління державним боргом. Боргова проблема загострюється і негативно впливає на платіжний баланс України. Поглиблення кризових явищ в економіці України потребує об'єктивної і неупередженої оцінки безпеки політики фінансової стабілізації, яка здійснюється відповідно до вимог міжнародних фінансових організацій і негативно позначається на стані забезпечення економічної безпеки.

Різні аспекти окресленої проблематики потрапили до кола інтересів вітчизняних та іноземних науковців. Генезису положень економічної безпеки присвячені роботи потужної когорти вітчизняних фахівців, серед яких: Я.Б. Базилюк, С.В. Беренда, І.Ф. Бінько, З.С. Варналій, О.С. Власюк, В.М. Геєць, Б.В. Губський, С.В. Давиденко, Г.Ю. Дарнопих, Я.А. Жаліло, Л.Л. Кістерський, І.С. Кравченко, Ф.М. Медвідь, В.І. Мунтіян, Г.А. Пастернак-Таранушенко, С.І. Пирожков, Р.В. Покотиленко, В.А. Предборський, А.І. Сухоруков, А.С. Філіпенко, В.Т. Шлемко, О.І. Шнирков та інші. Серед зарубіжних дослідників, які займаються проблематикою забезпечення економічної безпеки, зазначимо Б. Баррі, Ф. Брауна, В. Вальтерса, А. фон Гезау, М. Гібберта, М. Ерландссона, У. Кристофера, В. Ларнера, Е.Д. Мансфілда, В. Багера, С. Окіта та інші.

Цінними для автора у науковому плані стали роботи таких вчених, як С.С. Алексєєв, О.В. Бакун, Д.А. Бекерська, А.І. Берлач, Т.Г. Бондарук, В.В. Верхолаз, Л.К. Воронова, П.Т. Гега, Д.Л. Головачов, І.Б. Заверуха, Н.В. Зражевська, С.Т. Кадькаленко, М.В. Карасєва, А.Т. Ковальчук, А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.О. Комарова, С.Ф. Константінов, О.Є. Користін, Ю.А. Крохін, О.В. Кузьменко, І.І. Кучеров, М.П. Кучерявенко, В.В. Лісовенко, Н.І. Матузов, О.П. Орлюк, Д.М. Павлов, П.С. Пацурківський, С.Г. Пепеляєв, Г.В. Петров, Н.Ю. Пришва, Л.А. Савченко, Т.В. Сараскіна, О.Г. Свєчнікова, О.П. Сергієнко, О.Ф. Скакун, А.Г. Чубенко та інші.

Активізація наукових досліджень з проблем економічної безпеки зумовила формування самостійного наукового напрямку, який передбачає розроблення теоретико-методологічних, економічних та організаційно-правових аспектів економічної безпеки держави. Водночас, складний та багатоаспектний характер досліджуваної проблематики, її очевидна практична значущість, з огляду на активізацію процесу здійснення зовнішніх державних запозичень (а отже й зростання обсягів державного боргу), зумовлюють здійснення подальшого наукового пошуку інструментів ефективного

управління державним боргом з метою підвищення рівня економічної безпеки держави.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження сучасного стану державного боргу України та впливу його обсягу на економічну безпеку держави. З урахуванням мети дослідження, використані наступні **методи**: діалектичний, історико-правовий, компаративний, статистичний та порівняльно-правовий методи, системний підхід та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В економіці України державний борг все більше набуває характеру не лише фінансової, але і соціально-політичної проблеми. Посткризовий стан економіки країни, дефіцит державного бюджету, залучення та використання позик для його покриття призвели до формування і значного зростання державного боргу в Україні [1].

На початковому етапі розбудови України як незалежної держави відбулося динамічне зростання державного боргу, що було зумовлено складною фінансово-економічною ситуацією в державі, політичною нестабільністю, суперечливим характером процесу економічних перетворень [2].

На підставі узагальнення українського досвіду, а також результатів й обґрунтування необхідності стратегічного управління державним боргом України, окремі науковці виділяють чотири основні етапи його накопичення та формування, зокрема: на першому етапі (1992–1994 рр.) кредити залучалися переважно на фінансування потреб вітчизняних суб'єктів господарювання під державні гарантії та урегулювання заборгованості перед Російською Федерацією; на другому етапі (кінець 1994–1996 рр.). Україна активно співпрацювала з міжнародними фінансовими організаціями, відбулося подальше зростання заборгованості перед країнами СНД; на третьому етапі (1997 р. – друга половина 1998 р.) розширився перелік джерел залучення коштів, шляхом виходу України на зовнішній борговий ринок з власними борговими цінними паперами; четвертий етап (друга половина 1998 р. – й донині) зумовлений суттєвими труднощами в обслуговуванні державного боргу, зменшенням можливостей урядових запозичень із зовнішніх джерел, проведенням цілої низки реструктуризацій простроченої зовнішньої заборгованості та подальшим накопиченням заборгованості [3].

У 1999 р. зовнішня складова державного боргу України досягла свого максимального показника, а окремі її складові найбільшеблизилися до критичних меж саме в цей період. Наступних небезпечних значень державний борг України та його зовнішня складова досягли у 2001 р. У правовому полі це відбулося на підставі законів України про Державний бюджет України 1997–2000 рр., якими затверджувалися лише загальні обсяги зовнішніх державних запозичень без конкретизації кредиторів. Водночас Кабінет Міністрів України не приймав і не подавав на затвердження Верховній Раді України разом з Державним бюджетом України Програми

зовнішніх запозичень з визначенням кредиторів, умов позик, напрямів їх використання [4].

Протягом 2000–2005 рр., передусім з 2002 р., вдалося покращити боргову ситуацію в країні, уповільнити темпи зростання зовнішнього державного боргу та поліпшити рівень усіх боргових показників порівняно з 2001 р., що було пов'язано із загальним покращенням економічної та фінансової ситуації в країні та відповідними діями уряду України [5].

Протягом 2006–2009 рр. поступово зменшувався середній строк обігу державних боргових зобов'язань – з 13,3 до 12,7. Станом на кінець 2010 р. зазначений строк, незважаючи на тенденцію до зменшення, залишався значним, передусім в умовах погіршення фінансової кон'юнктури на внутрішньому та зовнішніх ринках капіталу, що спостерігається з 2008 р., і становить 10,4 [6].

Наступне стрімке зростання обсягів держборгу відбулося вже у 2007–2009 рр. – період бурхливого розвитку кризових явищ, як у світовій, так і національній економіках, коли держава потребувала фінансових ресурсів для стабілізації своєї діяльності.

Результатом непередбаченої та довготривалої політики зовнішніх запозичень у поєднанні з необґрунтованим та безконтрольним акумулюванням Кабінетом Міністрів України й Міністерством фінансів України значних боргових зобов'язань стало критичне зростання обсягу державного боргу (на 100 млрд грн або більш ніж у два рази), який перевищив законодавчо визначений ліміт розміру державного прямого боргу на 21,6 млрд грн. [7]. Крім високої динаміки зростання державного боргу, останній містив ще одну катастрофічну характеристику – понад 80 % його загального обсягу була валютна складова. Відповідно, у 2009 р. це призвело до неймовірного збільшення тиску (у 4,3 рази або на 32,7 млрд грн) [7] на бюджет для обслуговування та погашення державного боргу.

Протягом 2008–2010 рр. у зв'язку з посиленням кризових явищ та зростанням потреби у фінансуванні державного бюджету істотно збільшилися обсяг державного боргу та показник його відношення до валового внутрішнього продукту (ВВП). При цьому підвищення курсу іноземної валюти щодо національної валюти призвело до збільшення обсягу державного зовнішнього боргу, вираженого в національній валюті, та, відповідно, загального обсягу державного боргу. Якщо у 2007 р. відношення обсягу державного боргу до ВВП становило 9,9 %, то на кінець 2009 р. зазначений показник підвищився до 24,9 %, а на кінець 2010 р. – до 29,4 % ВВП [6].

У подальшому, згідно з узагальненими аналітичними матеріалами Рахункової палати України [8], динаміка зростання державного боргу України набуває все загрозливіших темпів. Протягом 2008–2011 рр. державний борг збільшився у 4,5 рази й майже у два рази перевищив усі доходи бюджету. У світовому рейтингу країн з найбільшим приростом запозичень, за вказаний період, Україна посіла 13 місце й посіла перше місце серед країн Східної Європи за обсягами фінансової допомоги, отриманої

в період кризи від МВФ, Світового банку, Європейського Союзу.

Реалізація практики стрімкого нарощування загального розміру державного боргу шляхом здійснення значних запозичень з усіх можливих джерел і, відповідно, збільшення обсягів видатків з його обслуговування та погашення продовжувались як минулого, так і поточного року.

Так, згідно з Інформаційною довідкою Міністерства фінансів України у першому півріччі 2015 року державний та гарантований державою борг¹ України становив 1.424.126.798,27 тис. грн. або 67.660.178,61 тис. дол. США, в тому числі: державний та гарантований державою зовнішній борг – 915.989.413,35 тис. грн. (64,32% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 43.518.601,99 тис. дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 508.137.384,93 тис. грн. (35,68%) або 24.141.576,62 тис. дол. США [9].

Державний борг України становив 1.194.191.280,77 тис. грн. (83,85% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 56.735.955,99 тис. дол. США. Державний зовнішній борг становив 712.858.765,57 тис. грн. (50,05% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 33.867.877,12 тис. дол. США. Державний внутрішній борг становив 481.332.515,20 тис. грн. (33,80% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 22.868.078,87 тис. дол. США [9].

Гарантований державою борг України становив 229.935.517,51 тис. грн. (16,15%), або 10.924.222,62 тис. дол. США, в тому числі: гарантований зовнішній борг – 203.130.647,77 тис. грн. (14,26%) або 9.650.724,87 тис. дол. США; гарантований внутрішній борг – 26.804.869,73 тис. грн. (1,88%) або 1.273.497,75 тис. дол. США [9].

В цілому, за останні роки загальний державний борг України зріс більше ніж удвічі. Стрімке зростання державного боргу супроводжується суперечливими рішеннями щодо напрямів використання залучених ресурсів. Така боргова політика зумовлює низку негативних тенденцій, що формують обмеження для відновлення економіки держави у кризовий та посткризовий період:

По-перше, агресивна боргова політика посилює тиск на видаткову частину державного бюджету. Негативні наслідки зростання боргового тиску виявляються передусім у зростанні додаткових витрат бюджету. А у подальшому обсяг коштів, що виділятиметься з бюджету на обслуговування боргів попередніх періодів, зростатиме, що додатково зменшуватиме обсяг фінансових ресурсів бюджету,

¹ Довідка: розмір державного та гарантованого державою боргу розраховується у грошовій формі, як непогашена номінальна вартість боргових зобов'язань у валюті кредиту (позики). Стан державного та гарантованого державою боргу визначається у гривнях та дол. США за курсом Національного банку України на останній день звітного періоду та включає операції за цей день.

які б уряд міг спрямувати на вирішення соціально-економічних завдань.

По-друге, така боргова політика стрімко вичерпала можливості щодо мобілізації додаткового обсягу фінансових ресурсів. Фактично наразі уряд залучає боргові ресурси не для фінансування видатків бюджету, а для оплати попередніх зобов'язань.

По-третє, боргова політика, що орієнтується переважно на фінансування поточних видатків, призводить до звуження фінансових ресурсів наступних поколінь. Витрачаючи боргові ресурси на поточне споживання, уряд не лише не отримує доходу від експлуатації такого ресурсу, що має покривати вартість обслуговування, а й витрачає сам ресурс, залишаючи непокритими фінансові зобов'язання. Така політика є прямим перекладанням поточних фінансових зобов'язань на бюджети майбутніх періодів, що є значним ризиком для динаміки економічного зростання в майбутньому.

По-четверте, негативним наслідком надмірно активної боргової політики є звуження фінансових джерел для приватних інвестицій. Абсорбція державою фінансових ресурсів усередині країни не лише сприяє зростанню вартості грошей на внутрішньому ринку, а й обмежує ресурси, що могли б бути спрямовані в економіку [10].

Необхідно визнати, що оборот фінансів, що емітуються у вигляді боргових зобов'язань держави, замкнувся навколо бюджетної сфери. Про це свідчить той факт, що частка саме таких боргових цінних паперів переважно наповнюють портфелі банків. Це свідчить про те, що відбувається активне вилучення фінансових ресурсів з реального сектору, зокрема товаропродукууючої сфери. Однак наявні бюджетні проблеми змушують Уряд активно емітувати облігації зовнішніх державних позик, супроводжуючи даний процес досить вигідними умовами для потенційних покупців.

Світова фінансова криза в Україні, як і в більшості країн, створює загрозу поглиблення фіскальної кризи на національному рівні, оскільки, з одного боку, бюджети не отримають у достатньому обсязі надходження, насамперед податкові, а з іншого – постійно зростають видатки на стимулювання економіки. Наразі наша держава все більше орієнтується на подолання дефіциту за рахунок запозичень. При цьому головними кредиторами виступають Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (МВФ).

Одне з найбільших та найвідоміших рейтингових агентств світу – холдингова компанія – Moody's Corporation (Moody's)² [11], нещодавно оприлюднило прогноз щодо відновлення економіки України. Агенство прогнозує складність відновлення економіки України в найближчі роки, після

попереднього істотного зниження реального валового внутрішнього продукту (ВВП) і стрибка інфляції [12]. Зберігається ризик неплатоспроможності України ще до початку розрахунку за зовнішнім боргом, реструктуризація якого узгоджена зі Спецкомітетом кредиторів. Водночас, узгоджена боргова операція не охоплює реструктуризацію 1,8 млрд доларів США інших зобов'язань, у тому числі єврооблігацій Києва, «Укрзалізниці» і кредитів гарантованих державою [12].

Крім цього, залишається невирішеним також питання реструктуризації єврооблігацій на 3 млрд доларів США, які перебувають у власності Фонду національного добробуту Росії.

Ситуацію погіршують глибокі політичні розбіжності в країні і триваючий військовий конфлікт в східних регіонах, що спричинив втрату низки промислових активів [12].

Інше впливове Міжнародне рейтингове агентство Standard & Poor's (S&P)³ також опублікувало невтішний прогноз. Так, зокрема, вказує, що ВВП України в 2015 році скоротиться приблизно на 15 %, а також підтверджує довгостроковий кредитний рейтинг України на рівні «СС» з негативним прогнозом – в двох кроках від рейтингу «D» – дефолт [13].

Одночасно, S&P підтвердило довгострокові суверенні кредитні рейтинги на рівні «ССС +», залишивши негативний прогноз по них, тобто дефолт по боргу уряду України в іноземній валюті є практично неминучим. При цьому, S&P буде вважати як мораторій на виплати, так і обмін подібних боргових зобов'язань випадками дефолту [13].

Розглядаючи питання зростання зовнішнього державного боргу України у правовій площині, зауважимо, що головною причиною стрімкого нарощування державних боргових зобов'язань, передусім в останні роки, стали рекордні за всі роки незалежності України обсяги державних запозичень, що перевищують показники, затверджені законами України про Державний бюджет України на відповідні роки [2].

З огляду на значний борговий тиск та відкриту загрозу економічній безпеці країни, вкрай необхідним є належне правове регулювання та закріплення на законодавчому рівні спеціальних принципів використання позик. До числа таких принципів пропонується віднести: ефективність (досягнення максимального соціально-економічного ефекту від залучених боргових ресурсів); цільового використання коштів (обумовлений програмно-цільовим методом бюджетування); орієнтація на реалізацію інвестиційних проектів (мова іде не лише про збільшення питомої ваги інвестиційних проектів у

² Довідка: Moody's Corporation (Moody's) – оцінює кредитний рейтинг позичальників за стандартизованою шкалою, а також здійснює дослідження і аналіз комерційних та державних організацій (матеріал взято за адресою: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moody%27s>).

³ Довідка: Standard & Poor's (S&P) – дочірня компанія корпорації McGraw-Hill, що займається аналітичними дослідженнями фінансового ринку. Компанія Standard & Poor's належить до трійки найвпливовіших міжнародних рейтингових агентств (матеріал взято за адресою: https://uk.wikipedia.org/wiki/Standard_%26_Poor%27s).

загальній структурі видатків бюджету, які фінансуються за рахунок боргових джерел, а й про потребу використання цих коштів як видатків розвитку, а не споживання); сприяння залученню приватних інвестицій [1].

Разом з цим, варто здійснити ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази співробітництва України і міжнародних фінансових організацій, зокрема, МВФ, в частині загроз такої співпраці для національної безпеки України. Зокрема, провести моніторинг фінансово-економічного стану країн, яким допомагає МВФ, і знайти позитивні приклади успішного виходу з кризи країни, що слідує його рекомендаціям.

Заслуговує нашої цілковитої підтримки позиція фахівців щодо необхідності обмеження права Уряду безконтрольно здійснювати зовнішні запозичення. Дивує і безвідповідальність Верховної Ради України яка сама надала Кабінету Міністрів України такі повноваження [1].

Слушними та вкрай необхідними є внесення змін до Бюджетного кодексу України та інших нормативно-правових актів, нормами яких має бути передбачена необхідність імперативного (у цьому контексті такого, що не може бути скорегований) визначення граничного обсягу державного боргу та граничного обсягу надання державних гарантій не лише на кожний бюджетний період, а і на наступні роки [1]. Крім цього, на законодавчому рівні доцільно розширити повноваження Рахункової палати України, в частині контролю та аудиту за залученням і використанням державного боргу.

ВИСНОВКИ

Зростання державного боргу є, з одного боку, однією з реальних загроз економічній, а відповідно, і національній, безпеці, а з іншого – саме ці кошти дають змогу вирішувати проблеми фіскального характеру, забезпечувати стабільність національної грошової одиниці, реалізовувати соціальні зобов'язання держави. Фактично ефективне управління зовнішнім державним боргом сьогодні виступає пріоритетом економічної політики, а отже, потребує адекватного правового регулювання.

Вважаємо, що, виходячи з виключного для інтересів держави значення подолання боргової кризи та забезпечення економічної безпеки, існуючий стан правового регулювання боргових відносин держави є недостатнім, навіть з урахуванням прийнятих Закону України «Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом» від 19 травня 2015 року № 436-VIII [14] та Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2015 року № 859-р «Деякі питання вчинення у 2015 році правочинів з державним боргом за зовнішніми запозиченнями та гарантованим державним боргом» [15] та ін. нормативно-правових актів, які спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, захисту суспільних інтересів та інтересів держави у зв'язку з погашенням та обслуговуванням державного, гарантованого державою боргу та місцевого боргу. Останні потребують окремого економіко-правового

аналізу. Тому, залишається актуальною необхідність прийняти спеціальний базовий закон про державний борг України, який би системно та якісно закріпив порядок і процедури управління державним боргом. Крім того, при створенні єдиного систематизованого правового акту про державний борг України обов'язково необхідно аналізувати і враховувати зазначені вище фактори впливу на ефективність управління і погашення державного боргу.

На нашу думку, слід законодавчо врегулювати практику виваженого фінансування бюджетного дефіциту за рахунок емісії Національного банку України (а не зовнішніх позичок), що в наших реальних умовах є єдиною альтернативою уникнення дефолту.

З метою позбавлення непотрібних витрат державного бюджету, не можна погодитися з пропозиціями окремих науковців [1; 16] щодо необхідності створення нової державної інституції – Агентства з управління державним боргом ще й зі спеціальним статусом. На нашу думку, це призведе лише до створення ще однієї бюрократичної ланки (з відповідним навантаженням на державний бюджет) і жодним чином не сприятиме удосконаленню боргової політики держави.

Особливого значення наразі набуває також формування законодавчої основи функціонування системи національної економічної безпеки, складовим елементом якої є боргова безпека. Зважаючи на те, що Конституцією України передбачено функціонування такого органу, як Рада національної безпеки і оборони України, саме цьому органу може бути доручено здійснення функцій загального контролю у сфері боргової безпеки держави.

Для забезпечення боргової безпеки України необхідно: розробити та нормативно закріпити Концепцію боргової безпеки, у якій має бути визначено життєво важливі національні економічні інтереси у сфері здійснення зовнішніх та внутрішніх запозичень, індикатори та загрози боргової безпеки та механізми її забезпечення; створити ефективну систему контролю за використанням бюджетних коштів, залучених шляхом взяття відповідних боргових зобов'язань; налагодити ефективний державний контроль та аудит ефективності фінансування державного бюджету за рахунок боргових джерел.

Список використаних джерел

1. Сергієнко О.П. Правове регулювання зовнішніх державних боргових відносин в Україні [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сергієнко Олександр Петрович; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с.
2. Сергієнко О.П. Правове регулювання зовнішніх державних боргових відносин в Україні [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Сергієнко Олександр Петрович; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 207 с.
3. Шпачук В.В. Стратегічне управління державним зовнішнім боргом України: дис. ... канд.

наук з держ. управління: 25.00.02 / Шпачук Віталій Васильович. – О., 2004. – 178 с.

4. Аналіз використання позик Міжнародного банку реконструкції та розвитку / за матеріалами Колегії Рахункової палати від 25 жовт. 2000 р. / [відп. за вип. Департамент контролю державного боргу та діяльності банківських установ. – К.: Рахункова палата України, 2000. – Вип. 25. – С. 6–7.

5. Зражевська Н.В. Зовнішній державний борг у фінансовій системі України: дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / Зражевська Наталія Вікторівна. – К., 2005. – 246 с.

6. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2011–2013 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 берез. 2011 р. № 170 // Урядовий кур'єр. – 2011. – № 41. – 4 берез.

7. За що розплачуватимуться майбутні покоління // Прес-служба Рахункової палати. 2009 р. // Звіт Рахункової палати України за 2008 рік). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

8. Нарешті ми лідери... за боргами // Прес-служба Рахункової палати 23.11.2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>.

9. Інформаційна довідка щодо державного та гарантованого державою боргу України (станом на 31.05.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=419836.

10. Молдован О. Щодо оптимізації боргової політики держави: аналіт. зап. / О. Молдован. – Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/783/>.

11. Moody's. – Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Moody%27s>

12. Moody's оприлюднило прогноз щодо відновлення економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/145000>

13. S&P підтвердило довгостроковий кредитний рейтинг України, прогноз негативний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/144728>

14. Закон України «Про особливості здійснення правочинів з державним, гарантованим державою боргом та місцевим боргом» Відомості Верховної Ради України від 24.07.2015 — 2015 р., № 30, стор. 1579, стаття 274.

15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 серпня 2015 року № 859-р «Деякі питання вчинення у 2015 році правочинів з державним боргом за зовнішніми запозиченнями та гарантованим державним боргом».

16. Заверуха І.Б. Проблеми правового регулювання державного боргу України: дис. ... доктора юрид. наук / Заверуха Ірина Богданівна. – Львів, 2007. – 442 с.

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ru

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту, в.о. ректора Вищого навчального закладу Міжнародний технологічний університет "Миколаївська політехніка"

УДК 332.146.2:[65.012.122:338.43]

ПРОЦЕС ІНФОРМАЦІЙНОЇ УВ'ЯЗКИ ЗАДАЧ ФУНКЦІЇ МОНІТОРИНГУ ІЗ ЗАДАЧАМИ ІНШИХ ПІДСИСТЕМ У СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ

THE PROCESS OF INFORMATION LINKING TASKS MONITORING FUNCTIONS WITH THE OBJECTIVES OF THE OTHER SUBSYSTEMS IN THE STRATEGIC ADJUSTMENT OF THE REGIONAL STRUCTURE AND TERRITORIAL ORGANIZATION OF THE AGRO-FOOD SECTOR

У статті обґрунтовано, процес інформаційної ув'язки задач функції моніторингу із задачами інших підсистем системи регулювання досить складний і трудомісткий, постає питання про його формування та впровадження. Доведено, сформувати і впровадити процес ув'язки різнофункціональних задач можна тільки використовуючи спеціальну операційну систему функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери і набір сервісних програмних комплексів, які забезпечують передачу від однієї задачі до іншої, а також своєчасний пошук і надання необхідного угруповання цільових інформаційних даних.

В статті обґрунтовано, процесс информационной увязки задач функции мониторинга с задачами других подсистем системы регулирования достаточно сложный и трудоемкий, встает вопрос о его формировании и внедрении. Доказано, сформировать и внедрить процесс увязки разных функциональных задач можно только используя специальную операционную систему функционально развитых систем стратегического регулирования региональной структуры и территориальной организации субъектов агропродовольственной сферы и набор сервисных программных комплексов, обеспечивающих передачу от одной задачи к другой, а также своевременный поиск и предоставление необходимой группы целевых информационных данных.

In the article substantiates the process of information linking tasks monitoring functions with the objectives of the other subsystems of the control system is rather complicated and time consuming, there is a question about its formation and implementation. It is proven to generate and implement a process of linking different functional tasks can only be using a special operating system functionally advanced systems of strategic control of the regional structure and territorial organization of the subjects of agro-food sector and a set of service software systems, ensuring transmission from one task to another, and timely search and provide the necessary group of target information data.

Ключові слова: агропродовольча сфера, моніторинг, процес, регіональна структура, система регулювання, територіальна організація, ув'язка задач

Ключевые слова: агропродовольственная сфера, мониторинг, процесс, региональная структура, система регулирования, территориальная организация, увязка задач

Keywords: agro-food sector, the monitoring process, regional structure, control system, territorial organization, coordination problems

ВСТУП

З метою інформаційної ув'язки задач підсистеми економічного моніторингу з іншими підсистемами функціонально розвинутої системи регулювання на рівні показників і критеріїв ефективності (якості)

доцільно використовувати таблиці із вказівкою в них складів економіко-аналітичної інформації та переліку підсистем і задач, з якими ці інформаційні дані повинні бути ув'язані. Далі за конкретним економіко-аналітичним завданням ув'язка повинна здійснюватися окремо за вхідними і вихідними

показниками та критеріями ефективності (якості). Після цього робиться опис усіх перехідних (вхідних і вихідних) показників та критеріїв ефективності (якості). Ці масиви інформаційних даних дозволяють отримати відповіді на питання про те, скільки і яких саме показників та критеріїв ефективності (якості) надходить в підсистему економічного моніторингу із тієї або іншої підсистеми і скільки та яких саме економіко-аналітичних показників та критеріїв ефективності (якості), в свою чергу, передається іншим підсистемам функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери тощо. До того ж, вивчення взаємозв'язків показників та критеріїв ефективності (якості) має величезне значення для організаційного забезпечення інформаційних масивів даних показників і критеріїв ефективності (якості) та їх пошуку в них, оскільки відкривається можливість розміщення показників і критеріїв ефективності (якості) із урахуванням щільності семантичних зв'язків між ними. Однак, це цілком пов'язано із вирішенням питань про міру щільності цих зв'язків та про розроблення метрики простору ознак показників і критеріїв ефективності (якості). Як показав сучасний передовий практичний досвід та проведені змістовні дослідження поглядів і думок провідних вчених-економістів [1-10] та інші, проведення робіт із інформаційної ув'язки комплексу задач підсистеми економічного моніторингу з задачами інших підсистем найбільш доцільно здійснювати на стадії технічного проектування функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери в цілому і інше.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні процесу застосування порядку інформаційної ув'язки комплексу різнофункціональних задач групи підсистем із задачами функції моніторингу системи стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, ін.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою є діалектичний метод і положення моніторингу в регулюванні регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери. У процесі проведеного дослідження знаходили використання наступні методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних та практичних методик моніторингу в регулюванні регіональної структури та територіальної організації агропродовольчої сфери); *порівняльний* (при аналізі стану моніторингу в регулюванні регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери).

РЕЗУЛЬТАТИ

На першому етапі визначають склад використовуваних документів та масивів інформації, встановлюють коло показників і критеріїв, їх

найменування. Ці роботи здійснюють, коли за кожною із задач визначена початкова, проміжна і вихідна інформація (розроблені форми первинних документів та визначені масиви, необхідні для вирішення задач, встановлено склад показників, які знаходять використання в документах і масивах, та їх найменування). Отримані за завданням інформаційні дані належать угрупованню і впорядкуванню за підсистемою економічного моніторингу, ін.

Після виконання такої підготовчої роботи рекомендується перейти до другого етапу робіт, який включає в себе: дослідження термінології, яка застосовується розробниками в проектних матеріалах; дослідження ідентичності інформації, яка міститься в документах та масивах даних, з метою усунення її надмірності; дослідження повноти інформації з точки зору її достатності для вирішення задач, рекомендацій за напрямком дослідження.

Дослідження термінологічного апарату виступає вкрай необхідним для усунення неоднакових найменувань одного і того ж показника, або критерію економічної ефективності (якості) в задачах різних підсистем, навіть однієї підсистеми функціональної системи стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери і ін.

Роботи із дослідження ідентичності інформації повинні забезпечити усунення отримання в декількох задачах однієї і тієї ж інформації. Це призведе до скорочення показників вхідної та вихідної інформації підсистеми та до зменшення витрат на обробку інформації і прискорення видачі рішень.

Дослідження повноти інформації проводиться з метою виявлення відсутності яких-небудь інформаційних даних, необхідних для вирішення задач підсистеми моніторингу у системі стратегічного регулювання регіональної структури і територіальної організації агропродовольчої сфери.

Другий етап робіт інформаційної ув'язки комплексу задач завершується розробленням рекомендацій, спрямованих на уніфікацію термінологічного апарату, усунення надлишкової інформації при забезпеченні її повноти тощо.

І на сам кінець, на третьому етапі, на базі виконаних раніше робіт здійснюються: коректування комплексу задач підсистеми економічного моніторингу та групи функціональних задач, інформаційно-пов'язаних з нею, інших підсистем системи регулювання; коректування схеми документообігу і потоків інформаційних даних; розроблення інформаційних моделей окремих блоків та підсистеми економічного моніторингу в цілому, які являють собою опис сучасних цільових інформаційних потоків між її функціональними частинами і іншими підсистемами при підвищенні ефективності форм функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери, ін.

Потрібно відзначити, що процес інформаційної ув'язки задач функції економічного моніторингу із задачами інших підсистем системи регулювання досить складний і трудомісткий, внаслідок чого

актуальним постає питання про його формування та впровадження. Сформувати і впровадити процес ув'язки різнофункціональних задач можна тільки використовуючи спеціальну операційну систему функціонально розвинутих систем стратегічного регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери і набір сервісних програмних комплексів, які забезпечують передачу від однієї задачі до іншої, а також своєчасний пошук і надання необхідного угруповання інформаційних даних.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи викладене, виділимо деякі принципи, на яких базуються взаємозв'язки підсистеми економічного моніторингу з іншими підсистемами функціонально розвинутих систем регулювання регіональної структури та територіальної організації суб'єктів агропродовольчої сфери: використання єдиної системи показників і критеріїв; використання єдиної системи класифікації та контролювання інформації; спільність різних джерел інформації; спільність окремих носіїв інформації; підпорядкування руху інформації і способів її обробки цілям регулювання; використання в регулюванні зворотного зв'язку; здійснення централізованої обробки інформації на інформаційно-обчислювальних центрах суб'єктів агропродовольчої сфери; застосування інтегрованої обробки інформації та ін.

Список використаних джерел

1. Грабова, О.Н. Динамика экономических отношений: диссертация ... доктора экономических наук: 08.00.01 / Грабова Ольга Николаевна; [Место защиты: Костром. гос. ун-т им. Н. А. Некрасова]. – Кострома, 2007. – 363 с.
2. Елкина, Л.Г. Управление развитием эколого-экономической системы промышленного предприятия: диссер. ... д. э. н.: 08.00.05 / Елкина Людмила Геннадьевна; [Место защиты: ГОУВПО «УГЭУ»]. – Уфа, 2009. – 331 с.: ил.
3. Ипатова, Л.Н. Развитие услуг здравоохранения на основе экономического мониторинга: диссертация ... к. э. н.: 08.00.05 / Ипатова Лариса Николаевна; [Место защиты: Сам. гос. эконом. ун-т]. – Самара, 2010. – 145 с.
4. Корсак, А.Б. Система обеспечения экономической безопасности мегаполиса: диссертация ... д. э. н.: 08.00.05 / Корсак Александр Борисович; [Место защиты: Академия эконом. безопасности]. – Москва, 2008. – 277 с.: ил.
5. Макаров, А.Н. Экономическая реализация земельной собственности: диссер. ... д. э. н.: 08.00.01 / Макаров Анатолий Николаевич; [Место защиты: Моск. гос. ун-т им. М.В. Ломоносова. Экон. фак.]. – Москва, 2008. – 477 с.: ил.
6. Никулина, Н.Л. Экологические аспекты экономической безопасности региона: диссертация ... к. э. н.: 08.00.05 / Никулина Наталья Леонидовна; [Место защиты: Ур. гос. эконом. универ-т]. – Екатеринбург, 2008. – 180 с.: ил.
7. Петрова, А.Т. Разработка методологических основ оценки качества жизни населения региона: дисс. ... д. э. н.: 08.00.05 / Петрова Аида Талытовна; [Место защиты: ГОУВПО «Росс. эконом. акад.»]. – Москва, 2008. – 420 с.: ил.
8. Провалов, В.С. Информационные технологии управления / В. С. Провалов. – Москва: Флинта: Моск. психол.-соц. ин-т, 2008. – 371 с.: ил.
9. Растегаева, Ф.С. Диалектика формирования экономического имиджа хозяйствующей системы: дис. ... д.э.н.: 08.00.05 / Растегаева Фания Саитовна; [Место защиты: Тамб. гос. ун-т им. Г. Р. Державина]. – Тамбов, 2009. – 311 с.
10. Стягун, А.В. Теоретико-методологическое обоснование источников экономического роста: дис. ...к.э.н.: 08.00.01 / Стягун Александр Викторович; [Место защиты: Кубанский гос. технол. ун-т]. – Краснодар, 2011. – 162 с.: ил.

ШВАГІРЕВА

Власта Сергіївна
svlasta@mail.ru

УДК 334.716:621.317.38

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ЩОДО
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХSTAGES OF INTRODUCTION AND REALIZATION OF ENERGY-SAVING'S
MEASURES ON INDUSTRIAL ENTERPRISES

старший викладач,
Одеський національний
політехнічний універ-
ситет

В статті розглядається необхідність впровадження заходів для збереження енергії на промислових підприємствах, їх альтернативність та представлені основні етапи реалізації цих заходів.

В статье рассматривается необходимость внедрения мероприятий по сбережению энергии на промышленных предприятиях, их альтернативность и представленные основные этапы реализации этих мероприятий.

The presented the necessity of introduction of energy-saving's measures on industrial enterprises, their alternativeness and presented basic phases of implementation of these measures are considered.

Ключові слова: промислові підприємства, етапи, енергозбереження, ресурси, альтернативи

Ключевые слова: промышленные предприятия, этапы, энергосбережение, ресурсы, альтернативы

Keywords: industry, stages, energy, resources, alternative

ВСТУП

Через складну політичну та економічну ситуацію в країні, підприємства вимушені вести свою діяльність в умовах нестабільного ринку. Забезпечувати прибутковість та фінансово-економічну незалежність стає все складніше. В усіх сферах діяльності підприємство має вирішувати різні проблеми, які, якщо своєчасно не відреагувати на них, можуть завдати значної шкоди і як результат негативно вплинути на виробничий потенціал організації. Особливо актуальним в останній час стало питання енергозабезпечення як окремих підприємств, так і в цілому України. Ця проблема являється важливою, в першу чергу, для промислових підприємств, які можна вважати головними споживачами електроенергії та палива країни.

Поняттю енергозабезпечення промислових підприємств приділяли увагу багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, енергетичний потенціал розглядався в працях Сизонової І., Зеркалова Д. та Єфімова Г. Альтернативність ресурсного потенціалу можна побачити у роботах Огорокова Л. та Талаха Т. Зарубіжні дослідники (Гула А., Люкінг Г., Хенсен Ш., Сласс М. та інші) підійшли до цього питання з боку енергоефективності. Крім того, значний внесок у дослідження питання енерго-споживання на підприємствах зробили Вернадський В., Боуен К., Кузьмін О., Томпсон А. Савлук П., Санто Б. та інші. Однак сам механізм ефективного використання енергії на промислових підприємствах розкритий не повністю.

МЕТА РОБОТИ визначити основні етапи впровадження та реалізації заходів щодо енергозбереження на промислових підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

При написанні даної статті використовувалися наступні методи дослідження: аналіз (кожний елемент досліджувався як частина цілого), порівняння, узагальнення, наукова індукція (на основі знань про окремі елементи був зроблений висновок про всю систему).

РЕЗУЛЬТАТИ

Висока енергоемність виробництва впливає на рівень витрат і відповідно на вартість продукції. Надто високі ціни на товар ускладнюють процес їх реалізації і можуть призвести до втрати фінансової стійкості чи навіть банкрутства підприємства. В той же час така ситуація може мати негативні соціальні наслідки, коли значна частина населення не в змозі придбати той чи інший товар. Як результат – погіршення економічного стану країни.

В сучасних умовах, промислові підприємства вже не можуть ефективно функціонувати без впровадження у свою діяльність заходів щодо мінімізації використання енергії у виробництві. Тому, важливо розробляти нові та удосконалювати існуючі заходи відносно енергозбереження на підприємствах. Однак, недостатньо лише сформувати необхідність корегування діяльності в цьому напрямку. Кожне підприємство окремо для себе має визначити, які заходи будуть мати максимальний ефект для нього. Для прийняття остаточного рішення, необхідно приймати до уваги наявні фінансові ресурси підприємства та можливості контролю виконання впроваджених заходів [1].

На рис. 1 представлені основні етапи впровадження та реалізації заходів щодо енергозбереження на промислових підприємствах.

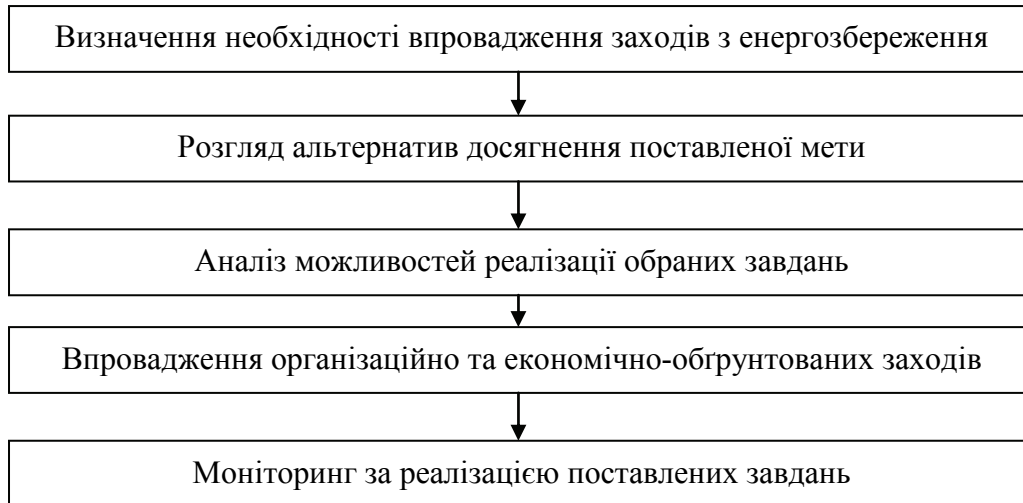

Рисунок 1. Основні етапи впровадження та реалізації заходів щодо енергозбереження на промислових підприємствах

Кожний з цих етапів має свій інструментарій та може ділитися на декілька більш малих етапів.

Визначення необхідності впровадження заходів з енергозбереження передбачає створення тимчасової комісії чи групи, яка б змогла проаналізувати усі аспекти діяльності підприємства (виявити проблеми та ризики), визначити резерви збільшення прибутковості фірми та обґрунтувати доцільність саме раціонального використання енергії організації. Тобто, на цьому етапі слід розробити систему показників для порівняння різних альтернатив підвищення ефективності діяльності промислового підприємств. Основними критеріями аналізу слід вважати:

- прибуток підприємства;
- рівень витрат (постійних та змінних окремо);
- питома енергоємність різних видів продукції;
- доля енергоємної продукції в загальному виробництві;
- стан виробничого обладнання;
- рівень викидів у навколишнє середовище.

Зазначені критерії слід розглядати комплексно, так як кожний окремий показник не може відобразити ситуацію, яка склалася в організації, у повній мірі [2].

Якщо на першому етапі комісія прийшла до згоди, що підприємству слід розробити заходи щодо енергозбереження, то можна переходити на другий етап: розгляд альтернатив досягнення поставленої мети. Представимо на рис. 2 альтернативні заходи з енергозбереження, які найчастіше використовуються промисловими підприємствами України [3].

Серед альтернативних джерел енергії переваги віддаються гідроенергетиці та вітроенергетиці. Гідроелектростанції посідають третє місце після

теплових та атомних. За останні роки спостерігається значний ріст пікової потужності використання енергії вітру в Україні: 2009 рік – 84 МВт, 2011 рік – 1213 МВт, 2014 – 4095 МВт [4].

Модернізація та переоснащення енергетичного обладнання не може обійтися без використання інноваційних технологій, таких як автоматичні системи управління температурними режимами та інші.

Прийнявши до уваги всі позитивні та негативні сторони кожної із альтернатив, підприємство має переходити до наступного етапу впровадження та реалізації заходів з енергозбереження: аналіз можливостей реалізації обраних заходів. Недостатньо лише вибрати захід з максимальною ефективністю. Слід також визначити, чи зможе підприємство витримати навантаження на свою діяльність при впровадженні обраних альтернатив.

Головна проблема на цьому етапі – недостатня кількість фінансових ресурсів. Усі заходи, як правило, вимагають великих капітальних вкладень і не завжди підприємство може собі їх дозволити, навіть якщо заходи і призведуть у майбутньому до збільшення фінансової стійкості підприємства. На цьому етапі актуальним стає питання державної підтримки промислових підприємств у цьому напрямку.

Після того як буде обрана економічно та організаційно-обґрунтована альтернатива, відбувається безпосереднє впровадження цих заходів. Потім настає останній етап – контроль (моніторинг) реалізації впроваджених заходів для зменшення енергетичної залежності підприємства.

Рисунок 2. Альтернативні заходи щодо збереження енергії на промислових підприємствах

Процес моніторингу має відбуватися з використанням автоматичного інструментарію обліку витрат енергії та спеціальної звітності для контролю дотримання встановлених норм використання енергії. І цим мають займатися спеціально навчені люди.

ВИСНОВКИ

Отже, процес впровадження заходів для збереження енергії на промислових підприємствах достатньо трудомісткий і потребує багато ресурсів: людських, фінансових, матеріальних. Не кожне підприємство може собі їх дозволити без підтримки з боку держави. В той же час, держава не зацікавлена в занепаді промислового сектору, так як це відчутно вдарить по економіці країни.

У подальшому слід розвивати тему енергозбереження у напрямку взаємодії держави і підприємств. Налагодження механізму отримання фінансової допомоги від держави дасть змогу навіть малим підприємствам оптимізувати свою діяльність,

а як відомо, саме на них і тримається економіка країни.

Список використаних джерел

1. Кучарина Е.А. Инвестиционный анализ / Е.А. Кучарина. – СПб.: Питер, 2006. – 160 с.
2. Джеджула В.В. Енергозбереження промислових підприємств: методологія формування, механізм управління: монографія / В.В. Джеджула. – Вінниця: ВНТУ, 2014. – 346 с
3. Єфімова Г.В. Оцінка економічної ефективності інвестицій в енергозбереження в промисловості (на прикладі машинобудування): Дис... канд. екон. наук: 08.07.01. – Одеса, 2002. – 185 с.
4. Укренерго [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrenergo.energy.gov.ua/>. – Назва з екрану.

СУХАРЕНКО

Тетяна Андріївна

Tanya_Suharenko@meta.ua

УДК 005.95/.96

СЕЙСЕБАЄВА

Наталія Григорівна

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ
ПЕРСОНАЛОМ ПІДПРИЄМСТВАSTRATEGIC MANAGEMENT OF
ENTERPRISE PERSONNELстудент, Запорізький
національний університетк.е.н., викладач кафедри
фінансів та кредиту,
Запорізький національний
університет

Стаття присвячена проблемам стратегічного управління персоналом підприємства, досліджені основні етапи процесу стратегічного управління та його цілі. Зазначено рекомендації для покращення ефективності використання персоналу в системі управління підприємством.

Статья посвящена проблемам стратегического управления персоналом предприятия, исследованы основные этапы процесса стратегического управления и его цели. Указаны рекомендации для улучшения эффективности использования персонала в системе управления предприятием.

The article is devoted to problems of strategic management of enterprise staff. The basic steps of the strategic management process that its goals are researched. These recommendations for improving the efficiency of personnel in the enterprise management system are pointed.

Ключові слова: стратегічне управління, персонал, стратегії управління персоналом

Ключевые слова: стратегическое управление, персонал, стратегии управления персоналом

Keywords: strategic management, personnel, HR strategy

ВСТУП

Постановка проблеми

Стратегічне управління – це процес, який знаходиться в постійному пошуку, його завдання полягає у знаходженні нових шляхів покращення вже існуючої стратегії підприємства та контролю за її виконанням.

За сучасних умов становлення національної економіки персонал підприємства є єдиним реально можливим стратегічним фактором. Національні підприємства позбавленні можливості використовувати будь-які інші стратегічні фактори, тому персоналу приділяють якомога більше уваги. Він є передумовою для успішного менеджменту компанії та забезпечує високу конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Стратегічне управління людськими ресурсами завжди привертало увагу вчених, тому цій проблемі присвячені різні дослідження. Стратегічне управління персоналом всебічно розглянули такі вчені та практики, як: Л.В. Батченко, Є.А. Бельтюков, Д.П. Богиня, В.М. Гончаров, Т.С. Максимова, О.Ф. Новікова, Г.В. Осовська, А.А. Чухно, Л.В. Шаульська, А.П. Єгоршин, А.Я. Кібанов. Не втрачає своєї актуальності розроблення принципів, напрямів та методів управління персоналом, формування кадрового потенціалу, застосування нових методів і систем навчання та підвищення кваліфікації персоналу.

МЕТА РОБОТИ

Постановка цілей

На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розробленні теоретичних та практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегії управління підприємством.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань.

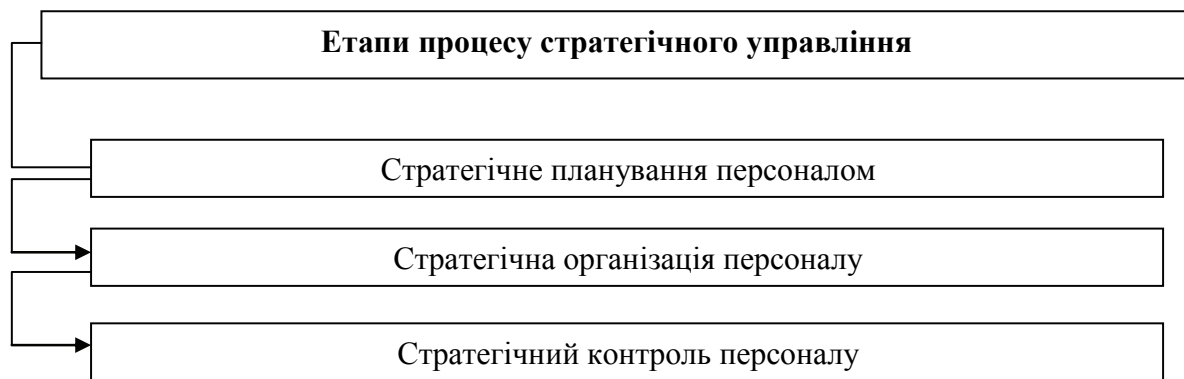
Під час дослідження використано методи систематизації, структурно-логічного аналізування та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ**Виклад основного матеріалу**

За рахунок ефективного використання людського капіталу підприємство будує стратегічну мету системи управління персоналом.

За визначенням В.Г. Щербака, стратегія управління персоналом – це певний визначений напрям дій, зосереджений у зовнішньому та внутрішньому середовищі, необхідний для досягнення довгострокових цілей зі створення високопрофесійного, відповідального і згуртованого колективу з урахуванням стратегічних цілей розвитку підприємства і його ресурсних можливостей [4].

Процес стратегічного управління персоналом складається з трьох етапів (Рис. 1):

*Рис. 1. Етапи процесу стратегічного управління
[розроблено авторами за даними [1]]*

На кожному з зазначених етапів відбуваються певні процеси. Так, етап стратегічного планування персоналом характеризується розробкою кадрової стратегії підприємства та встановленням стратегічних цілей щодо управління персоналом.

Етап стратегічної організації персоналу вміщує в себе проведення певних стратегічних змін, таких як: удосконалення системи управління персоналом та удосконалення організаційної структури управління персоналом.

До етапу стратегічного контролю персоналу відносяться оцінка ефективності стратегічного управління, здійснення оцінювання ділових якостей персоналу.

Як вже зазначалося, персонал є головним джерелом формування конкурентоспроможності

підприємства. Зважаючи на це необхідно узгоджувати стратегічні цілі управління персоналом підприємства узгоджувати з загальними та функціональними цілями підприємства, а також з місією підприємства.

Стратегічне управління персоналом дає змогу формувати необхідний кадровий персонал, орієнтує виробничу діяльність чи надання послуг відповідно до попиту споживача, здійснює гнучке регулювання та своєчасні зміни в організації, які відповідають виклику оточення і дають змогу досягти певних конкурентних переваг. Стратегічне управління дає можливість організації зміцнити своє становище на ринку завдяки реалізації поставлених цілей [2].

Стратегія в області персоналу повинна сприяти (Рис. 2):

*Рис. 2. Цілі стратегічного управління
[розроблено авторами за даними [3]]*

До типових стратегій управління персоналом відносять:

1) стратегію добору і навчання (добір і навчання персоналу; організація безперервного навчання та ін.);

2) стратегію винагороди і мотивації (формування корпоративних цінностей, оцінювання персонального внеску в загальні результати та ін.);

3) стратегію формування трудових відносин (участь персоналу в управлінні; відносини із профспілками та ін.);

4) стратегію управління персоналом (план добору, найму, навчання, перекваліфікації) [5].

Щоб покращити ефективність використання персоналу в системі управління підприємством необхідно застосовувати організаторський, творчий та інтелектуальний потенціал персоналу за допомогою покращення умов праці, забезпечення надійності та безпеки виробничих процесів, а також раціонального розподілу праці та відпочинку.

Розглядаючи стратегію управління персоналом на теренах України, слід зазначити, що вітчизняні підприємства зіштовхуються з цілими низками проблем, це: неготовність персоналу до змін, недостатня кваліфікованість персоналу, припущення ролі персоналу на підприємстві, відсутня система мотивації, нестача фінансових ресурсів та ін..

Для зниження ризику появи будь-якої з вище перелічених проблем необхідно під час виконання стратегічного підходу постійно здійснювати аналіз системи стратегічного управління персоналом, та за необхідності запроваджувати коригувальні заходи до її діяльності.

ВИСНОВКИ

Застосування стратегічного управління на підприємстві дозволяє контролювати економічні,

організаційні, технічні можливості виробництва та їх максимальне використання, своєчасно координувати роботу з розробки бізнес-планів розвитку підприємства. Загалом стратегічне управління підвищує ефективність роботи підприємств у сучасних умовах.

Щодо стратегічного управління персоналу, то завдяки йому формується конкурентоспроможність персоналу – один з найважливіших показників діяльності підприємства.

Стратегія управління персоналом здійснюється з урахуванням усіх керівних ланок підприємства: від керівництва до звичайних працівників. Стратегія управління персоналом передбачає: формування принципів кадрової політики; врахування економічних аспектів та інтересів робітників при визначенні цілей управління.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Стратегічне управління персоналом підприємства в умовах ринкової економіки: монографія / Л.В. Балабанова, О.В. Стельмашенко. – Донецьк: [Дон НУЕТ], 2010. – 238 с.

2. Друкер П. Классические работы по менеджменту / П. Друкер – М. Альпина Бизнес Букс, 2008. – 220 с.

3. Плотников В.Г., Дерев'янко О.І. Оцінка результативності праці персоналу. – Харків: [НТУ «ХПІ»], - 2009.

4. Щербак В.Г. Управління персоналом підприємства / В.Г. Щербак. – Харків: Видавництво ХНЕУ, 2005. – 220 с.

5. Маслак О.О. Стратегічні аспекти управління персоналом / О. Маслак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. № 20/6.

ТИТОВА

Євгенія Олегівна
Janeti15@ukr.net

УДК 658.152:005.21

СЕЙСЕБАЄВА

Наталія Григорівна

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВА

FORMING OF STRATEGY OF

INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISE

студентка магістратури,
спеціальність "Фінанси і
кредит", Запорізький
національний університетк.е.н., викладач, Запорізький
національний університет

Зважаючи на сучасний стан економіки України та проблеми, які постали перед нею, для підтримки стабільної діяльності підприємствам необхідно здійснювати формування інвестиційної стратегії. Дана стратегія та процес її формування займають важливе місце, оскільки визначають перспективи розвитку підприємства, дають змогу формувати довгострокові цілі інвестиційної діяльності та вибирати найбільш ефективні шляхи їх досягнення. Формування інвестиційної стратегії є тривалим процесом, передумовою формування якої є загальна стратегія економічного розвитку підприємства, відповідно дана стратегія підпорядковується загальній стратегії по цілям та етапам.

Принимая во внимание современное состояние экономики Украины и проблемы, которые появились перед ней, для поддержки стабильной деятельности предприятиям необходимо осуществлять формирование инвестиционной стратегии. Данная стратегия и процесс ее формирования занимают важное место, поскольку определяют перспективы развития предприятия, дают возможность формировать долгосрочные цели инвестиционной деятельности и выбирать наиболее эффективные пути их достижения. Формирование инвестиционной стратегии является длительным процессом, предпосылкой формирования которой является общая стратегия экономического развития предприятия, соответственно данная стратегия подчиняется общей стратегии по целям и этапам.

Having regard to the modern state of the economy of Ukraine and problems, that appeared before her, for support of stable activity, it is necessary for the enterprises to carry out forming of investment strategy. This strategy and process of her forming occupy an important place, as it determine the prospects of development of enterprise, give an opportunity to form the long-term aims of investment activity and choose the most effective ways of their achievement. Forming of investment strategy is the protracted process, pre-condition of forming of that is general strategy of economic development of enterprise, accordingly this strategy submits to general strategy for to the aims and stages.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційна стратегія, управлінські рішення, стратегія діяльності підприємства, стратегічна ціль

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, инвестиционная стратегия, управленческие решения, стратегия деятельности предприятия, стратегическая цель

Keywords: investment activity, investment strategy, administrative decisions, strategy of activity of enterprise, strategic aim

ВСТУП

Однієї з найбільш гострих проблем сучасної України залишається досягнення стабільного економічного росту. У числі факторів, що роблять безпосередній вплив на динаміку економічного розвитку, безсумнівно, належить інвестиційній сфері.

У сучасних умовах Україна постала перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційного процесу. Структурне та якісне оновлення виробництва та створення ринкової інфраструктури відбуваються майже повністю шляхом і за рахунок інвестування. Чим масштабніші обсяги та вища ефективність інвестицій, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються позитивні ринкові перетворення. З іншого боку, недостатнє

інвестування веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, занепаду основного капіталу, спаду виробництва та збільшення собівартості продукції, що, своєю чергою, обумовлює загострення проблеми інвестиційних ресурсів, відтак - скорочення інвестиційної активності.

Питанням управління інвестиційною діяльністю підприємства в економічній літературі приділяється досить багато уваги. Серед вітчизняних авторів, проблематика робіт яких стосується цих питань, слід відзначити Козаченко Г.В., Майорову Т.В., Гриньова В.М., Мойсєєнко І.П. та ін., а серед зарубіжних вчених-економістів – Г. Александера, Дж. Бейлі, Г. Бірмана, С. Бріггема, Л. Гітмана, та ін. Проте подальшого вирішення потребує наукова проблема

формування інвестиційної стратегії підприємства в кризових умовах господарювання.

МЕТА РОБОТИ полягає у розгляді теоретичних аспектів розробки інвестиційної стратегії підприємств, виокремленні її основних складових, аналізу основних положень державної інвестиційної політики, що визначають інвестиційну стратегію підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові роботи, періодичні публікації та видання, ресурси Internet, дані аналітичних джерел.

При проведенні дослідження використано методи структурно – логічного аналізу визначення сучасних підходів до формування інвестиційної стратегії, класифікації, узагальнення та опису проблем даної стратегії.

РЕЗУЛЬТАТИ

Світовий досвід свідчить, що країни з перехідною економікою не в змозі розвивати господарство без залучення й ефективного використання інвестицій. Акумуляуючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій та менеджменту, інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, але й пожвавлюють ринки товарів та послуг. Крім того, інвестиції, як правило, сприяють заходам макроекономічної стабілізації та дозволяють вирішувати соціальні проблеми трансформаційного періоду.

До початку 90-х років в Україні категорії “інвестиції” не знаходилося місця як у теорії, так і на практиці. Уперше — це поняття у вітчизняній економічній літературі почало зустрічатися, коли підмінялось поняттям “капітальні вкладення”. Інвестиції розглядались, як правило, в якості найважливішого економічного інструменту, який характеризував діяльність будівельного комплексу. В цьому випадку капітальні вкладення (іноді — інвестиції) аналізувались у двох аспектах: як економічна категорія та як процес, пов'язаний з рухом грошових коштів (ресурсів) [4].

У відповідності до Закону України від 18.09.91 р. “Про інвестиційну діяльність” № 1560 - XII інвестиційна діяльність визначена як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій. Вона здійснюється на основі [1]:

- інвестування, яке здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, а також громадськими та релігійними організаціями;
- державного інвестування, яке здійснюється органами влади та управління України, а також державними підприємствами та установами;
- іноземного інвестування, яке здійснюється іноземними державами, юридичними та фізичними особами;
- спільного інвестування, яке здійснюється громадянами та юридичними особами України та інших держав.

Інвестиційна діяльність часто розглядається як інвестиційний процес,

стадіями якого є:

- мотивація інвестиційної діяльності;
- прогнозування та програмування інвестицій;
- обґрунтування доцільності інвестицій;
- страхування інвестицій;
- державне регулювання інвестиційного процесу;
- планування інвестицій;
- фінансування інвестиційного процесу;
- проектування та ціноутворення; о забезпечення інвестицій матеріально-технічними ресурсами;
- освоєння інвестицій;
- підготовка до виробництва продукції;
- попередня здача в експлуатацію;
- кінцева здача об'єкта в експлуатацію.

Інвестиційна діяльність підприємства — це об'єктивний процес, що має свою логіку і розвивається відповідно до властивих йому закономірностей, відіграє важливу роль у господарській діяльності підприємства, оскільки за своєю економічною природою інвестиції являють собою відмову від сьогочасного споживання заради одержання прибутків у майбутньому.

Тому інвестиційний процес починається з визначення інвестиційної стратегії підприємства, вибір якої залежить від:

- стадії життєвого циклу підприємства;
- стратегії розвитку в цілому;
- стану зовнішнього і внутрішнього ринків інвестиційних ресурсів;

- інвестиційної принадливісті підприємства як об'єкта вкладення засобів. І якщо, на перший погляд, може здаватися, що здійснення інвестицій є справою самого підприємства, керівництво якого може самостійно приймати рішення щодо інвестування, то в цьому випадку необхідно, насамперед, навчитися оцінювати наслідки таких рішень, оскільки нездійснення інвестицій — це теж свого роду стратегія.

Під інвестиційною стратегією слід розуміти весь комплекс довгострокових цілей і вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Інвестиційна стратегія підприємства повинна бути орієнтована на довгострокові цілі і реалізовуватися в процесі поточної господарської діяльності за допомогою вибору відповідних інвестиційних проектів і програм.

Формування інвестиційної стратегії підприємства являє собою складний творчий процес, що ґрунтується на прогнозуванні окремих умов здійснення інвестиційної діяльності і кон'юнктури інвестиційного ринку як у цілому, так і в розрізі окремих його сегментів. Ця стратегія завжди формується у рамках загальної стратегії економічного розвитку, погоджується з нею за цілями, етапами та строками реалізації.

У якості довгострокових конкретизованих цілей підприємства на різних етапах можуть бути: досягнення визначених норми і маси прибутку, зростання масштабів шляхом збільшення торгового обороту і частки контрольованого ринку, виробництво нової продукції, зміна зношеного і

застарілого обладнання для зниження витрат виробництва, захист навколишнього середовища тощо [3].

Звичайно, інвестиційний процес розпочинається з мотивації інвестиційної діяльності. Основним мотивом такої діяльності є надлишок певних коштів у суб'єкта господарювання або приватної особи, яких не влаштовують відсотки за банківськими депозитами. Інвестор, що є власником цих нагромаджень (збережень), прагне придбати на інвестиційному ринку фінансові активи або інвестиційні товари (реальні активи), тобто здійснити інвестиції.

Поступово, із формуванням в Україні основ ринкових відносин починають змінюватися наукові світогляди сутності інвестицій (капітальних вкладень), виникають та розвиваються чисто ринкові підходи до їх оцінки та прогнозуванню форм, методів та принципів здійснення інвестиційної діяльності.

Варто зауважити, що формування західної наукової думки щодо інвестування здійснювалось на основі вчення про фінанси. Саме в рамках теорії фінансів сформувалась прикладна дисципліна інвестиційний менеджмент як наука, яка присвячена методології та техніці управління інвестиціями компанії та, яка включає три взаємопов'язаних напрямки, які складають серцевину процесу управління інвестиціями компанії:

- інвестиційна політика (тобто дії, пов'язані з розміщенням інвестиційних ресурсів);
- управління джерелами коштів (тобто звідки брати кошти і якою повинна бути оптимальна структура джерел фінансування); дивідендна політика (у яких обсягах та в якому вигляді виплачувати дивіденди).

Інвестиційна діяльність підприємства представляє собою досить тривалий час і тому має здійснюватися з урахуванням певної перспективи. Отже, інвестиційна стратегія — це процес формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності та вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення на базі прогнозування умов здійснення цієї діяльності, кон'юнктури інвестиційного ринку як у цілому, так і на окремих його сегментах.

Ринкові умови, що швидко змінюються, недосконалість та змінність законодавчої бази, інфляційні процеси та криза неплатежів вимагають гнучкого підходу до формування інвестиційної стратегії.

Вихідною передумовою формування інвестиційної стратегії є загальна стратегія економічного розвитку підприємства. По відношенню до неї інвестиційна стратегія носить підлеглий характер і має узгоджуватися з нею за цілями та етапами розвитку. Таким чином, інвестиційна стратегія має розглядатися як найважливіший фактор забезпечення ефективного розвитку компанії у відповідності до з вибраною нею загальною економічною стратегією [4].

В умовах зміни зовнішнього середовища діяльності підприємств з'явилася необхідність оперативного реагування на ці зміни та розробки моделі розвитку підприємства з урахуванням

очікуваних змін. Інвестиційна стратегія передбачає формування системи довгострокових цілей інвестиційної діяльності та вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення.

Визначальною характеристикою будь-якої стратегії є її багатоваріантність та необхідність здійснення вибору варіанта стратегічного розвитку з певного набору альтернатив в умовах невизначеності.

Оскільки формування стратегії завжди здійснюється в умовах суттєвого інформаційного дефіциту, то базовим критерієм стратегічного вибору має бути максимізація інформаційної забезпеченості. Перевагу слід віддати такому варіанту інвестиційної стратегії, для розробки якого була використана найбільша кількість якісної релевантної інформації.

Оптимальна інвестиційна стратегія має відповідати таким критеріям:

- інвестиційна привабливість запропонованих стратегією регіонів, галузей та ринків;
- взаємоузгодженість та взаємозв'язок стратегічних цілей, завдань і програм;
- низька чутливість стратегії до змін у зовнішньому середовищі (можливість максимально визначити чутливість до змін);
- прийнятний часовий діапазон реалізації стратегії;
- відсутність суттєвих перешкод на шляху до реалізації стратегії;
- прийнятний рівень інвестиційних і фінансових ризиків;
- адекватне ресурсне та організаційне забезпечення стратегії.

Найперспективніша стратегія не може бути втілена в життя без відповідної ресурсної бази — фінансового забезпечення інвестиційної стратегії. Тому необхідним етапом розробки стратегії є узгодження потреб фінансових ресурсів для її реалізації з фінансовими можливостями підприємства.

Усі напрямки та форми інвестиційної діяльності підприємства здійснюються за рахунок інвестиційних ресурсів, які ним формуються самостійно. Інвестиційні ресурси — це всі види грошових чи інших активів, залучених для здійснення вкладень в об'єкти інвестування. Стратегія формування інвестиційних ресурсів є важливим елементом не тільки інвестиційної стратегії, а й фінансової стратегії фірми.

Розробка стратегії покликана забезпечити: безперервну інвестиційну діяльність у передбачених обсягах; найбільш ефективне використання власних, залучених і особливо позикових коштів; фінансову стійкість підприємства в довгостроковій перспективі. Інвестиційна стратегія підприємства потребує певних фінансових ресурсів та ефективного їх використання незалежно від джерел формування інвестиційних ресурсів [2].

ВИСНОВКИ

Розробка інвестиційної стратегії важлива для підтримки ефективного функціонування підприємства, його економічного і соціального розвитку як в цілому так і окремих його підрозділів.

Дана стратегія дозволяє реально оцінювати власні інвестиційні можливості, дає змогу оцінити вплив чинників зовнішнього середовища та можливі варіації розвитку.

Інвестиційна стратегія підприємства є комплексом довгострокових та перспективних цілей підприємства, можливістю виявлення ефективних шляхів її реалізації.

При розробці інвестиційної стратегії підприємству необхідно враховувати наявний ресурсний стан та можливості залучення коштів, бути орієнтованими на довгострокові цілі та реалізацію в процесі поточної діяльності.

Дана інвестиційна стратегія завжди формується у рамках загальної стратегії економічного розвитку, погоджується з нею за цілями. Ефективні науково – технічні рішення стосовно інвестиційного розвитку

підприємства з чітко окресленими фінансовими можливостями забезпечать сталий розвиток підприємства.

Список використаних джерел

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. // Відомості Верховної Ради. — 1991. — № 47. — С. 646.

2. Гріньова В.М. Інвестування. Підручник / В.М.Гріньова, В.О.Коюда, Т.І.Лепейко, О.П. Косюда – К.: Знання, 2008.– 452 с.

3. Мойсеєнко І.П. Інвестування: навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко. — К.: Знання, 2006. — 490 с.

4. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посібник / Т.В. Майорова. - 3-тє вид. перероб. та допов. - К.: Центр навчальної літератури, 2004. - 376 с.

СВИДЛО

Ганна Ігорівна
annanaimova84@mail.ru

УДК 37.005.33

НАУМОВ

Ігор Григорович
kh2@kh.ukrstat.gov.uaФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК
СКЛАДОВА СТАНОВЛЕННЯ
АВТОНОМНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВHIGHER EDUCATION FUNDING AS A
PART OF ESTABLISHMENT
AUTONOMY UNIVERSITIES

к.е.н., викладач кафедри
статистики та економічного
прогнозування, Харківський
національний економічний
університет імені Семена
Кузнеця

заступник начальника
Головного управління
статистики у Харківській
області, Головне управління
статистики у Харківській
області

В статті розглянуто основні тенденції державних видатків на освіту та її підгалузі у Великобританії, Франції, США та Україні. Проаналізовано структуру видатків Зведеного бюджету України та виокремлено ряд пріоритетних завдань, вирішення яких забезпечить ефективне впровадження автономності університетів.

В статье рассмотрено основные тенденции государственных затрат на образование и ее подотрасли в Великобритании, Франции, США и Украине. Проанализировано структуру затрат Сводного бюджета Украины и выделено ряд приоритетных задач, решение которых обеспечит эффективное внедрение автономности университетов.

The article examines the main trends in public spending on education and its sub-sectors in the UK, France, USA and Ukraine. The structure of Consolidated Budget of Ukraine is considered and a number of priority tasks which will ensure the effective implementation of the autonomy of universities is singled out.

Ключові слова: фінансування, автономність, освіта, вища освіта, державні витрати на освіту

Ключевые слова: финансирование, автономность, образование, высшее образование, государственные затраты на образование

Keywords: funding, autonomy, education, higher education, public expenditure on education

ВСТУП

В сучасних умовах розвитку держави та суспільства виникає гостра потреба у наданні конкурентних переваг випускникам вищих навчальних закладів України, які дадуть їм можливість бути рівноправними учасниками міжнародного ринку вакансій. Дана потреба може бути задоволена за умов створення конкурентоздатної системи освіти, яка повинна ґрунтуватися на принципах єдності стандартів академічних кваліфікацій та національних стандартів якості освіти України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблеми впровадження автономності у вищих навчальних закладах розглянуті у працях таких вчених: В. Виноградової, О. Гарашук, А. Здишук, А. Колът, В. Сафонові та ін. Однак дискусійним залишаються питання щодо прав та обов'язків вищих навчальних закладів у сфері самоврядування та фінансування.

МЕТА РОБОТИ полягає в аналізі досвіду розподілу державних видатків на освіту провідних країн світу та визначенні перспективи розвитку вищих навчальних закладів України на засадах автономності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, статистична інформація Державної служби статистики та дані статистичного інституту ЮНЕСКО.

При проведенні дослідження використано методи динамічного аналізу, порівняння та узагальнення результатів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Основним кроком у процесі модернізації та розвитку вітчизняної вищої школи є прийняття Закону України «Про вищу освіту», основні положення якого спрямовані на університетську автономність. Згідно вище зазначеного Закону університети мають наступні права рис. 1 [1].

Рис. 1. Права вищих навчальних закладів згідно Закону України «Про вищу освіту»

Отже, побудова національних принципів автономності та самоврядування в Україні сприятиме:

реалізації курсу України на європейську інтеграцію;

підвищенню якості підготовки фахівців, їх конкурентоспроможності та відповідальності перед суспільством;

підвищенню стандартів інтелектуальної творчості; реальному зв'язку академічної та університетської науки.

При набутті незалежності вищої школи від державних органів влади, доцільно здійснити аналіз зміни фінансової складової даного процесу, при

цьому не зменшуючи значимість інших принципів автономності.

В сучасних умовах розвитку економіки країн світу спостерігаються значні зміни у перерозподілі державних коштів на витрати у різні сфери їх господарської діяльності. Це пов'язано з тим, що країни світу знаходяться у складних умовах функціонування, які потребують визначення пріоритетних та стратегічних сфер фінансування.

Для аналізу державних витрат на освіту та вищу освіту, слід дослідити зміну їх відсотку у ВВП країн світу. Це дасть можливість зрозуміти, як характер фінансування освітніх закладів впливає на автономність університетів та здатність виконувати свої інституціональні завдання (табл. 1).

Таблиця 1

Середньорічні темпи зростання державних видатків на освіту у ВВП країн світу [2]*

Країни світу	Середньорічні темпи зростання державних видатків на освіту, %	Середньорічні темпи зростання державних видатків на вищу освіту, %
Великобританія	102,43	103,2
Франція	99,8	101,8
США	100,62	100,57
Україна	103,99	104,1

*Примітка: середні темпи зростання для Великобританії та США розраховані за 1999 – 2011 рр., для Франції та України за 1999 – 2012 рр.

Аналіз середньорічних темпів зростання дає можливість виявити загальну тенденцію зміни державних видатків на вищу освіту та освіту в цілому. Спостерігається загальне зростання видатків на вищу освіту при більш повільних темпах зростання по освіті в цілому.

Для детального аналізу державних витрат на освіту слід проаналізувати, частку державних витрат

на дошкільну, початкову та середню освіту за країнами, що аналізуються (рис. 2).

Світовий досвід розподілу державних витрат на підгалузі освіти ведучих країн дозволить виявити їх основні тенденції, які відбувалися при становленні реформуванні системи фінансування освіти (рис. 2).

Примітка:

середня питома вага видатків на освіту Великобританії, Франції, США розрахована за 1999 – 2011 рр.
середня питома вага видатків на освіту України розрахована за 2011 – 2012 рр.

Рис. 2. Середня питома вага видатків на дошкільну, початкову, середню та вищу освіту у загальних витратах на освіту
[побудовано на основі даних джерела [2]]

Аналіз даних рис. 2 показав, що у Великобританії, Франції та США найбільша питома вага державних видатків на середню освіту складає 46,67 %, 47,37 % та 33,3 % відповідно, в Україні даний показник декілька нижчий – 28,67%. Найбільша питома вага державних видатків на вищу освіту в Україні – 29,4 %, при тому, що у Великобританії – 18,69 %, Франції – 20,52 % та США – 23,23%. На дошкільну та шкільну освіту за країнами, що аналізуються припадає менша частка у загальних витратах на освіту.

Розподіл державних видатків на дошкільну, початкову, середню та вищу освіти у країнах, що

аналізуються пов'язаний, по-перше, з історичними факторами, наприклад, в Україні ще частково збереглася радянська система розподілу витрат. По-друге, економічні фактори, тобто розвиток національного виробництва країни потребує кваліфікованих робітників та спеціалістів, що, в свою чергу, формує попит на висококваліфікованих керівників. Отже, у розвинених країнах світу розвиток економіки корегує потреби в спеціалістах різних ступенів кваліфікації.

Загальні витрати на освіту за країнами наведені на рис. 3.

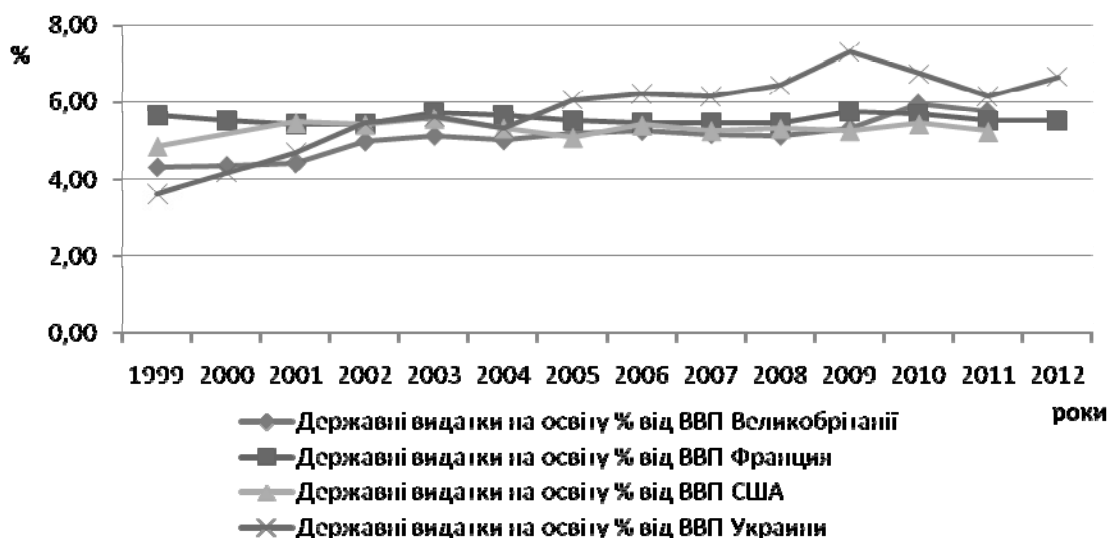

Рис. 3. Державні видатки на освіту % від ВВП Великобританії, Франції, США та України
[побудовано на основі даних джерела [2]]

Отже, виходячи з даних рис. 3 можна зробити наступні висновки, що державні видатки на освіту за 1999 – 2003 рр. у Великобританії, Франції, США та Україні збільшувалися на 18,7, 1,2, 14,8 й 54,8 % відповідно. У 2004 р. спостерігається зниження зазначеного показника за всіма країнами, що аналізуються у порівнянні з 2003 р. на 2,2, 1,4, 4,6 та

5,2 % відповідно. Неоднозначні тенденції державних видатків на освіту у % від ВВП можна виявити, як у Великобританії, Франції, США, так і Україні. При цьому, за досліджуваний період державні видатки на вищу освіту також збільшилися на 16,1 %, 17,17 %, 14,96 % та 29,1% відповідно (рис. 4).

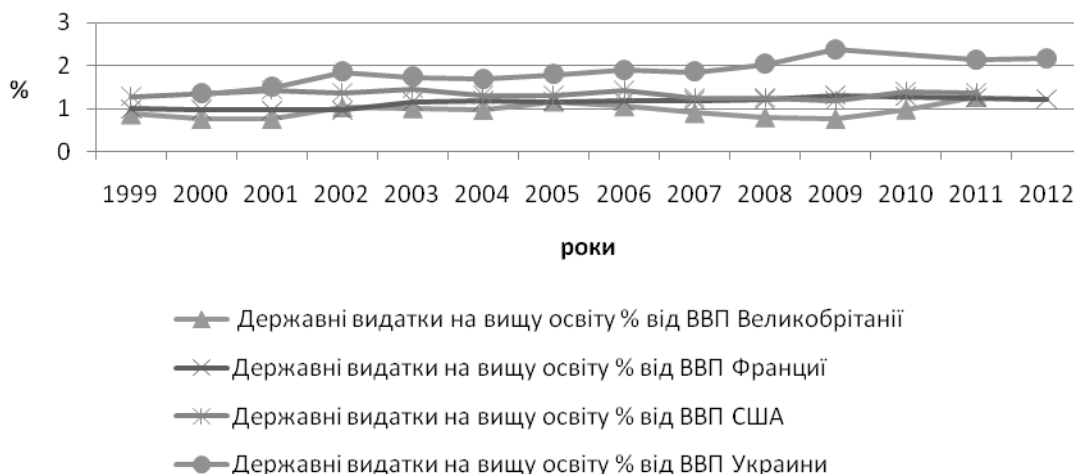

Рис. 4. Державні видатки на вищу освіту % від ВВП Великобританії, Франції, США та України (побудовано на основі даних джерела [2])

Зниження видатків на вищу освіту у 2004 р. порівняно з 2003 р., також, спостерігається у Великобританії на 4 %, США – 11% та Україні – 2,9%, однак, у Франції збільшення на 1,7 %. За 2004 – 2006 рр. державні витрати на освіту в цілому та вищу освіту поступово зростали в середньому щорічно у Великобританії на 4 %, США – 4 %, Україні – 6 %.

У Великобританії та США за 2006 – 2009 рр. спостерігається зниження державних видатків на вищу освіту, у той час, як в Україні зростання цього показника відбулося майже в 1,3 рази, ця зміна пояснюється високими темпами зростання рівня інфляції у даний проміжок часу, що в свою чергу, потребує залучення додаткової грошової маси в економіку країни. Державне фінансування освіти в цілому та вищої освіти у Франції має сталі тенденції

розвитку, що є відображення стабільного функціонування економіки країни. Таким чином, в цілому спостерігається загальна тенденція до зростання державних видатків на освіту та вищу освіту за країнами, що досліджуються.

Перевищення обсягів фінансування сфери надання освітніх послуг в Україні порівняно з країнами Європейського Союзу та США пояснюється тим, що в країні переважає кількість державних (національних) вищих навчальних закладів і необхідністю забезпечення їх державними замовленнями.

Отже, в Україні спостерігається диспропорція у розподілі державних видатків на освіту. Так, у табл. 2 наведені дані про структуру видатків Зведеного бюджету України на освіту.

Таблиця 2

Структуру видатків Зведеного бюджету України на освіту за 2007 – 2014 рр. [3]

Підгалузь освіти	Середньорічний темп зростання	Роки							
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Дошкільна	103,26	11,9	11,8	12,5	12,8	13,7	14,4	14,8	14,9
Загальна середня	99,93	42,5	4,7	41,4	41,2	40,8	41,8	41,9	42,3
Професійно-технічна	99,52	6,0	6,1	6,2	6,4	6,2	5,9	6,0	5,8
Вища	99,95	28,6	30,4	31,4	31,3	30,9	28,9	28,4	28,5

Аналіз структури видатків Зведеного бюджету України на освіту показав, найбільшу питому вагу за 2007 – 2014 рр. мали видатки на загальну середню освіту, найменшу частку – видатки на професійно-технічну освіту. В середньому за досліджуваний період щорічно видатки на дошкільну освіту збільшувалися на 3,26 %, на загально середню, професійно-технічну та вищу освіти майже не

змінювались, середньорічний темп приросту склав – 0,07 %, – 0,48 % та – 0,05 % відповідно.

ВИСНОВОК

Вивчення структури Зведеного бюджету України на освіту підтверджує висновки, що були зроблені на основі аналізу даних статистичного інституту ЮНЕСКО. В Україні найменшу частку загальних витрат на освіту займають видатки на професійно-

технічну освіту при зниженні кількості учнів у цих навчальних закладах, питома вага видатків на вищу освіту, також, поступово зменшується. Це, перш за все, є свідомством того, що в сучасних реаліях спостерігається тенденція до скорочення виробництва національного продукту і, як наслідок, виникає проблема у працевлаштуванні фахівців різних ступенів кваліфікації. Диспропорції на ринку праці України пов'язані з незбалансованою політикою держави у сфері освіти. Отже, освіта повинна мати попит у суспільстві. Таким чином, з вище наведеного, можна окреслити ряд важливих завдань, що постають перед державними органами влади:

необхідність удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази;

удосконалення механізмів розподілу державних коштів за пріоритетними напрямками які актуальні у певний бюджетний рік;

забезпечення моніторингу ринку праці України, що дасть можливість планувати обсяги та напрями підготовки фахівців різних ступенів кваліфікації;

розробка ефективного механізму фінансового забезпечення закладів освіти, що передбачає фінансування за рахунок коштів як державних та місцевих бюджетів, так і з залученням альтернативних джерел фінансування.

Таким чином, вирішення поставлених завдань забезпечить розподіл державних коштів за пріоритетними напрямками з урахуванням рейтингу навчальних закладів та якості підготовки в них фахівців.

Список використаних джерел

1. Закону України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page2>

2. Дані статистичного інституту ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=EDULIT_DS&popupcustomise=true&lang=en

3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

КУШНІР

Світлана Олександрівна

УДК 336.71:005.52(477)

ТИТОВА

Євгенія Олегівна
Janeti15@ukr.netАНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА
МОЖЛИВОСТІ ЇЇ РОЗВИТКУANALYSIS OF THE MODERN STATE OF
BANKING SYSTEM OF UKRAINE AND
POSSIBILITY OF HER DEVELOPMENT

к.е.н., Запорізький національний університет

студентка магістратури,
спеціальність "Фінанси і кредит", Запорізький національний університет

Зважаючи на сучасний стан економіки України та проблеми, які постали перед нею, необхідно систематично проводити аналіз стану банківської системи як в цілому так і окремих її підрозділів, а також чинників, які впливають на зміни, вживати необхідні заходи для її підтримки, адже за її допомогою можна вдосконалити сферу готівкового обігу та фінансову інфраструктуру, забезпечити стабільне функціонування банківських установ. В статті проаналізовано сучасний стан банківської системи та зміни за останні два роки.

Принимая во внимание современное состояние экономики Украины и проблемы, которые появились перед ней, необходимо систематически проводить анализ состояния банковской системы как в целом так и отдельных ее подразделений, а также факторов, которые влияют на изменения, принимать необходимые меры для ее поддержки, ведь с ее помощью можно усовершенствовать сферу наличного обращения и финансовую инфраструктуру, обеспечить стабильное функционирование банковских учреждений. В статье проанализировано современное состояние банковской системы и изменения за последние два года.

Having regard to the modern state of the economy of Ukraine and problems, that appeared before her, it is necessary systematic to conduct the analysis of the state of the banking system as on the whole so her separate subdivisions, and also factors that influence on changes, to accept necessary measures for her support, in fact with her help it is possible to perfect the sphere of available turnover and financial infrastructure, provide the stable functioning of bank institutions. In the article the modern state of the banking system and change was analysed for the last two years.

Ключові слова: банківська система, національний банк, комерційні банки, грошова маса, емісія, девальвація гривні

Ключевые слова: банковская система, национальный банк, коммерческие банки, денежная масса, эмиссия, девальвация гривни

Keywords: banking system, national bank, commercial banks, amount of money, emission, devaluation of hryvnya

ВСТУП

В умовах сучасного становища України, а саме військових дій та анексії Криму, країна пережила сукупність банківської, фінансово – економічної та політичних криз. За 2014 рік економіка України зазнала спаду, девальвації гривні, ВВП зменшився на 6,7% (за оцінками НБУ), курс гривні знизився майже вдвічі, інфляція зросла більш ніж на 25%, золотовалютні резерви зменшилися до критичного рівня, банківська система втратила третину депозитів. Реалізація грошово-кредитної політики здійснювалася в умовах соціально – політичного тиску та нестабільності економічних зв'язків, що призвело до відпливу депозитів із банківської системи.

Значний внесок у розробку питань щодо функціонування банківської системи здійснили наступні зарубіжні вчені: Дж.М. Кейнс, Й. Шумпетер, Е. Шоу, Дж. Герлі, М. Фрідмен. Серед вітчизняних вчених можна виділити роботи: А. Гальчинського, Г. Кар-

чевої, В. Кротюка, В. Лисицького, І. Лютого, В. Міщенко та інших.

МЕТА РОБОТИ полягає у проведенні аналізу діяльності банківської системи України, дослідженні проблем, які впливають на її роботу та знаходженні шляхів їх вирішення, вивченні її фінансово – економічного стану в порівнянні з попередніми роками.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні видання, ресурси Internet, нормативно-правові акти та ЗУ «Про банки і банківську діяльність»

При проведенні дослідження використано методи аналізу, статистично – аналітичний, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Банківська система України розпочала свою діяльність у 1991 році. Вона є дворівневою, складається з Національного та комерційних банків. Національний банк є центральним банком України, основним завданням якого є підтримка стабільності національної одиниці України – гривні. Комерційні банки здійснюють різноманітні банківські операції для задоволення потреб своїх клієнтів, виконують функцію акумулювання та мобілізації грошового капіталу.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, а також філій іноземних банків, що створені і діють на території України.

Національний банк України є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» та іншими законами України. Національний банк має статутний капітал, що є державною власністю. Розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Розмір статутного капіталу може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку. Національний банк є економічно самостійним органом, який здійснює видатки за рахунок власних доходів у межах затвердженого кошторису адміністративних витрат, а у визначених законодавством випадках – також за рахунок Державного бюджету України [5].

Для виконання своїх функцій НБУ має право купувати та розпоряджатися рухомим і нерухомим майном. Кошторис видатків Національного банку на кожний рік затверджується Радою НБУ. Цей же орган затверджує основні напрямки грошово-кредитної політики Національного банку України. Організаційна структура Національного банку формується за принципом централізації з вертикальним підпорядкуванням і являє собою сукупність підрозділів і схем розподілу між ними функцій та повноважень, які покладені на центральний банк, а також систему взаємовідносин між його підрозділами. Завдання, які стоять перед Національним банком України, визначають його роль та місце в економічній системі України. Виконуючи відповідні функції та операції, Національний банк впливає на всі сфери економічного життя країни і передусім забезпечує стабільність національної грошової одиниці [2].

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Національний банк у межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України [5].

Комерційні банки знаходяться на другому рівні банківської системи. Банки є універсальними підрозділами, які здійснюють професійне управління грошовими ресурсами, виконують різні специфічні функції відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність». Основними завданнями комерційного банку є отримання прибутку та задоволення потреб своїх клієнтів.

Банк – юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Комерційні банки самостійно визначають напрями своєї діяльності і спеціалізацію за видами послуг. Національний банк України визначає види спеціалізованих банків, порядок набуття банком такого статусу, а також здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно – правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій [4].

Стратегічна ціль комерційного банку – бути найбільш надійним універсальним (чи спеціалізованим) банком країни, зорієнтованим на інтереси клієнтів, лідером у наданні повного спектра якісних послуг на всіх сегментах фінансового ринку, сприяти інтеграції у міжнародні ринки грошових коштів і капіталів. Якщо комерційні банки хочуть досягти своїх формальних цілей, вони повинні мати довгострокову націленість на прибуток, але поряд з цим вони прагнуть досягти цілого ряду вторинних цілей, хоча і з різною ефективністю. Частково ці цілі доповнюють та змінюють одна одну (додаткові цілі), частково вони заважають одна одній (конкуруючі цілі) [1].

Банки виконують в ринковій економіці такі функції: посередництво при кредитуванні; посередництво при платежах; мобілізація грошових доходів та заощаджень і перетворення їх в капітал; створення кредитних знарядь обігу (банкнот, чеків, векселів), що замінюють металеві гроші [1].

До банківської системи включається також банківська інфраструктура – тобто сукупність організацій та установ, що безпосередньо забезпечують функціонування банківської системи.

Отже, банківська система України – це складова кредитної системи держави, що включає в себе Національний банк України, інші банки (резиденти та нерезиденти, зареєстровані у встановленому законодавством порядку на території України) та небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, банківську інфраструктуру, а також зв'язки та взаємовідносини між ними [3].

Для аналізу виконання НБУ своєї основної функції – забезпечення стабільності грошової валюти країни гривні – розглянемо дані стосовно офіційних середніх курсів гривні до іноземних валют за 2013 – 2015 роки.

Таблиця 1

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют

№	Найменування	2013 рік, млн.грн.	2014 рік, млн. грн.	Червень 2015 року, млн. грн.	Зміни за 2013 - 2014 роки у %
1	1 долар США	7,99	15,77	21,23	50,69
2	1 СПЗ	12,35	22,85	29,85	54,06
3	1 євро	11,04	19,23	23,84	57,41

Зазначені цифри наглядно показують значну девальвацію гривні, відповідно до долару валюта лише за 2014 рік знецінилась на 50,69% , до СПЗ на 54,06%, до євро на 57,41%. В 2015 році відбулось ще більше падіння гривні. У червні 2015 року відбулись наступні зміни на ринку валют, 1 долар склав 21,23 грн., 1 СПЗ – 29, 85 грн., 1 євро – 23, 84 грн.

Формування резервів країни є необхідним процесом для підтримки та забезпечення необхідними ресурсами при нестабільності та погіршенні становища у державі. Проаналізуємо об'єми офіційних резервів, наведені Національним банком України (таблиця 2).

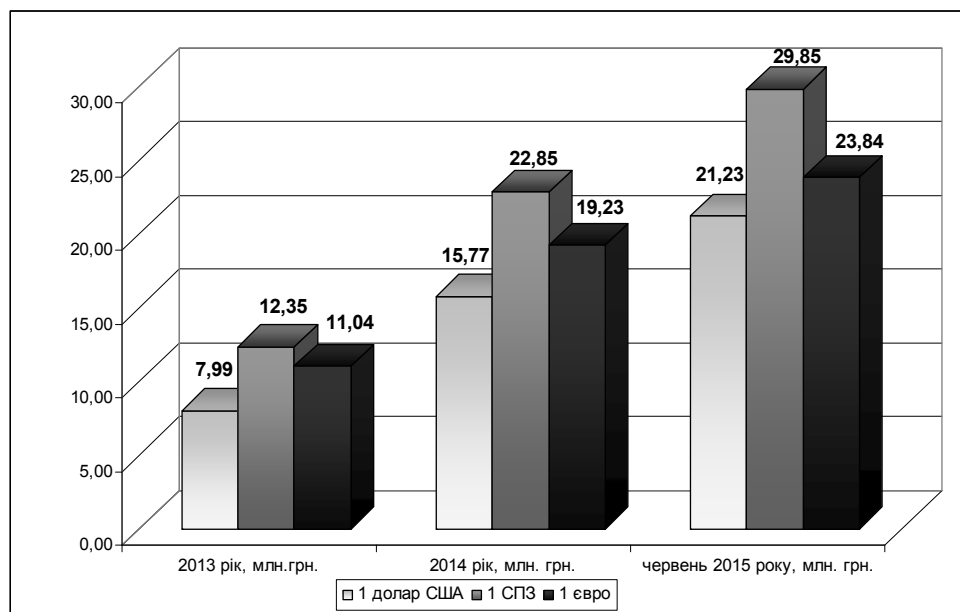

Рис. 1. Зміна курсу гривні до іноземних валют за 2013 – 2015 роки

Таблиця 2

Офіційні резерви (залишки коштів на кінець періоду, млн. дол. США) за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Показники	2013 рік	2014 рік	1 півріччя 2015 року	Відхилення 2013 - 2014 років
1	2	3	4	5	6
1	резерви в іноземній валюті	18 760	6618	9351	-12 142
2	резервна позиція в МВФ	0,03	0,03	0,03	0
3	СПЗ	16	4	6	-12
4	золото	1640	911	907	-729
5	Всього	20416	7533	10264	-12 883

Офіційні резерви України за 2013 – 2014 роки знизились на 12883 млн. грн., за 1 півріччя 2015 року даний показник склав 10264 млн. грн.. Більшого зниження за 2013 – 2014 роки зазнав показник резервів в іноземній валюті, знизився на 12142 млн. грн., тобто майже в 3 рази, за 1 півріччя 2015 року даний показник не набагато зріс, та склав 9351 млн. грн.

Зменшення валютних запасів та різке знецінення гривні прямо пропорційно відображається на погіршенні економічного становища держави, а, відповідно, і банківської системи України. Проаналізуємо динаміку кількості банків на території України за 2013 – 2015 роки (таблиця 3).

Таблиця 3

Кількість банків на території України за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Показник	2013 рік	2014 рік	1 півріччя 2015 року	Відхилення 2013 - 2014 років
1	Кількість банків, уключених до Державного реєстру банків (на кінець періоду)	182	182	182	0
1.1	у тому числі зареєстровано протягом періоду	8	2	1	-6
2	Кількість банків, які мають банківську ліцензію (на кінець періоду)	179	162	138	-17
2.1	з них банки за участю іноземного капіталу	49	51	46	2
2.2	у тому числі зі 100% іноземним капіталом	19	19	19	0
3	Кількість банків, у яких припинено або зупинено здійснення окремих банківських операцій (протягом періоду)	6	19	-	13
4	Кількість банків, у яких відкликано банківську ліцензію (протягом періоду)	4	19	25	15
5	Кількість банків, виключених з Державного реєстру банків (протягом періоду)	2	2	1	0
5.1	у тому числі у зв'язку з реорганізацією	2	-	1	-
5.2	у зв'язку з ліквідацією	-	2	-	-

Дані таблиці показують, що кількість банків, зареєстрованих у Державному реєстрі банків, залишилась незмінною і склала 182 банки. Кількість банків, що мають банківську ліцензію за аналізованій період знизилась, у порівнянні з 2013 роком на кінець 1 півріччя поточного року даний показник знизився на 23%, тобто на 41 банк.

Кількість банків, у яких припинено або зупинено здійснення окремих банківських операцій у 2013 році склала 6 банків, у 2014 році 19 банків, за 1 півріччя 2015 року діяльність жодного банку не була призупинена. Кількість банків, у яких відкликано

банківську ліцензію, лише за 1 півріччя 2015 року склала 25 банків, а період з 2013 року – 48, тобто більше 26 % зареєстрованих в Державному реєстрі банків.

Проаналізуємо прибутковість ТОП-10 банків України за даними сайту Міністерства фінансів України, рейтинг яких складений за показниками стресостійкості, лояльності вкладників, кількості активів, ліквідності, можливості зовнішньої підтримки, приросту вкладів, платіжної репутації тощо.

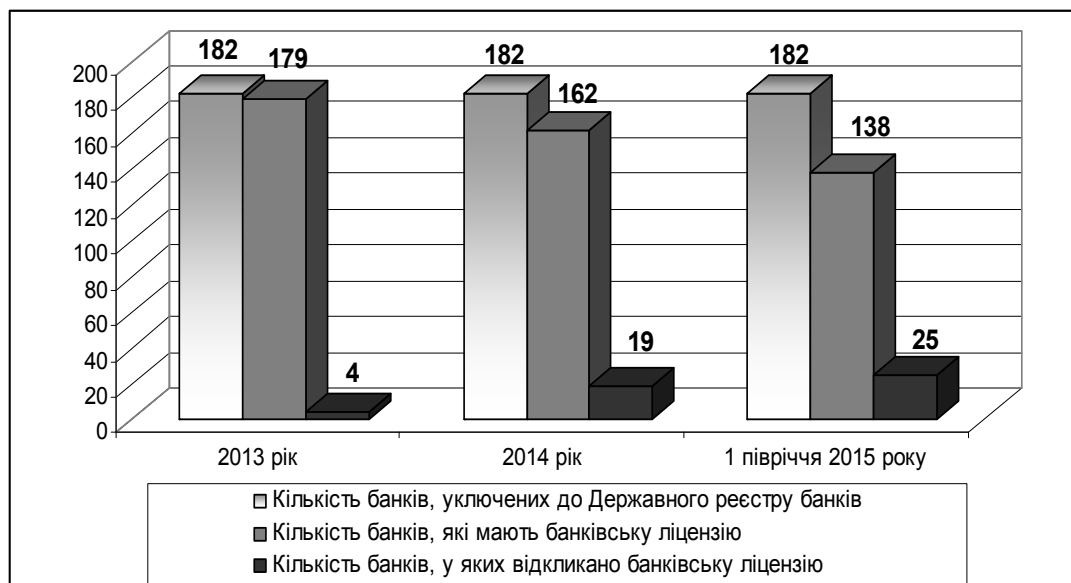

Рис. 3. Динаміка кількості банків в Україні за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

Таблиця 4

Аналіз прибутковості (збитковості) банків за 2013 – 1 півріччя 2015 рр.

№	Найменування	2013, тис. грн.	2014, тис. грн.	1 півріччя 2015 року, тис. грн.	Відхилення за 2013 - 2014 роки, тис. грн.
1	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	409852	154570	139614	-255282
2	ПАТ "УКРСІББАНК"	41269	-1011408	76442	-1052677
3	ПАТ "МЕГАБАНК"	23945	9172	4603	-14773
4	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	15021	-2193373	-629807	-2208394
5	ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"	1017280	-4245822	-1992394	-5263102
6	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	-1153571	-3365759	-8346533	-2212188
7	ПАТ "ПроКредит Банк"	42146	35995	58889	-6151
8	ПАТ "ОЩАДБАНК"	710102	-10015568	-2813822	-10725670
9	ПАТ "ПІВДЕННИЙ"	53127	96691	16919	43564
10	ПАТ "ПРОМІНВЕСТБАНК"	-2760	-5947677	-6201719	-5944917

Дані у таблиці відображають негативний стан банківської системи, що склалася за останні роки. Всі наведені банки мають збитки, крім банку «Південний» відхилення якого за 2013 – 2014 роки має позитивне значення і складає 43564 тис. грн., за 1 півріччя даний банк теж показує прибуток і складає 16919 тис. грн. Найбільш негативні показники у Державного ощадного банку України, збиток якого за 2013 – 2014 роки склав 10725670 тис. грн., за 1 півріччя 2015 році теж отримано збитки, які складають 2813822 тис. грн.

Загалом аналізуючи ситуацію банківської системи можна зробити висновок, що на даний час банківська система переживає складний період, напевно, найскладніший за весь час незалежності. Всі зміни пов'язані, насамперед, з економічною та політичною нестабільністю, що склалася за останні роки в Україні, а саме анексією територій, девальвацією гривні, перетвореннями в політичній сфері.

Кількість банків в країні, які мають ліцензію, за поточний рік скоротилася на 41 банк, та станом на 1 жовтня 2015 р. склала 122 банки, в т.ч. 1 банк має ліцензію санаційного банку.

Згідно з наведеними даними, за січень – вересень 2015 року найбільшу кількість підрозділів закрили державний АТ «Ощадбанк» (4255), ПАТ КБ «Приватбанк» (2788) та АТ «Райффайзен Банк Аваль» (636).

Суттєве погіршення економічної ситуації в 2013 – 2015 роки було зумовлено несприятливими зовнішніми та внутрішніми чинниками, серед яких, поряд з нестабільністю національної валюти, звичайно, також можна відмітити військові дії на сході України та розрив міжрегіональних зв'язків; низький зовнішній попит; зниження купівельної спроможності населення внаслідок зменшення реальних доходів населення; погіршення фінансових результатів підприємств, звуження кредитної активності; зниження інвестиційної привабливості країни.

Серед негативних факторів впливу на банківську систему та економіку загалом були і невпевненість у стабільності банків, існування бюрократизму в банківському секторі, недостатня прозорість стосовно власників банків та ін.

Поряд з необхідністю стабілізації політичної ситуації в країні, що має прямо пропорційно відобразитися і на економічній ситуації, основним з питань стабілізації є розробка дієвих заходів, направлених на утримання гривні. Ситуація на ринку валют підтверджує важливість однієї з функцій НБУ, а саме валютного регулювання, та одночасно слабкість наявних механізмів його здійснення сьогодні.

Також можна відмітити, що сьогоднішні зміни в державі підкреслюють необхідність створення такого конкурентного середовища, в якому всі банки змогли би мати більше можливостей щодо функціонування та реформування своєї діяльності, вирішення питань своєї універсальності та спеціалізації.

Вважаємо, що одним з напрямків стабілізації ситуації в банківській сфері може бути розширення галузевого функціонування банків, акцент на спеціалізації банками напрямку своєї діяльності, зменшення кількості малих кредитних, позичкових товариств, які є конкурентами на ринку даних послуг.

Суттєвим кроком для покращення банківської системи може стати створення допоміжних державних контрольно – наглядових організацій, які б забезпечували не тільки контроль за їх діяльністю, а й проводили стрес-тестування, постійний аналіз діяльності, надавали інформаційну та технічну підтримку, пропонували методи врегулювання настання нестабільних ситуацій.

ВИСНОВКИ

Сучасна банківська система України зазнає великих змін. Насамперед, це пов'язано з економічною та політичною ситуацією що склалася в країні.

Фінансова нестабільність, що склалася в Україні через неспроможність підтримувати рівновагу економічних параметрів, залежну від зовнішніх та внутрішніх коливань, найбільше проявляється в банківській сфері. Потрібно визнати, що сучасна нестабільна банківська система не може ефективно функціонувати, задовольняти потреби клієнтів і держави.

За 2013 – 2015 роки в Україні відбулась значна девальвація гривні, коштів, наданих банкам для стабілізації економіки, недостатньо, що говорить про важке становище банківської системи і необхідність її підтримки. Розглядаючи прибутковість банків спостерігається її значне зниження майже в усіх банках країни, включаючи і банки, які входять до ТОП-10, та становлять основу банківської системи держави. Більшість населення через нестабільність в державі та банківській системі змушені виводити депозитні вклади з банківських рахунків, чим ще більше ускладнюють становище банків на фінансовому ринку.

Для покращення банківської системи України у період кризи необхідно на загальнодержавному рівні побудувати комплексну модель виходу та враховувати як макроекономічні, так і мікроекономічні чинники. Фактично НБУ має переглянути на питання ефективності заходи, які проводить для

дотримання законодавства України в частині виконання своїх безпосередніх функцій та, відповідно, направити зусилля на розробку більш успішних. Крім того, запровадження передових тенденцій щодо регулювання банківської діяльності, зміцнення державного контролю за банками, а також використання досвіду розвинених держав може слугувати одними з шляхів вирішення проблемних питань, пов'язаних з банківською системою України.

Список використаних джерел

1. Банківські операції: Підручник / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. проф. А.М.Мороза. – К.: КНЕУ, 2000. – 384с.
2. Банківська система України [Текст]: монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 187 с.
3. Гетманцев Д.О., Шукліна Н.Г. Банківське право України: – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 344 с.
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III
5. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV
6. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua

ФІЛИПОВА

Світлана Валеріївна

УДК 336.22

НЕЙКОВ

Сергій Олександрович
k.v.kovtunenko@gmail.comПОДАТКОВИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ
КРЕДИТ ЯК СТИМУЛ ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ
ПІДПРИЄМСТВINVESTMENT TAX CREDIT AS STIMULUS
OF INNOVATION ACTIVITIES DOMESTIC
ENTERPRISES

д.е.н.

аспірант ОНПУ

У статті розглянуто особливості податкового інвестиційного кредиту на відміну від інших державних інструментів стимулювання інноваційної діяльності. Обґрунтована доцільність застосування податкового інвестиційного кредиту в вітчизняній практиці як ефективного інструменту стимулювання розвитку інноваційної діяльності підприємств.

В статье рассмотрены особенности налогового инвестиционного кредита в отличие от других государственных инструментов стимулирования инновационной деятельности. Обоснована целесообразность применения налогового инвестиционного кредита в отечественной практике в качестве эффективного инструмента стимулирования развития инновационной деятельности предприятий.

The article describes the features of the investment tax credit, unlike other government instruments to promote innovation. Expediency of investment tax credit in the domestic practice as an effective tool to stimulate the development of innovation activities of enterprises.

Ключові слова: податковий інвестиційний кредит, інноваційна діяльність, стимулювання, ефективність податкового кредиту

Ключевые слова: налоговый инвестиционный кредит, инновационная деятельность, стимулирование, эффективность налогового кредита

Keywords: investment tax credit, innovation, incentives, efficiency of tax credit

ВСТУП

Ефективними варіантами стимулювання інноваційної діяльності, можливими до практичного використання в економіці України, вважаємо пільгове оподаткування та використання податкового інвестиційного кредиту.

В економіці розвинених країн податковий інвестиційний кредит в інновації (ПІКІ) є одним із інструментів владних структур різних рівнів управління (країна, регіон, місце) щодо сприяння виконанню основних завдань у сфері управління фінансовими потоками в інноваційній сфері економіки, особливо у секторі наукових досліджень. Ці потоки дозволяють, передусім, вирішувати такі завдання:

- забезпечення економічного зростання країни (регіону, міста) на інноваційній основі;
- забезпечення фінансової самодостатності країни (регіону, міста) в глобалізаційній економіці, заснованій на інноваціях;
- підвищення рівня добробуту населення за допомогою забезпечення його зайнятості, підвищення рівня доходу на душу населення за рахунок віддачі інноваційного сектору тощо.

МЕТА РОБОТИ полягає в обґрунтуванні значимості податкового інвестиційного кредиту як ефективного інструменту стимулювання розвитку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та податковий кодекс України.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення міжнародного досвіду державного стимулювання розвитку інноваційної діяльності підприємств.

РЕЗУЛЬТАТИ

ПІКІ, на відміну від банківського, має суттєві відмінності, серед яких: економічна зацікавленість кредиторів у результатах використання позикових коштів; держава, що надає такий кредит, буде мати у подальшому більш високі надходження до бюджету у вигляді податків; вигода для позичальників проявляється у зростанні виробничих і фінансових показників діяльності суб'єктів господарювання території. Таким чином, ПІКІ є однаково вигідним як підприємству, так і державі. Використання цього виду кредитних ресурсів на розширення і модернізацію виробництва приводить у підсумку до зростання обсягів виробництва, збільшення прибутку підприємств, податкових надходжень у державний (обласний, місцевий) бюджет.

Наприклад, в Японії для стимулювання інноваційної діяльності надається податковий

інвестиційний кредит: у розмірі 20 % приросту витрат на НДДКР; податковий кредит у розмірі 7 % інвестицій в НДДКР в сфері базових технологій (застосування цього заходу регулює міністерство фінансів Японії). Сума обох податкових кредитів не повинна перевищувати 15% заборгованості фірми з податку [1-3].

Для окремих суб'єктів господарювання надання такого виду кредиту спонукає в умовах значної політичної та економічної невизначеності понизити комерційний і фінансовий ризики інноваційної діяльності, забезпечуючи зростання можливостей для ефективної реалізації інновацій. ППКІ впливає на зменшення ризику, що асоціюється з операційним і фінансовим важелем, тому такий кредит можна використати як по податку на майно, так і по податку на прибуток. Застосування ППКІ по податку на майно пов'язано з операційним важелем, дію якого обумовлено наявністю постійних витрат, величина яких не реагує на зміну кількості виробленої продукції в певному періоді. За допомогою ППКІ знижується ефект дії операційного важеля і скорочується термін реалізації впровадження інновації (технологічної, маркетингової, організаційної). Фінансовий важіль має місце при фінансуванні борговими джерелами й, по яких необхідно виплачувати відсотки. Величина таких фінансових витрат не залежить від обсягів продажів, а обумовлена величиною позики, термінами і процентною ставкою його залучення. Фінансовий ризик полягає в тому, що операційного прибутку може бути недостатньо для обслуговування боргових зобов'язань. Міра фінансового ризику скорочується у зв'язку із зменшенням вартості капіталу за рахунок залучення ППКІ. Внаслідок того, що такий вид кредитування, як форма податкового стимулювання, застосована по податку на прибуток, оскільки цей податок може чинити безпосередню дію на інвестиційну та інноваційну активність господарюючого суб'єкта [4].

Зменшення податкового зобов'язання на суму, що становить 15-25 % поточних інноваційних витрат, окремо витрат на придбання обладнання для виробництва інноваційної продукції стане дієвим стимулом інноваційних вкладень вітчизняних підприємств на всіх етапах інноваційного процесу.

ППКІ в нашій країні вважається інститутом податкової політики, інструментом мотивації у потенційних позичальниках-підприємствах, являє собою відстрочення податкового зобов'язання зі сплати податку на прибуток, що надається суб'єкту господарювання з метою збільшення його фінансових ресурсів для виконання інвестиційних (інноваційних) проектів (програм). Згідно проекту для отримання права на застосування ППКІ, платник податку на прибуток укладає з органом державної податкової служби договір про надання такого кредиту, з визначенням ключових параметрів інноваційного проекту [5]. Передбачається, що кошти, отримані в рамках ППКІ, будуть використані суб'єктом господарювання виключно на цілі, передбачені таким проектом (програмою) на період його виконання, але не більше, ніж на три роки, шляхом відстрочення

податкових зобов'язань із податку, нарахованих з прибутку від діяльності суб'єкта господарювання в межах виконання інвестиційного (інноваційного) проекту (програми). Одним із ключових критеріїв надання ППКІ були зобов'язання суб'єкта підприємницької діяльності здійснювати інвестиції у базові інновації. Проценти за користування зазначеним кредитом нараховуються на суму відстроченого податкового зобов'язання з цього податку у розмірі 50% облікової ставки Національного банку України, розрахованої за кожний день користування кредитом, та сплачуються щомісяця. Але в кінцевому варіанті Податкового кодексу цей стимулюючий інструмент не знайшов відображення [6].

Ефективність ППКІ розглядається двоюко: з позиції кредиторів і з позиції позичальників. У свою чергу, ефективність податкових кредитів для кредитора і позичальника можна розглядати у широкому контексті – з точки зору бюджетної ефективності (передусім, з точки зору збільшення податкової бази) і соціальної ефективності.

Економічна ефективність ППКІ з боку позичальників оцінюється через ефективність інноваційних проектів, які, у свою чергу, оцінюють за допомогою показника приросту чистого прибутку з урахуванням інфляції.

Інтереси кредитора і позичальника у цьому випадку фактично співпадають: владні структури і підпорядковані їм фонди сприяють забезпеченню підвищення громадського добробуту суспільства, підприємці прагнуть до максимізації прибутку, при цьому розміри прибутку, які перевищують середні (нормальні) розміри, неминуче залучають на ринок нових підприємців, що, у свою чергу (теоретично), забезпечує підвищення рівня життя населення території.

Таким чином, методичні підходи до оцінки економічної ефективності податкових кредитів і позичальників принципових відмінностей не мають, вони базуються на отриманні максимального прибутку від вкладення позикових засобів. Відмінності існують тільки в термінології: для країни (регіону) в даному випадку під прибутком розуміється приріст податкових прибутків і отримання процентних нарахувань, для позичальників (підприємців) – отримання прибутку від використання податкових кредитів.

ВИСНОВКИ

Відтак, в якості дієвого державного інструмента стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств обґрунтовано застосування податкового інвестиційного кредиту, який зокрема, спонукає в умовах значної політичної та економічної невизначеності понизити комерційний і фінансовий ризики інноваційної діяльності, забезпечуючи зростання можливостей для ефективної реалізації інновацій.

Як відмічалось вище, у проекті ПК України було запропоновано низку потенційно дієвих інструментів, що дають можливість задіяти стимулюючий потенціал податкової системи країни. Серед них:

інвестиційний податковий кредит; податкові пільги; прискорена амортизація, але у затвердженому варіанті ПК України інвестиційний податковий кредит не передбачено. Вважається, що гальмом для його впровадження є не чіткі правила формування витрат, що формуються як в податковому, так і в бухгалтерському обліку за різними методиками, що потребує подальших досліджень у цьому напрямку.

Список використаних джерел

1. Леонтьев Л.И. Опыт стимулирования инновационной деятельности за рубежом / Л.И. Леонтьев // Инновации. – 2003. – №4. – С. 11-13.
2. Ткаченко Т. Порівняльний аналіз податкового навантаження в економіці України та країнах з розвинутою ринковою економікою / Т. Ткаченко // Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. праць. – Л., 2009. – Вип. 19. – С. 460–464.
3. Коваленко В., Мельник М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / В. Коваленко, М. Мельник // Формування ринкової економіки в Україні: зб. наук. праць. – Л. 2009. – Вип. 19. – С. 300–307
4. Ованесян С.С. Налоговое стимулирование инновационной деятельности / С. С. Ованесян, И.С. Кисловец // Вестник-экономист. – 2011. – № 1 [Електронний науковий журнал]. – Режим доступу : <http://vseup.ru>
5. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (Електронний ресурс) / Спосіб доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
6. Податковий Кодекс України / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – ст.112. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

ГУТАРЕВА Ю.В.
yhutareva@yahoo.com

УДК 334.716.001.76

АННАЄВ Б.С.

ОСОБЛИВОСТІ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНИХ РОЗРОБОК НА УМОВАХ
АУТСОРСИНГУ

COMMERCIALIZATION FEATURES OF THE
INNOVATIVE DEVELOPMENTS ON
OUTSOURCING CONDITIONS

аспірант

аспірант

Стаття присвячена визначенню основних етапів та учасників процесу комерціалізації та оцінці ефективного використання аутсорсингу в промислових підприємствах. В статті обґрунтована необхідність використання аутсорсингу як економіко-правової підтримки промислового підприємства.

Статья посвящена определению основных этапов и участников процесса коммерциализации и оценке эффективного использования аутсорсинга в промышленных предприятиях. В статье обоснована необходимость использования аутсорсинга как экономико-правовой поддержки промышленного предприятия.

The present article is dedicated to determination of the main stages and participants commercialization process and effective use of outsourcing industrial enterprises. The article substantiates the need of the outsourcing use as economic and legal support in industrial enterprise.

Ключові слова: інновації, інноваційна продукція, комерціалізація, етапи комерціалізації, аутсорсинг, промислове підприємство

Ключевые слова: инновации, инновационная продукция, коммерциализация, этапы коммерциализации, аутсорсинг, промышленное предприятие

Keywords: innovation, innovative products, commercialization, commercialization stages, outsourcing

ВСТУП

Процес комерціалізації, як головний чинник інноваційного розвитку сучасного промислового підприємства, повинен бути постійно зорієнтований на практичне використання результатів наукових досліджень, розробок за рахунок виведення на ринок нових або поліпшених продуктів, послуг або процесів з отриманням комерційного ефекту.

Задля ефективного здійснення процесу комерціалізації інноваційних розробок потрібен певний набір ресурсів (матеріальних, фінансових, людських та ін.), які забезпечать своєчасну реалізацію кожного його етапу. Вагомий внесок у розробку теоретичних досліджень процесу комерціалізації зробили Ступнікер Г.Л., Первушин В.А., Лихолетов А.В., Лихолетов В.В., Пестунов М.А., Гамота Ю.Б., Загородній А.Г., Партин Г.О. та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, ряд питань, які пов'язані з обраною проблематикою не здобули належного висвітлення в наукових працях, зокрема відсутність єдиного трактування етапів процесу комерціалізації актуалізує необхідність проведення досліджень.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні основних етапів та учасників процесу комерціалізації та оцінці ефективного використання аутсорсингу в промислових підприємствах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення тлумачень етапів комерціалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній економічній літературі можна зустріти широке різноманіття тлумачень етапів комерціалізації. Наприклад, Г.Л. Ступнікер вважає, що етапами комерціалізації є набір процесів та відповідних отриманих результатів. На його думку головним та першим етапом комерціалізації є оформлення правового статусу і, як наслідок, отримання інтелектуальної власності. Коли інтелектуальна власність поставлена на облік, вона стає нематеріальним активом підприємства. Третім етапом Г.Л. Ступнікер вважає використання нематеріальних активів в економічній діяльності та набуття ними статусу технологічного капіталу підприємства [2, с. 165]. В.А. Первушин у своїй роботі «Система комерціалізації технологій» виділяє такі етапи комерціалізації: надходження технології, збір додаткової інформації, попереднє опрацювання можливості комерціалізації, узгодження умов комерціалізації з автором, підписання юридичних документів, підготовка технології до комерціалізації, визначення ринкової ніші, підготовка рекламних матеріалів, пошук покупця технології, переговори з потенційним покупцем, оформлення продажу ліцензії

або комерціалізації в іншій формі [4, с. 55]. На думку А.В. Лихолетова, В.В. Лихолетова та М.А. Пестунова існують чотири основних блоки трансферу технологій. Перший блок включає в себе наукові дослідження, а саме відкриття нового явища, теоретичне обґрунтування відкриття та пошук споріднених нових явищ. Другий блок відповідає за випробовування нової технології: вивчення нового явища, пошук технологій, апробацію нових технологій у лабораторних умовах, виготовлення дослідних зразків. Третій блок присвячений вдосконаленню технології та зміні обсягів процесів. Тобто, оптимізація нової технології, масштабування процесів. У четвертому блоці реалізуються етапи комерціалізації, пов'язані з маркетинговими діями та збутом продукту (промислове виробництво, маркетинг, реклама, збут, післяпродажний сервіс, використання продукту тощо). [1, с. 26]. На думку

Ю.Б. Гамо та комерціалізація технологій повинна складатися з трьох фаз. До першої фази відноситься обґрунтування доцільності та ефективності комерціалізації, вивчення ринку та дослідження конкуруючих технологій. Етап другої фази присвячено створенню повноцінного дослідницького зразка продукту, патенту продукту і розробки чіткого та детального бізнес-плану виробництва продукту. Третім і останнім етапом фази є завершення бізнес-плану стратегії виходу на ринок, дослідження ринку, підбрані трудові ресурси, забезпечення фінансовими ресурсами та наявність всіх необхідних патентів, дозволів та угод [5].

На підставі проведеного дослідження щодо порівняння різних послідовностей етапів комерціалізації інноваційних розробок запропонована наступна послідовність (рис. 1).

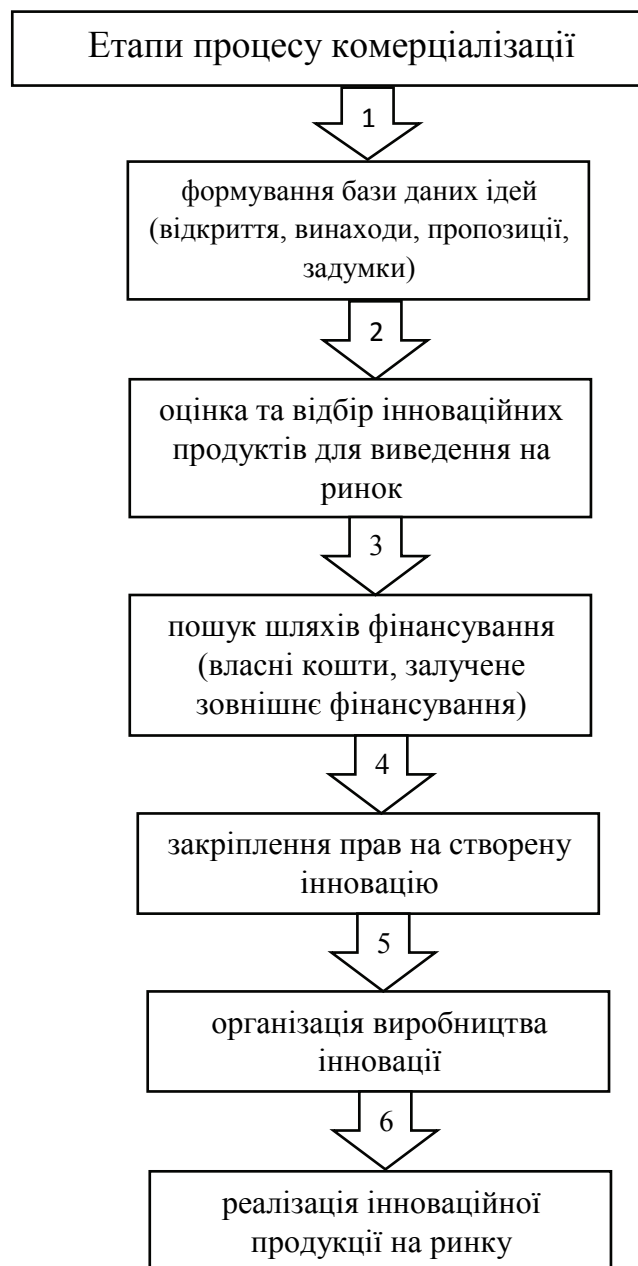

Рис. 1. Етапи процесу комерціалізації

Отже, самостійне здійснення промисловим підприємством процесу комерціалізації інноваційних розробок потребує від підприємства наявності певного набору ресурсів (матеріальних, фінансових, людських та ін.), які забезпечують своєчасну реалізацію кожного його етапу.

Однак не всі підприємства доходять хоча б до 3 етапу процесу комерціалізації. Це обумовлено тим, що основним джерелом поповнення нестачі певного виду ресурсів є, перш за все, зовнішнє середовище, в якому функціонують інші підприємства та організації, діяльність яких спрямована на постачання необхідних промислового підприємству ресурсів. Кожний етап процесу комерціалізації має свої особливості та відповідно потребує певного набору ресурсів, нестачу яких можливо поповнити за рахунок партнерів.

В умовах динамічних змін ринкової інфраструктури найбільш поширеними економіко-правовими формами партнерських зв'язків є аутсорсинг.

Головним завданням аутсорсингу є підвищення конкурентоспроможності промислового підприємства, збільшення економічного потенціалу підприємства, удосконалення якості продукції та значне скорочення витрат.

Ефективність аутсорсингу зумовлено тим, що більшість компаній передають на аутсорсинг значну кількість виробничих процесів, а в окремих випадках і весь виробничий цикл.

Існують наступні види аутсорсингу:

- ІТ-аутсорсинг, що охоплює розробку та тестування програмних продуктів, сервісне обслуговування, локалізацію програмного забезпечення, мережеві послуги, ІТ-консалтинг;
- виробничий аутсорсинг, у складі якого виділяють основний та допоміжний аутсорсинг;
- аутсорсинг бізнес-процесів таких як, управління інтелектуальними ресурсами, надання гарантійних, фінансових і бухгалтерських послуг, створення call-центрів або центрів прийому і обслуговування дзвінків, управління персоналом, здійснення лізингових і логістичних операцій, проведення рекламних заходів;

- аутсорсинг персоналу (аутстафінг)[6, с.89].

Згідно існуючих видів аутсорсингу відберемо ті етапи комерціалізації, які на наш погляд можливо віддати на реалізацію аутсорсинговій компанії.

Третій етап комерціалізації «Пошук шляхів фінансування (власні кошти, залучене незовнішнє фінансування)» до аутсорсингу бізнес процесів. Тому що в основі цього види аутсорсингу лежить управління інтелектуальними ресурсами, надання гарантійних, фінансових і бухгалтерських послуг, створення call-центрів або центрів прийому і обслуговування дзвінків, управління персоналом,

здійснення лізингових і логістичних операцій, проведення рекламних заходів

До 5 етапу комерціалізації «Організація виробництва інновацій», можна віднести виробничий аутсорсинг, який передбачає передачі частини виробничих процесів або всього циклу виробництва сторонній компанії. Цей вид підприємству дозволяє: – зосередитися на розробці нових продуктів і послуг, що важливо в умовах технологій, які стрімко змінюються, і попиту для забезпечення конкурентної переваги; – збільшити гнучкість виробництва – на невеликих заводах простіше займатися перебудовою виробничого процесу та диверсифікувати продукцію, яка випускається; – використовувати додаткові переваги від ведення бізнесу на ринках з дешевою робочою силою[6, с.89].

Попри швидкий розвиток, аутсорсинг бізнес-процесів ще не досить поширений в Україні. Це пояснюється невисоким ступенем мобільності фірм, компанії побоюються втратити контроль або ексклюзивну інформацію, довірити стороннім комерційні таємниці.

ВИСНОВКИ

Отже, аутсорсинг при нестачі певних видів ресурсів є необхідною умовою ефективної комерціалізації інноваційних розробок промислового підприємства на різних етапах цього процесу, які можуть виникати та створювати необхідні передумови процесу комерціалізації.

Список використаних джерел

1. Лихолетов А.В. Стратегии, модели и формы коммерциализации объектов интеллектуальной собственности / А.В. Лихолетов, В.В. Лихолетов, М.А. Пестунов // Вестник Челябинского государственного университета. Экономика. – 2009. – Вып. 20, № 9 (147). – С.19-27.
2. Ступнікер Г.Л. Комерціалізація інтелектуальної власності як інструменту правління інтелектуальним капіталом / Г.Л. Ступнікер // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 163-170.
3. Пушкаренко А.Б. Коммерциализация научно-технических разработок как составляющий элемент инновационной деятельности научно-образовательных учреждений / А.Б. Пушкаренко // Известия Томского политехнического университета. – 2004. – Т. 307, № 3. – С. 137-141.
4. Первушин В.А. Система коммерциализации технологий / В.А. Первушин // Инновации. – 2006. – № 1 (88). – С.54-57.
5. Гамота Ю.Б. Шлях від фундаментальних досліджень до інновацій [Електронний ресурс] / Ю.Б. Гамота, http://www.crdf.org/events/events_show.htm?doc_id=305977. – Назва з екрана.
6. Загородній А.Г., Партин Г.О. Аутсорсинг та його вплив на витрати підприємства // Фінанси України. – 2009. – №9(166). – с. 87- 97;

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку — це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?**1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:**

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру;**
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції — це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.**4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.**

І нарешті — з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно — це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua

Коплетта
по-Київськи

87 грн

Борщ Полтавський
з пампушками

65 грн

Вареники

54 грн

У ресторані «Козацька втіха» ви можете не тільки скуштувати традиційні українські страви за аутентичними рецептами, але й почути живу українську музику і співи, а на вході ресторану вас зустрінуть чарівні Мавки.

Чекаємо на Вас!

* * *

РЕСТОРАН-МУЗЕЙ
**КОЗАЦЬКА
ВТІХА**

«Козацька втіха» розташувалась у самому центрі Києва – на вулиці Хрещатик.

До ваших послуг 4 просторих зали та дві VIP кімнати, у яких відтворений традиційний інтер'єр української хати.

Зануртесь в атмосферу українського колориту та скуштуйте такі рідні нашому серцю національні страви за аутентичними рецептами.

Завжди Вам раді!

м. Київ, вул. Хрещатик, 44а
тел.: (044) 279-40-71, (067) 445-65-83, (066) 671-72-13
Ми працюємо з 9:00 – до останнього гостя
kozackavtiha.com.ua